

Hanna Bang Hilmo

Delingsløsninger som tiltak for bærekraftig og sirkulær utvikling

Masteroppgave i Fysisk planlegging

Veileder: Helge Hillnhütter

Juni 2021

Hanna Bang Hilmo

Delingsløsninger som tiltak for bærekraftig og sirkulær utvikling

Masteroppgave i Fysisk planlegging
Veileder: Helge Hillnhütter
Juni 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for arkitektur og design
Institutt for arkitektur og planlegging

NTNU

Norwegian University of
Science and Technology

SAMMENDRAG

For å kunne bremse den globale temperaturstigningen kreves det en samfunnsomstilling, der forbruket må reduseres. Vi må bevege oss bort fra den lineære økonomien og mot en sirkulær økonomi, der ressursene forblir i kretsløpet så lenge som mulig. Delingsløsninger, som er ressurser, tjenester og ting som kan benyttes av flere, kan bidra til mer sirkulærøkonomiske samfunn. Ved å legge til rette for mer deling kan det føre til bedre utnyttelse av ressurser, reduisering av forbruk og lavere produksjon. I tillegg kan løsningene gi andre fordeler som sosiale og økonomiske fordeler. Formålet med oppgaven er å undersøke hvordan planlegging kan støtte opp om delingsløsninger, slik at de kan bidra til en bærekraftig og sirkulær utvikling. Det undersøkes hvilke delingsløsninger som finnes i Norge, og hvilke erfaringer som er gjort knyttet til noen av disse. I tillegg undersøkes det hvordan offentlig sektor jobber med sirkulær økonomi, deling og reduisering av forbruk, og hvilke utfordringer og muligheter de mener finnes for å kunne tilrettelegge for delingsløsninger.

Studien baserer seg på bruk av kvalitative metoder. Det er gjennomført en flercasestudie, som ser på tre konkrete delingsløsninger: Vindmøllebakken bofellesskap, Trondheim Sykkelkjøkken og Kneiken fellestage. I forbindelse med disse casene, er det gjennomført intervju med utviklere av delingsløsningene, samt spørreundersøkelser rettet mot medlemmene av løsningene. I tillegg er det gjennomført intervju med ansatte i offentlig sektor som jobber med temaet.

Resultatene viser at det finnes et bredt spekter av delingsløsninger i Norge. Løsningene kan bidra til redusert klimagassutslipp, da forbruk, produksjon og areal kan reduseres. I tillegg kan de gi sosiale fordeler, som interaksjon, møteplasser og fellesskapsfølelse, samt økonomiske fordeler, da man kan spare penger på å ikke kjøpe alt selv. Disse fordelene er motivasjonen for at flere benytter løsningene. Det er derimot stor usikkerhet knyttet til effektene av å benytte delingsløsninger, noe som bør forskes mer på. Deling er en unormal praksis for mange, og oppskalering av delingsløsningene er utfordrende. Et sentralt spørsmål er hvordan delingsløsninger kan bli mer attraktive for folk å benytte. Resultatene indikerer at de ulike tilbudene og de potensielle fordelene man kan få ved deling, samt konsekvensene av befolkningens overforbruk, bør synliggjøres mer. I tillegg må delingsløsningene gjøres mer tilgjengelige for folk, slik at det er enkelt å benytte seg av dem. Offentlige aktører har mulighet til å stille krav til utbyggere om å sette av areal til delingsløsninger. Deling og effektivisering av arealer henger tett sammen. I en tid hvor fortetting er sentralt i utviklingen av urbane strøk, kan tilrettelegging av delingsløsninger være et viktig tiltak for å sikre gode boligområder som legger til rette for høy bokvalitet og en bærekraftig livsstil.

Planlegging kan altså tilrettelegge for delingsløsninger ved å innarbeide de i fysiske strukturer, men det er ikke sikkert folk benytter seg av dem til tross for dette. En stor utfordring er knyttet til den sterke eierkulturen i samfunnet. Folk er vant til å eie ting selv, og denne adferden er vanskelig å endre. Delingsløsninger har potensial for økt utbredelse i Norge, og være viktig for omstillingen til sirkulærøkonomiske samfunn, men det kreves mer kunnskap om effektene av deling og hvordan deling kan oppskaleres.

ABSTRACT

To be able to slow down the global rise in temperature, a societal change is required where consumption must be reduced. It is necessary to move away from the linear economy towards a circular economy, where resources remain in the cycle for as long as possible. Sharing practices, which are resources, services and things that can be used by more people, can contribute to more circular economic societies. Facilitating more sharing can lead to better utilization of resources, reduction of consumption and lower production. In addition, the practices can provide other benefits such as social and economic benefits. The purpose of the thesis is to investigate how planning can support sharing practices so that they can contribute to sustainable and circular development. It is investigated which sharing practices exist in Norway, and what experiences have been made in association with some of these. In addition, the thesis examines how the public sector works with the topics of circular economy, sharing and reducing consumption, and what challenges and opportunities they believe exist to be able to facilitate sharing practices.

The study is based on the use of qualitative methods. A multi-case study has been carried out, which looks at three specific sharing practices: Vindmøllebakken shared accommodation, Trondheim Bike Kitchen and Kneiken community garden. In connection with these cases, interviews have been conducted with developers of these sharing practices, as well as surveys aimed at the members of the practices. In addition, interviews have been conducted with employees in the public sector who work with the topic.

The results show that there is a wide range of sharing practices in Norway. The practices can contribute to reduce greenhouse gas emissions, as consumption, production and area can be reduced. In addition, they can provide social benefits, such as interaction, social meeting places and sense of community, as well as financial benefits, as you can save money by not buying everything yourself. These benefits are the motivation for more people to use the practices. On the other hand, there is great uncertainty associated with the effects of using sharing practices, which should be researched further. Sharing is an abnormal practice for many, and upscaling of sharing practices is challenging. A key question is how sharing practices can become more attractive for people to use. The results indicate that the various offers and the potential benefits one can get from sharing, as well as the consequences of the population's overconsumption, should be made more visible. In addition, sharing practices need to be made more accessible to people so that they are easy to use. Public actors have the opportunity to make demands on developers to set aside space for sharing practices. Sharing and streamlining of areas are closely linked. In a time when densification is central to the development of urban areas, the facilitation of sharing practices can be an important measure to ensure good residential areas that facilitate high living standards and a sustainable lifestyle.

Planning can thus facilitate sharing practices by incorporating them into physical structures, but it is not certain that people will use them despite this. A major challenge is related to the strong ownership culture in society. People are used to owning things themselves, and this culture is difficult to change. Sharing practices have the potential for increased prevalence in Norway and can be important for the transition to circular economic societies, but more knowledge is required about the effects of sharing and how sharing can be scaled up.

FORORD

Denne oppgaven markerer slutten på det toårige masterprogrammet Fysisk planlegging ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). Masteroppgaven er skrevet våren 2021, og utgjør 30 studiepoeng.

Gjennom studieløpet har jeg lært mye om bærekraftig utvikling, og hvordan planleggere kan bidra i riktig retning. I forelesninger har vi så vidt vært innom temaet sirkulær økonomi og deling som tiltak for en bærekraftig og sirkulær utvikling. Dette vekket min interesse, da det er et veldig fremtidsrettet og innovativt tema. For mange virker deling som en fjern tanke, men i fremtiden kan det hende at deling er en vanlig praksis blant befolkningen, som må til for å kunne bremse klimaendringene. Det har vært krevende og til tider frustrerende å jobbe med et såpass nytt tema, men det har også vært veldig spennende og lærerikt.

Jeg ønsker å takke veileder og førsteamanuensis Helge Hillnhütter for konstruktive tilbakemeldinger og råd gjennom arbeidet med oppgaven. En takk rettes også til alle informanter som har bidratt gjennom intervjuer og mailutveksling. Takk til medlemmene av Trondheim Sykkelkjakken og Kneiken fellelhage for å ha tatt seg tid til å svare på spørreundersøkelsene.

Til slutt ønsker jeg å takke mine medstudenter og professorer for to fine og lærerike år på Fysisk planlegging.

Figurene er egenprodusert dersom annet ikke er oppgitt. Alle fotografier er tilsendt fra fotografen som er oppgitt, og gjengitt med tillatelse.

Trondheim, 10. juni 2021

Hanna Bang Hilmo

INNHold

Sammendrag	i
Abstract	ii
Forord	iii
Innhold	v
Figurer	vii
Tabeller	vii
1 INNLEDNING	1
1.1 Bakgrunn	1
1.1.1 Sirkulær økonomi	1
1.1.2 Hva er delingsøkonomi og delingsløsninger?	3
1.1.3 Kunnskapshull om deling i planleggingssammenheng	4
1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål	5
1.3 Avgrensninger	6
1.4 Oppgavens oppbygging	7
2 LITTERATUR	8
2.1 Bærekraftig og sirkulær utvikling	8
2.1.1 Bærekraftig utvikling	8
2.1.2 Sirkulær byutvikling	9
2.2 Rammebetingelser om forbruk og sirkularitet	12
2.2.1 Internasjonale mål og strategier	12
2.2.2 Nasjonale mål og strategier	12
2.2.3 Kommunale mål og strategier	13
2.3 Om konseptet delingsløsninger	15
2.3.1 Kategorisering av delingsløsninger	15
2.3.2 Organisering av delingsløsninger	16
2.4 Erfaringer knyttet til delingsløsninger	17
2.4.1 Miljømessige effekter og «reboundeffekter»	17
2.4.2 Sosiale effekter	18
2.4.3 Økonomiske effekter	20
2.4.4 Befolkningens oppfatninger om deling	21
2.4.5 Motivasjon for deling	24
2.4.6 Barrierer knyttet til deling	25
3 METODE	27
3.1 Internettøk	27
3.2 Flercasestudie	29
3.2.1 Intervju med utviklere av delingsløsninger	29
3.2.2 Spørreundersøkelse til medlemmer av delingsløsninger	31
3.2.3 Webinar	33
3.3 Intervju med offentlig sektor	33
3.4 Forskningsetikk	34

3.5 Forskningens kvalitet	34
3.5.1 Validitet	35
3.5.2 Reliabilitet	36
4 RESULTAT OG ANALYSE	37
4.1 Et utvalg av delingsløsninger i Norge	37
4.1.1 Resirkulering av goder	37
4.1.2 Økt utnyttelse av varige eiendeler	38
4.1.3 Deling av produksjonseiendeler	39
4.2 Caser	41
4.2.1 Case 1: Vindmøllebakken bofellesskap	41
4.2.2 Case 2: Trondheim Sykkelkjøkken	47
4.2.3 Case 3: Kneiken fellelhage	55
4.3 Intervju med offentlig sektor om deling	60
4.3.1 Intervju med ansatt i klimaavdelingen i Trondheim kommune	60
4.3.2 Intervju med ansatt i Bymiljøetaten i Oslo kommune	63
4.3.3 Intervju med ansatt i Trøndelag fylkeskommune	65
5 DISKUSJON	67
5.1 Delingsløsninger som tiltak for en bærekraftig og sirkulær utvikling	67
5.1.1 Miljømessige forhold	67
5.1.2 Sosiale forhold	68
5.1.3 Økonomiske forhold	70
5.2 utfordringer og muligheter for å tilrettelegge for delingsløsninger	71
5.2.1 Synliggjøring	72
5.2.2 Tilgjengelighet	73
6 AVSLUTNING	76
6.1 Konklusjon	76
6.2 Avsluttende refleksjoner og forslag til videre forskning	77
Referanser	79
Vedlegg	85

FIGURER

Figur 1: Illustrasjon av lineær og sirkulær økonomi (Osloregionen, u.å.).....	2
Figur 2: De tre dimensjonene ved bærekraftig utvikling.	9
Figur 3: Ressurspyramiden (FutureBuilt, 2020a).	10
Figur 4: Overgang fra lineære til sirkulære nabolag (FutureBuilt, 2020a).	11
Figur 5: Prinsipper for å redusere ressursbruk (FutureBuilt, 2020a).	11
Figur 6: Endring av materielt forbruk på tre ulike områder (Bymiljøetaten, 2019, s. 5).....	14
Figur 7: Hvor mange har hørt ordet "delingsøkonomi" før? Tall hentet fra Slette-meås og Kjørstad (2016) og Westskog <i>et al.</i> (2019).	21
Figur 8: Hva forbinder folk med delingsøkonomi? Tall hentet fra Westskog <i>et al.</i> (2019).....	21
Figur 9: Hvilke delingsløsninger benytter folk en gang i halvåret eller mer? Tall hentet fra Westskog <i>et al.</i> (2019).	22
Figur 10: Basert på figur fra Fremtiden i våre hender (2017, s. 14).....	23
Figur 11: Basert på figur fra Fremtiden i våre hender (2017, s. 15).....	23
Figur 12: Basert på figur fra Fremtiden i våre hender (2017, s. 16).....	24
Figur 13: Basert på figur fra Fremtiden i våre hender (2017, s. 15).....	24
Figur 14: Oppfatning om lån og utlån av ting. I prosent (Westskog <i>et al.</i> , 2020, s. 8)	25
Figur 15: Vindmøllebakken bofellesskap i Stavanger Øst. Fotograf: Sindre Ellingsen.	41
Figur 16: Fellesareal på første plan. Fotograf: Sindre Ellingsen.	41
Figur 17: Åpent amfi. Fotograf: Sindre Ellingsen.	41
Figur 18: Fellesrom. Fotograf: Sindre Ellingsen.	43
Figur 19: Versted. Fotograf: Sindre Ellingsen.....	43
Figur 20: Fikseverksted. Fotograf: Sindre Ellingsen.	43
Figur 21: Drivhus og takterasse. Fotograf: Sindre Ellingsen.....	43
Figur 22: Verktøyskapet. Fotograf: Eiliv A. M. Ribe/Trondheim Sykkelkjøkken.	47
Figur 23: Sykkelreparasjon. Fotograf: Eiliv A. M. Ribe/Trondheim Sykkelkjøkken.	47
Figur 24: Utendørs mekkeonsdag. Fotograf: Eiliv A. M. Ribe/Trondheim Sykkelkjøkken.	47
Figur 25: Aktiviteter medlemmene av Trondheim Sykkelkjøkken har deltatt på	50
Figur 26: Respondentenes motivasjon for å være medlem av Trondheim Sykkelkjøkken.....	50
Figur 27: Viser hvor ofte medlemmer er innom sykkelkjøkkenet.....	51
Figur 28: Viser i hvilken grad medlemmene opplever sykkelkjøkkenet som et sosialt sted. ...	51
Figur 29: Fotograf: Lars Astrup Sundt/Kneiken fellestage.....	55
Figur 30: Fotograf: Lars Astrup Sundt/Kneiken fellestage.....	55
Figur 31: Fotograf: Lars Astrup Sundt/Kneiken fellestage.....	55
Figur 32: Respondentenes motivasjon for å være medlem av Kneiken fellestage.....	57

TABELLER

Tabell 1: Oversikt over datamaterialet fra internettsøk.....	28
--	----

KAPITTEL 1

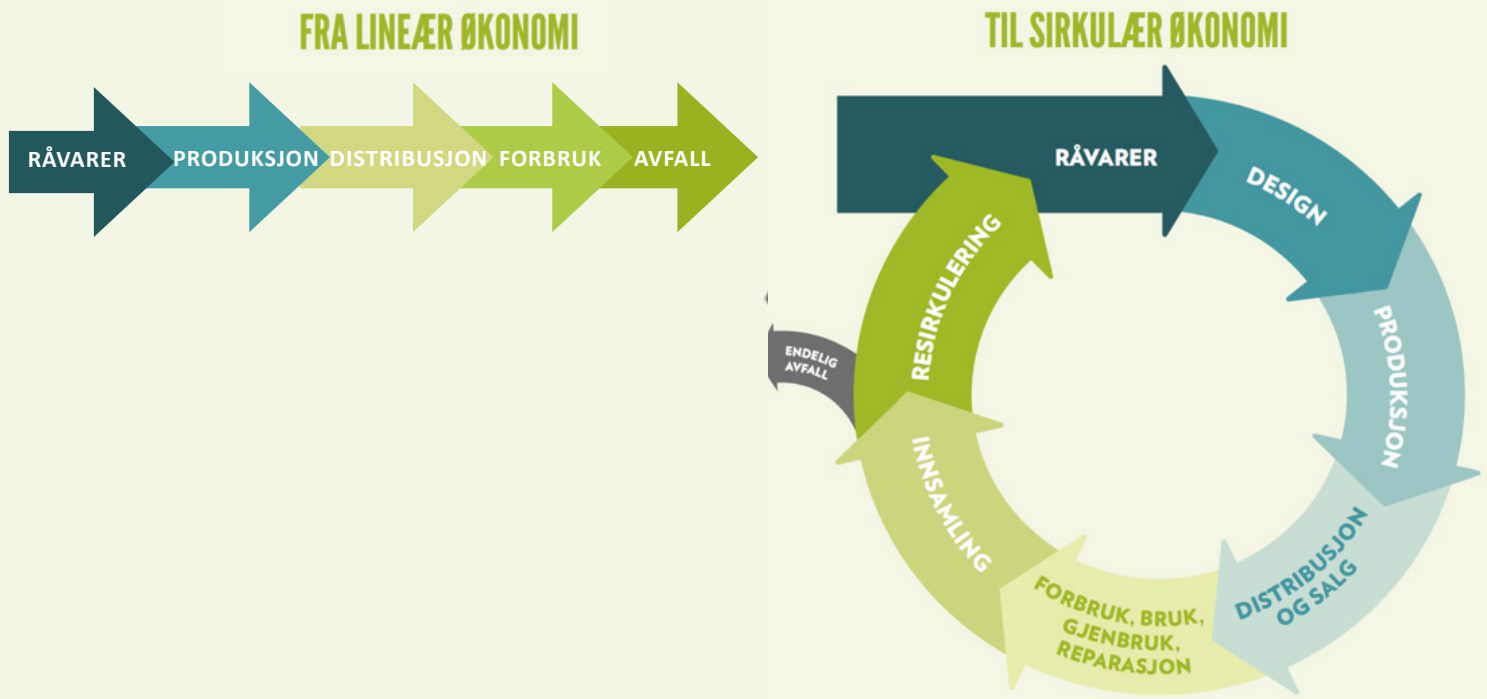
INNLEDNING

1.1 BAKGRUNN

Den globale oppvarmingen har alvorlige konsekvenser og temperaturen fortsetter å øke. For å kunne begrense den globale temperaturstigningen i tråd med Parisavtalen, er det behov for en stor samfunnsomstilling i Norge og resten av verden. I tillegg til trusselen om global oppvarming, er jordens naturressurser under et stort press. Verdens befolkning forventes å øke med rundt 2 milliarder innen 2050 (FN, 2019), og befolknings- og velstandsvekst betyr økt ressursbruk (NHO, 2018). Ifølge Det europeiske miljøbyrået har forbruksnivået på verdensbasis passert jordas tålegrense med mer enn 50% (Bymiljøetaten, 2019). I dag utvinnes og konsumeres det rundt 72 gigatonn naturressurser i året, som er dobbelt så mye som i 1980 (OECD, 2015), og ifølge FNs miljøprogram anslåes det at ressursbruken vil fordobles ytterligere innen 2050 (NHO, 2018). Det er en klar kobling mellom klimaendringer og ressursbruk. Materialer og varer er avgjørende for det moderne samfunnet, men produksjonen av dem gir store klimagassutslipp. Ifølge FNs nye rapport om ressurs- og materialeffektivitet utgjør utslippene knyttet til produksjon av faste materialer 23% av det totale globale utslippet, noe som er en økning fra 15% i 1995 (Hertwich *et al.*, 2020). Denne utviklingen har ført til at det stadig vies mer oppmerksomhet mot hvordan vi kan bremse ressursbruken, og hvordan naturressursene kan brukes mer effektivt. En omstilling fra lineær til sirkulær økonomi er en løsning på dette.

1.1.1 SIRKULÆR ØKONOMI

Sirkulær økonomi handler om å utnytte naturressurser og produkter effektivt og så lenge som mulig, slik at minst mulig ressurser går tapt i kretsløpet (Miljødirektoratet, 2020). I en sirkulær økonomi er den tradisjonelle lineære verdikjeden erstattet med lukkede sløyfer, med fokus på gjenbruk, reparasjon og materialgjenvinning, som figur 1 viser.

Figur 1: Illustrasjon av lineær og sirkulær økonomi (Osloregionen, u.å.).

I dagens globale økonomi blir 8,6% av ressursene gjenbrukt, mens 91,4% av råmaterialene som hentes ut fra naturen ender opp som avfall (de Wit *et al.*, 2020). I 2020 ble *Circularity Gap Report Norway* (de Wit *et al.*) utgitt, som er den første analysen av hvor sirkulært Norge er. Analysen viser at Norge har en sirkulasjonsrate under det globale gjennomsnittet, der kun 2,4% av ressursene blir gjenbrukt. Disse tallene tilsier at vi i dag har en lineær økonomi, hvor naturressurser hentes ut, omgjøres til produkter og til slutt ender opp som avfall. Ifølge Miljødirektoratet (2020) er en omstilling til sirkulær økonomi nødvendig for at samfunnet skal kunne bli et lavutslippssamfunn, og for å nå FNs bærekraftsmål. Norges sirkulasjonsrate kan økes til 45,8%, dersom en omstilling skjer (de Wit *et al.*, 2020). Dette innebærer en sirkulær byggebransje, overgang til ren energi, sirkulære matsystemer, grønne transportsystemer, sirkulært skogbruk og en tydelig reparasjons-, gjenbruks- og resirkuleringsøkonomi (de Wit *et al.*, 2020).

I tillegg til å ha en lav sirkulasjonsrate utgjør Norge et av de landene i verden med høyest forbruk per innbygger, med et årlig materielt fotavtrykk på 44,3 tonn per person (de Wit *et al.*, 2020). Dette er rundt tre ganger så høyt som gjennomsnittsforkonsumet per innbygger i Europa, og dersom alle skulle levd som nordmenn gjør i dag, ville vi trenge ressursene til tre og en halv jordklode (de Wit *et al.*, 2020). Norge har dermed en stor mulighet til å være en pioner i reduksjon av forbruk og å bli mer sirkulærøkonomisk, noe regjeringen har satt som mål (Miljødirektoratet, 2020).

1.1.2 HVA ER DELINGSØKONOMI OG DELINGSLØSNINGER?

Forbrukermønsteret er helt sentralt for omstillingen til mer sirkulærøkonomiske samfunn. Det må bli enklere for forbrukere å ta mer miljøvennlige valg. *Delingsøkonomi*, som er et sentralt begrep innen sirkulær økonomi, kan bidra til dette ved at den muliggjør økt utnyttelse av ressurser. Delingsøkonomi kan defineres som «en forretningsmodell der privatpersoner og bedrifter kjøper, bytter og tilbyr tjenester eller eiendeler i samhandling med hverandre (...)» (Brekke og Halleraker, 2020). Delingsøkonomi er ikke et nytt fenomen, da mennesker alltid har delt ideer, ting og tjenester med hverandre (NOU 2017: 4). Biblioteker og deling av ferieboliger har eksistert lenge, og i landbruket har deling av landbruksareal og jordbruksmaskiner vært vanlig i mange år (Westskog *et al.*, 2019).

I senere tid har delingsøkonomi blitt en voksende trend, mye på grunn av at ny teknologi og digitale plattformer muliggjør deling i et langt større omfang enn tidligere (NOU 2017: 4). Begrepet delingsøkonomi forbindes ofte med former for deling som foregår digitalt og har kommersielle formål (NOU 2017: 4). Noen forretningsmodeller innen delingsøkonomien er Airbnb (utlån av private leiligheter), Uber (taxiordning) og Foodora (matlevering) (Westskog *et al.*, 2020). Slike modeller har blitt kritisert for å ha negative effekter, blant annet når det gjelder arbeidsmiljø og skatteunndragelse. Dette er modeller som baserer seg på profitt og er markedsstyrt, og ifølge Ingulfsvann & Jakobsen (2020, hentet fra Westskog *et al.*, 2020) støtter disse løsningene i en mindre grad opp om bærekraftig utvikling. Det finnes derimot flere modeller og måter å dele på som er utenfor markedet og som ikke er profittdrevet, men som i stedet baserer seg på samarbeid med fokus på sosiale relasjoner. Slike initiativ ivaretar bærekraftig utvikling i en større grad, og søker ikke vekst eller inntektsmaksimering, men tar heller sikte på å dekke behov (Westskog *et al.*, 2020; Schor, 2014). Slike løsninger kan omtales som delingsløsninger, som altså er ressurser, tjenester og ting som kan brukes av flere, og som dermed kan bidra til mer sirkulærøkonomiske samfunn (Westskog *et al.*, 2019). Et hovedprinsipp er at man skal kunne dele og leie, fremfor individuelt konsum og eierskap. Fellesnevneren for delingsløsninger er fokuset på å tilgjengeliggjøre goder, tjenester, areal, ferdigheter og lignende som er underutnyttet (Botsman og Rogers, 2011), og eksempler på delingsløsninger er felleshare, bildeling, hyttedeling og deling av verktøy.

Det er mange ting de fleste husholdninger har, men som sjeldent blir brukt, som for eksempel verktøy, hytter og biler. Elektriske verktøy blir brukt mindre enn 13 minutter i løpet av levetiden (Botsman og Rogers, 2010). Norske fritidsboliger står i gjennomsnitt ledige 87% av tiden (Prognosesenteret, 2015), og bilene våre står parkert i gjennomsnitt 95% av tiden (Barter, 2013). Dette viser en tydelig ineffektivitet av privat eierskap. Ved deling vil man kunne utnytte ressursene bedre og redusere klimagassutslipp knyttet til produksjon. Eksempelvis gir produksjonen av en bil et samlet klimagassutslipp på rundt 5 tonn CO₂, og for bygging av hytter er tallet rundt 25 tonn (Westskog *et al.*, 2019).

I tillegg til å kunne utnytte ressurser bedre og redusere klimagassutslipp, kan delingsløsninger gi andre fordeler, som å bidra til økt sosial interaksjon, nettverksbygging og utveksling av kunnskap og ferdigheter. Dagens byutvikling er preget av fortetting og urbanisering, og i dag bor 82% av den norske befolkningen i byer og tettsteder, og andelen er økende (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019). Det bygges stadig tettere i sentrumsstrøk, men til tross

for kortere avstand mellom folk, er det mange som føler på ensomhet. Norge er at av landene i verden der flest bor alene (Jakobsen, 2019), og ifølge levekårsundersøkelsen fra 2017 plages 16% av befolkningen av ensomhet (Vrålstad, 2017), noe som kan gi negative konsekvenser på både fysisk og psykisk helse. Sosiale og levende nabolag hvor man føler at man er en del av et fellesskap, kan dempe ensomheten og være en viktig faktor for trivsel og livskvalitet. Ifølge Tjora *et al.* (2012) kan ulike typer fellesskap utvikles gjennom aktiviteter som naturlig oppstår mellom naboer. Deling av ulike gjenstander eller ferdigheter kan være slike aktiviteter. Ifølge Albinsson og Yasanthi Perera (2012) kan deling gi en økt følelse av tilhørighet ved å for eksempel delta på byttemarkeder. I tillegg kan delingsløsninger gi arealbesparelser, da det trengs mindre utstyr og areal per person. Dette gjør at man kan stille spørsmål om delingsløsninger kan være en viktig ingrediens i utviklingen av bærekraftige og sirkulære samfunn.

1.1.3 KUNNSKAPSHULL OM DELING I PLANLEGGINGSSAMMENHENG

Planlegging er relevant for delingsløsninger av flere grunner, blant annet for fysisk utforming av omgivelsene, tilrettelegging og informering. Omgivelsene våre påvirker hvilke valg vi tar, og på denne måten har planleggere en viktig rolle i omstillingen mot et mer sirkulærøkonomisk samfunn. Et viktig perspektiv er dermed å finne ut hvordan planlegging kan legge til rette for ulike former for deling gjennom fysiske strukturer. Ifølge arkitekten Jan Gehl (1971) kan handlinger og aktiviteter som oppstår i et bomiljø være formet av fysiske strukturer. Bolger og Doyon (2019) påpeker også at målrettet utforming av de bygde omgivelsene kan oppmuntre til mer sirkulærøkonomisk praksis, som for eksempel å benytte delingsløsninger. Zhang og Chan (2020) argumenterer for at den romlige dimensjonen ved deling er viktigere enn man generelt antar, men at det er et kunnskapshull om hvordan fysiske rom, i ulike sammenhenger, skalaer og typer, påvirker deling.

Fleire studier peker på at lokalsamfunn har en viktig rolle i omstillingen til et lavutslippssamfunn (Svensson *et al.*, 2019; Westskog *et al.*, 2020). Husholdningers forbruk bidrar til mer enn 60% av de globale klimagassutslippene, og transport, bolig og mat er de viktigste forbrukskategoriene (Ivanova *et al.*, 2016). I Norge har vi en lang tradisjon med å organisere beboere i nabolag og lokalsamfunn, og samlet sett har de en stor miljøpåvirkning. Ifølge Svensson *et al.* (2019) blir man ofte påvirket av det folk i nærområdet gjør. Dersom naboer har el-sykel eller deler og låner ting av hverandre, er det større sjanse for at man gjør det selv. Velforeninger og lokalsamfunn er en sentral aktør for tilrettelegging av dele-, bytte- og reparasjonsordninger, da dette utgjør geografiske og sosiale avgrensede områder der det er potensial for sosial interaksjon og fellesskap (Svensson *et al.*, 2019).

Konsumet fra husholdninger har en stor sammenheng med forbrukeradferd, livsstil og daglige rutiner, noe husholdningene selv har en stor grad av kontroll over, men folk mangler ofte nøyaktig, tilgjengelig og handlingsbar informasjon om hvordan de kan forbedre sine miljøpåvirkninger (Gardner og Stern, 2008). Myndigheter og planleggere har en viktig rolle for å tilrettelegge for delingsløsninger, og i tillegg være informanter. Ifølge rapporten om Norges sirkularitet (de Wit *et al.*, 2020) må det skapes bevissthet, forståelse, forpliktelse og handling knyttet til sirkularitet. Det handler blant annet om å distribuere kunnskap og informasjon rundt

sirkularitet på en enkel og øyeåpnende måte. Dersom konsumenter forstår nødvendigheten av omstillingen, kan man få en ansvarsfølelse til å ta mer sirkulærøkonomiske valg. I tillegg bør folk gjøres bevisste på at sirkulære alternativer kan utkonkurrere lineære ved å gi andre fordeler, som sparte penger, sosial interaksjon og nye bekjentskap (de Wit *et al.*, 2020).

Sirkulær økonomi og delingsløsninger er relativt nye felt innen planlegging, og vil være veldig aktuelle i årene som kommer. Begrensning av arealbruk per person er sentralt i et klimaperspektiv, og temaer som alternative bokonsepter, arbeidsformer og sambruk kan bidra til dette (KS, 2016). Disse temaene har tidligere ikke vært fokusert på i tradisjonelle planprosesser, og kommunen kan spille en viktig rolle i disse prosessene fremover (KS, 2016). Det er et tydelig hull i litteraturen om sirkulær økonomi innen byplanlegging (Bolger og Doyon, 2019), og om hvilken rolle byen kan ha knyttet til delingsløsninger (Palgan, Mont og Zvolska, 2019). Ifølge Bolger og Doyon (2019) kan lokale myndigheter spille en viktig rolle i å skalere opp initiativ innen sirkulær økonomi, som delingsløsninger. De peker derimot på at det kreves mer forskning for å kunne identifisere verktøy og metoder som offentlige aktører kan benytte for å få til dette.

1.2 PROBLEMSTILLING OG FORSKNINGSSPØRSMÅL

På bakgrunn av den overnevnte informasjonen er motivet for oppgaven å belyse delingsløsninger som tiltak for mer bærekraftige og sirkulærøkonomiske samfunn. Formålet med oppgaven er å undersøke hvordan planlegging kan støtte opp om delingsløsninger, slik at løsningene kan implementeres og oppskaleres i samfunnet, og bidra til en bærekraftig og sirkulær byutvikling. For å gjøre dette er følgende problemstilling valgt:

Hvordan kan planlegging støtte opp om delingsløsninger, slik at de kan bidra til en bærekraftig og sirkulær byutvikling?

For å besvare problemstillingen er det utarbeidet tre forskningsspørsmål. Det vil være viktig å forstå hvorfor det bør tilrettelegges for delingsløsninger, og dermed undersøke på hvilke måter delingsløsninger kan bidra til en bærekraftig og sirkulær utvikling. Siden delingsøkonomien er en voksende trend, vil det være nyttig å få en oversikt over hvilke delingsløsninger som finnes i Norge i dag, og hvilke erfaringer som er gjort knyttet til disse. Videre vil det være aktuelt å undersøke hvilke utfordringer og muligheter som finnes for at planlegging skal kunne tilrettelegge for delingsløsninger. Oppgavens forskningsspørsmål er dermed følgende:

1. Hvordan kan delingsløsninger bidra til en bærekraftig og sirkulær utvikling?
2. Hvilke delingsløsninger finnes i Norge i dag, og hvilke erfaringer er gjort knyttet til dem?
3. Hvilke utfordringer og muligheter finnes for at planlegging skal kunne tilrettelegge for delingsløsninger?

Oppgaven er basert på en kvalitativ metodetilnærming, og forskningsspørsmålene vil besvares gjennom en kombinasjon av ulike metoder, deriblant en flercasestudie, intervju og spørreundersøkelser. Det første forskningsspørsmålet vil besvares ved å se på litteratur og tidligere forskning, samt gjennom en flercasestudie som studerer noen konkrete delingsløsninger. For å besvare det andre forskningsspørsmålet gjennomføres det et internettsøk for å skaffe oversikt over hvilke delingsløsninger som finnes. I tillegg vil flercasestudien bidra til å få innblikk i erfaringer knyttet til noen av løsningene. Det siste forskningsspørsmålet besvares gjennom flercasestudien og intervju med ansatte i offentlig sektor. Svarene på forskningsspørsmålene vil danne grunnlag for å besvare problemstillingen.

1.3 AVGRENSNINGER

Det er i dag mange ulike typer delingsløsninger i Norge, og som nevnt innledningsvis er noen løsninger mer forretningsstyrt, mens andre er ikke drevet av profitt. I denne oppgaven vil det fokuseres på delingsløsninger som ikke er drevet av profitt, men som heller tar sikte på å bidra til mindre forbruk, sosial interaksjon og fellesskap. Dette fordi slike løsninger i en større grad har som mål å bidra til en bærekraftig utvikling, som er en del av problemstillingen for denne oppgaven.

Oppgaven er avgrenset til å studere tre caser som utgjør konkrete delingsløsninger som har en fysisk lokasjon. Avgrensningen med antall caser er gjort på bakgrunn av tidsbegrensninger. Delingsløsningene som utgjør casene er Vindmøllebakken bofellesskap i Stavanger, Trondheim Sykkelkjøkken og Kneiken fellestage i Trondheim. Disse casene er interessante med tanke på at de representerer ulike typer delingsløsninger, og erfaringene knyttet til dem kan dermed gi et bredt spekter av kunnskap. I tillegg er det laget en kortfattet oversikt over et utvalg av delingsløsninger i Norge, for å få et innblikk over hvilke typer løsninger som eksisterer i dag. Ansatte i offentlig sektor er intervjuet, og her er det avgrenset til ansatte i Oslo kommune, Trondheim kommune og Trøndelag fylkeskommune som jobber med redusert forbruk, sirkulær økonomi, delingsløsninger og lignende fagfelt.

1.4 OPPGAVENS OPPBYGGING

Oppgaven deles inn i seks hovedkapitler. Nedenfor presenteres en kortfattet oversikt over kapitlene, for å gi en overordnet oversikt over oppgavens struktur og innhold.

Kapittel 1: Innledning

Dette innledende kapitlet presenterer bakgrunn, motiv og formål for oppgaven. I tillegg presenteres problemstillingen og forskningsspørsmålene, samt oppgavens avgrensning.

Kapittel 2: Litteratur

I dette kapitlet presenteres relevant litteratur som er innhentet ved en litteraturstudie. Dette innebærer noen teoretiske perspektiver om temaet, rammebetingelser og funn fra tidligere forskning. Kapitlet har til hensikt å bidra til å besvare forskningsspørsmålene.

Kapittel 3: Metode

Kapitlet beskriver metodikken som er brukt i oppgaven. Dette innebærer beskrivelse og begrunnelse av metodene, samt fremgangsmåten for datainnsamling og databehandling. Videre i kapitlet diskuteres forskningens etikk og kvalitet.

Kapittel 4: Resultat og analyse

I dette kapitlet presenteres alle funn som er innhentet i forskningsprosessen. Resultatene er delt inn i tre deler. Den første delen gir en oversikt over hvilke delingsløsninger som finnes. Den andre delen presenterer funn fra flercasestudien, og den siste delen tar for seg funn fra intervju med relevante aktører fra offentlig sektor.

Kapittel 5: Diskusjon

Kapittel fem diskuterer resultatene fra kapittel fire, sett i lys av litteraturen og tidligere forskning som er presentert i kapittel to. På bakgrunn av dette blir det redegjort for oppgavens forskningsspørsmål.

Kapittel 6: Avslutning

I det avsluttende kapitlet konkluderes oppgaven, og basert på diskusjonen i kapittel fem vil problemstillingen besvares. Til slutt gjøres det avsluttende refleksjoner, og forslag til videre forskning presenteres.

KAPITTEL 2

LITTERATUR

I dette kapittelet presenteres relevant litteratur. Kapittelet starter med en kort introduksjon om bærekraftig utvikling og sirkulær byutvikling. Her inkluderes definisjon og viktige perspektiver for å oppnå en bærekraftig og sirkulær utvikling. Deretter følger et delkapittel som undersøker hvilke rammebetingelser som finnes knyttet til sirkulær økonomi og delingsøkonomi. Dette innebærer et utvalg av internasjonale, nasjonale og kommunale mål og strategier. Så følger et kort delkapittel om konseptet delingsløsninger og hvordan løsningene kan kategoriseres og organiseres. Det neste delkapittelet er en litteraturgjennomgang av tidligere studier og forskning som omhandler delingsløsninger. Disse erfaringene utgjør nyttig kunnskap for å kunne besvare forskningsspørsmålene, og er erfaringer knyttet til hvilke effekter delingsløsninger kan gi for miljø og samfunn, folks oppfatninger om deling, samt barrierer for tilrettelegging av delingsløsninger. Siden delingsløsninger er et relativt nytt felt innen planlegging, er mye av litteraturen knyttet til empiriske data fra andre casestudier, både internasjonale og nasjonale studier, samt data fra nasjonale spørreundersøkelser.

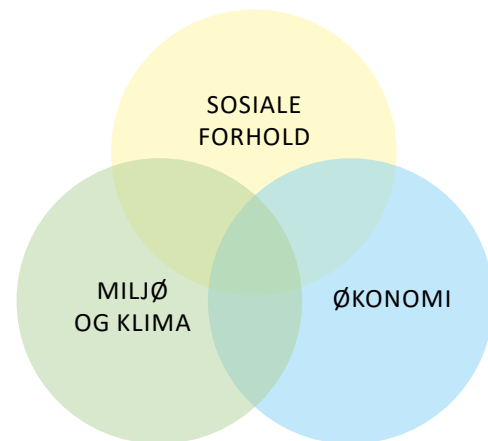
2.1 BÆREKRAFTIG OG SIRKULÆR UTVIKLING

2.1.1 BÆREKRAFTIG UTVIKLING

Begrepet bærekraftig utvikling defineres som «utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov» (FN-sambandet, 2019). Denne definisjonen er fra rapporten *Vår felles framtid*, som ble presentert av Brundtland-kommisjonen i FN i 1987, og er kanskje den mest kjente og anvendte definisjonen av begrepet. Bærekraft beskrives av de tre dimensjonene sosiale forhold, økonomi og miljø og klima, og sammenhengen mellom disse avgjør om noe er bærekraftig, som figur 2 illustrerer (FN-sambandet, 2019).

Det grønne skiftet

Begrepet *det grønne skiftet* har fått økt aktualitet den siste tiden som en følge av de globale miljø- og klimautfordringene (Halleraker og Olerud, 2020). Begrepet beskriver en forandring i mer miljøvennlig retning etter FNs bærekraftsmål, og handler om å oppnå vekst og utvikling innenfor naturens tålegrenser. Det grønne skiftet er en videreføring av bærekraftig utvikling, og grønn vekst, økologisk modernisering og sirkulær økonomi betraktes som måter å oppnå det grønne skiftet på (Klepp *et al.*, 2018).

Figur 2: De tre dimensjonene ved bærekraftig utvikling.

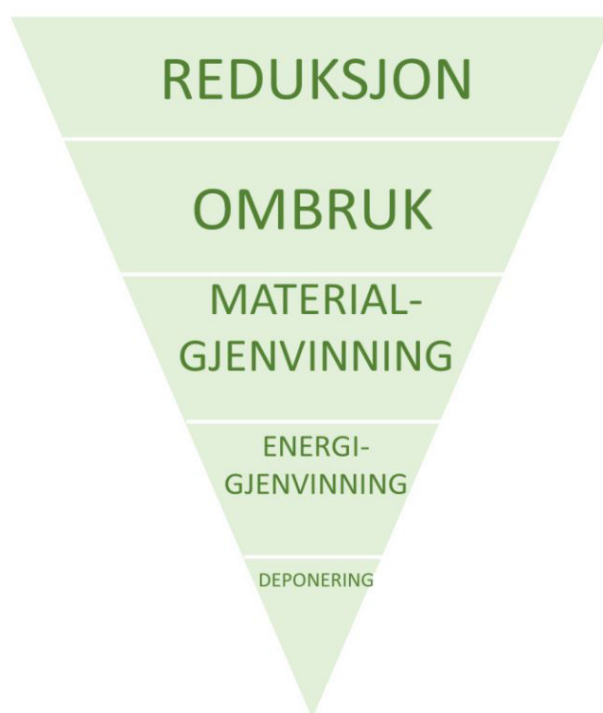
Kompakt byutvikling

Kompakt byutvikling henger tett sammen med bærekraftig byutvikling, da det er en sentral strategi for en mer bærekraftig by. Kompakt by er i litteraturen forstått som tett bebyggelse og stor grad av funksjonsblanding, der man har korte avstander mellom hverdagslige gjøremål som bolig, arbeidssted, grøntområder, kollektivtrafikk og service- og kulturtilbud (Klima- og miljødepartementet, 2020a). Kompakt byutvikling innebærer fortetting, transformasjon og mer effektiv bruk av arealer i sentrale strøk (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019). I regjeringens *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for 2019-2023* påpekes det at ny utbygging bør skje gjennom fortetting, særlig i sentrale områder og i kollektivknutepunkt (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019). Fortetting er fordelaktig med tanke på bærekraftig utvikling, men fortetting kan også gi negative konsekvenser i byen, spesielt med tanke på sosial bærekraft. Eksempelvis kan fortetting skje på bekostning av grønne lunger og sosiale møteplasser, og i tillegg føre til dårligere bokvalitet. En stor utfordring er å øke tettheten samtidig som innbyggernes trivsel og tilhørighet forsterkes (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019).

2.1.2 SIRKULÆR BYUTVIKLING

En omstilling til sirkulær økonomi er nødvendig for å møte klimautfordringene, og derfor bør en sirkulær tilnærming også påvirke hvordan vi former byene våre (Andersen, Jirout og Nöjd, 2020). I en sirkulær by bevares alle ressursene i et kretsløp, og konseptet om avfall eksisterer ikke, da alle materialer betegnes som ressurser. Dette innebærer gjenbruk av bygninger og materialer, men også om å holde større sykluser som vann og næringsstoffer i omløp. En slik tilnærming til byutviklingen er viktig for å redusere og håndtere konsekvensene av klimaudfordringene. I tillegg kan sirkulære løsninger skape unike urbane miljøer som også er menneskevennlige, og som er til nytte for innbyggerne i dag og i fremtiden (Andersen, Jirout og Nöjd, 2020).

Ressurspyramiden, også kalt avfallspyramiden, illustrerer prioritert rekkefølge i ressurs håndteringen, se figur 3 (FutureBuilt, 2020a). Det øverste nivået handler om å redusere avfall, som er det man helst ønsker. Punkt nummer to er gjenbruk eller ombruk. Det tredje nivået handler om å lage nye ting med brukt materiale. Punkt fire handler om å brenne og utnytte restenergi fra gjenvinning, og det laveste nivået er deponering (Nilsen, 2020). Ressurspyramiden ligger til grunn for den sirkulære tenkingen, og har blant annet blitt mye omtalt i byggebransjen den siste tiden, hvor det er et stort fokus på økt ombruk og sirkularitet.

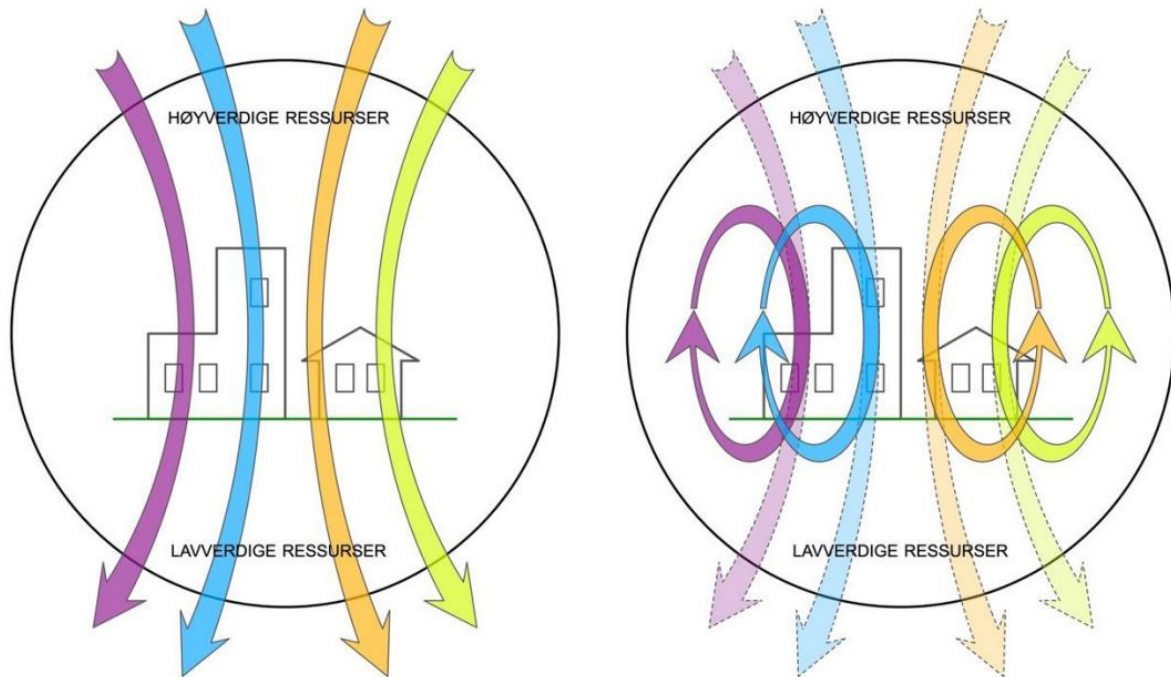

Figur 3: Ressurspyramiden (FutureBuilt, 2020a).

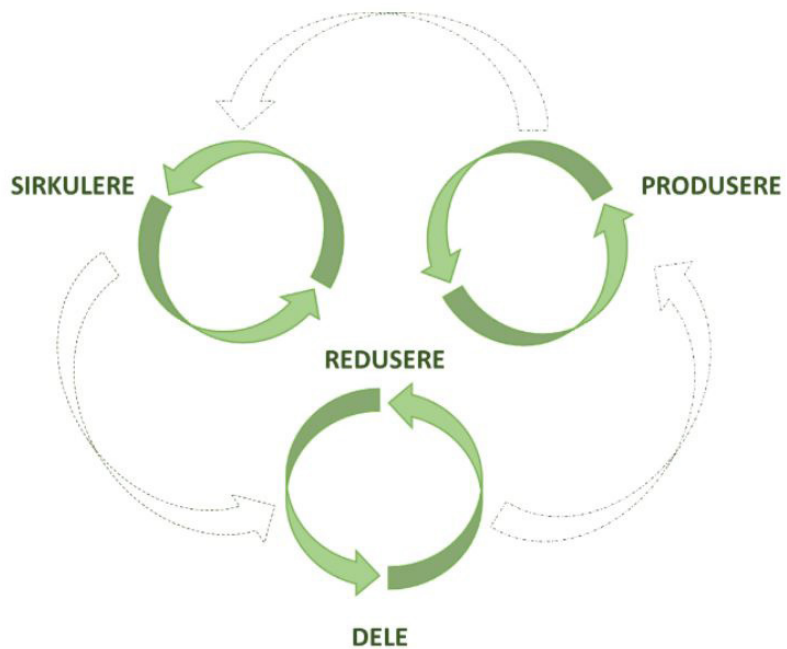
Sirkulære nabolag

En fremvekst av sirkulære nabolag kan bidra til en byutvikling med lavere klimagassutslipp og mer ansvarlig og effektiv ressursbruk. Sirkulære nabolag er bærekraftige, ressurseffektive og selvforsynte, der vann, energi og avfall går i lokale kretsløp så lenge som mulig, som figur 4 illustrerer (FutureBuilt, 2020a). Utviklingen av slike nabolag inkluderer en rekke tema som delingsøkonomi, sosial bærekraft og ressursstrømmer.

For å redusere ressursbruken må det legges til rette for å dele ressurser, sirkulere ressurser og produsere nye produkter basert på avfall, som vist i figur 5. FutureBuilt ønsker å stimulere til fremvekst av sirkulære nabolag, og har dermed utviklet kriteriesett for sirkulære nabolag (FutureBuilt, 2020b). Et eksempel på et slikt kriterium er krav til avsatt areal til matproduksjon, der minimum 2% av nabolagets matforbruk skal produseres. Kriteriesettet er rettet mot ambisiøse utbyggere, og skal bidra til å flytte grenser og være innovasjonsdrivende i både byggenæring og byutvikling (FutureBuilt, 2020b).

Figur 4: Overgang fra lineære til sirkulære nabolag (FutureBuilt, 2020a).

Figur 5: Prinsipper for å redusere ressursbruk (FutureBuilt, 2020a).

2.2 RAMMEBETINGELSER OM FORBRUK OG SIRKULARITET

De påfølgende avsnittene presenterer et utvalg av internasjonale, nasjonale og kommunale mål og strategier som kan knyttes til sirkulær økonomi og delingsøkonomi. Det er få eller ingen målsetninger eller føringer som retter seg direkte til delingsløsninger eller til hvordan planlegging kan bidra til mer sirkulærøkonomiske samfunn, men flere dokumenter viser til mål om økt sirkularitet og reduksjon av forbruk.

2.2.1 INTERNASJONALE MÅL OG STRATEGIER

Europa ønsker å bli det første nullutslippskontinentet innen 2050, og har i den sammenheng mål om å bli helsirkulær (EU-kommisjonen, u.å.). Dette er forankret i *European Green Deal* og *Circular Economy Action Plan*, lansert av EU-kommisjonen i henholdsvis 2019 og 2020. *European Green Deal* utgjør Europas nye agenda for bærekraftig vekst, og handlingsplanen fokuserer på design og produksjon for en sirkulær økonomi, med formål om å sikre at ressursene beholdes i EUs økonomi så lenge som mulig. Planen inneholder tiltak langs hele livssyklusen til produkter, og skal oppmuntre forbrukerne til å ta bærekraftige valg, for deres egen fordel og for miljøets beste (EU-kommisjonen, 2020).

I 2015 vedtok FN bærekraftsmålene, som er verdens felles plan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030 (FN-sambandet, 2019). Bærekraftsmålene legges til grunn for samfunns- og arealplanleggingen i Norge, og et av målene, mål nummer 11, er å utvikle byer og samfunn til å bli bærekraftige, inkluderende, trygge og motstandsdyktige (FN-sambandet, 2020). FNs bærekraftsmål nummer 12 er å sikre bærekraftig forbruks- og produksjonsmønstre. Avfallsmengden skal reduseres betydelig innen 2030, gjennom forebygging, reduksjon, materialgjenvinning og ombruk (delmål 12.5). I tillegg skal alle mennesker sikres relevant informasjon og forståelse av bærekraftig utvikling (delmål 12.8) (FN-sambandet, 2020).

2.2.2 NASJONALE MÅL OG STRATEGIER

Norge ønsker å kutte klimagassutslipp i samarbeid med EU, og har gjennom klimaavtalen et mål om å redusere utslippet med 50 til 55% innen 2030, sammenlignet med utslippsnivået i 1990 (Klima- og miljødepartementet, 2020b). Dette skal skje gjennom avgifter, klimavoter, lovreguleringer og støtteordninger som fremmer null- og lavutslippsløsninger. Norge skal bli et lavutslippssamfunn innen 2050, og for å få til dette har Norge som mål å være et foregangsland i utviklingen av en sirkulær økonomi som utnytter ressursene bedre (Miljødirektoratet, 2020). Foreløpig finnes det ingen nasjonale planer eller strategier knyttet til sirkulær økonomi eller delingsløsninger, men regjeringen har varslet at det skal utarbeides en nasjonal strategi, som skal legges fram i første halvdel av 2021 (Miljødirektoratet, 2020). I forbindelse med denne utarbeidelsen, har Deloitte fått i oppdrag av Klima- og miljødepartementet å utforme et nasjonalt kunnskapsgrunnlag for sirkulær økonomi (Deloitte, 2020). Dette kunnskapsgrunnlaget består av tre delutredninger som undersøker hvilke næringer og nærings samarbeid som har størst potensial for økt sirkularitet. Landbruk, skogbruk, havbruk og fiskeri, prosessindustrien, bygg, anlegg og eiendom og varehandel blir vurdert som næringer med stort potensial. Noen viktige muligheter som blir nevnt, og som er relevante for planlegging er:

- Økt arealutnyttelse gjennom flerbruks- og sambruksløsninger i eksisterende bygningsmasse og nybygg (bygg, anlegg og eiendom)
- Økt tilbud av reparasjonstjenester og reservedeler (varehandel)
- Økt tilbud av brukte og redesignede produkter (varehandel)
- Økt tilbud av leasing, utleie- og deletjenester (varehandel)
(Deloitte, 2020, s. 16 og 18)

I kunnskapsgrunnlaget blir det også kartlagt barrierer som hindrer overgangen til en sirkulær økonomi, og barrierer som kan knyttes til delingsløsninger og planlegging er:

- Manglende politiske målsettinger og koordinering i offentlig forvaltning
- Manglende kunnskap og faktagrunnlag knyttet til den totale miljøbelastningen ved innsatsfaktorer og produkter gjør det krevende for bedrifter og forbrukere å vite hva som er gode, sirkulære valg
- Etablerte holdninger og vaner gjør at bedrifter og forbrukere i mange tilfeller ikke etterspør eller prioriterer mer sirkulære løsninger
(Deloitte, 2020, s. 8)

2.2.3 KOMMUNALE MÅL OG STRATEGIER

Oslo kommune

Oslo kommune arbeider aktivt for å redusere forbruk og øke sirkulariteten, og byrådet i Oslo har lagt fram strategien *Framtidens forbruk – en strategi for bærekraftig og redusert forbruk 2019-2030* (Bymiljøetaten, 2019). Strategien følger opp ambisjonen om at «Oslo skal bli en grønnere, varmere og mer skapende by med plass til alle» (Bymiljøetaten, 2019, s. 2). Med bærekraftig og redusert forbruk menes forbruk som imøtekommer dagens forbruksbehov uten å ødelegge mulighetene for fremtidige generasjoner til å dekke sine behov. Strategien støtter opp om kommuneplanens samfunnsdel, som ble vedtatt i starten av 2019.

Framtidens forbruk skal bidra til lavere forbruk gjennom ulike støtteordninger, tilrettelegge for lokale initiativ for forbruksreduksjon, stimulere til opplevelser og tjenester i stedet for å eie materielle gjenstander, samt stimulere til deling og resirkulering (Messel, 2019). Strategien er avgrenset til tre områder for å endre materielt forbruk: redusere, dele og sirkulere og erstatte, som figur 6 viser.

Figur 6: Endring av materielt forbruk på tre ulike områder (Bymiljøetaten, 2019, s. 5).

Videre er strategien bygget opp rundt tre hovedmål med tilhørende effektmål og handlingspunkter. Hovedmålene er følgende:

- *Hovedmål 1: I Oslo skal det være lett å dele, ombruke og reparere. Sirkulære systemer skal videreutvikles for å redusere materielt forbruk.*
- *Hovedmål 2: Innbyggere, næringsliv og kommunen skal ha god kunnskap om og stort engasjement for bærekraftig og redusert materielt forbruk, og grønne arbeidsplasser skal skapes gjennom nye delingsordninger og sirkulære løsninger.*
- *Hovedmål 3: Oslo kommune skal aktivt implementere sirkulære løsninger og bærekraftig forbruk som reduserer materielt forbruk i egne virksomheter, prosjekter og drift.*
(Bymiljøetaten, 2019, s. 7-11)

Trondheim kommune

I Trondheims kommunedelplan for energi og klima beskrives klimamål for hvordan Trondheim skal gå foran i det grønne skiftet og bli en klimavennlig og klimarobust by som er bedre å bo, jobbe og leve i (Trondheim kommune, 2017). I kommunedelplanen er det et eget kapittel om strategi for forbruk og avfall, hvor redusert forbruk oppgis som en nøkkel for å nå langsiktige mål om reduksjon av klimagassutslipp. Planen uttrykker blant annet at «Trondheim kommune skal være en pådriver for den sirkulære økonomien ved å redusere klimagassutslipp i hele kretsløpet» (Trondheim kommune, 2017, s. 35). Delingsøkonomi blir nevnt som en del av den sirkulære økonomien. I tillegg inneholder planen mål om at det i 2030 skal være enkelt for innbyggere i Trondheim å ta klimavennlige valg i hverdagen. Her oppgis det at kommunen, sammen med frivillige organisasjoner og andre aktører, skal oppfordre og informere om klimavennlige handlingsalternativer (Trondheim kommune, 2017).

Trondheim kommune har i tillegg utgitt en avfallsplan, som fastsetter mål og strategier for avfallshåndteringen i perioden 2018-2030 (Trondheim kommune, 2019). I 2017 utgjorde husholdningsavfall som gikk til ombruk ca. 1% av avfallet, og målet er at minst 5% av husholdningsavfallet går til ombruk i kommunal regi innen 2030. Dette skal de oppnå ved blant annet å utarbeide en handlingsplan og legge til rette for minst fire miniombruksstasjoner (Trondheim kommune, 2019).

2.3 OM KONSEPTET DELINGSLØSNINGER

På mange måter levde de tidligere generasjonene i en mer sirkulær økonomi, hvor deling var vanlig og ressurspyramiden var en innarbeidet praksis (Nilsen, 2020). Klær som var slitt ble først lappet, deretter sydd om før de gikk i arv, og til slutt ble stoffet gjerne brukt til andre ting som gulvmatter. Dette var situasjonen for mange, men på 1980-tallet begynte dette å endre seg. Avfallsdeponiene vokste kraftig, og det var en økt velstand blant befolkningen, samt en kraftig vekst i produksjon og bruk av engangsprodukter. Dette førte til at forbruket økte og bruk-og-kast-mentaliteten vokste seg stadig sterkere blant befolkningen (Nilsen, 2020).

Med et stadig økende fokus på konsekvensene av global oppvarming, har delingsøkonomien blitt et viktig tema for hvordan forbruket kan bremses. I tillegg påpekes det i mye av litteraturen at fremveksten av delingsøkonomi er et gode for forbrukerne, da det blant annet gir bedre tilgjengelighet, lavere priser, bedre utvalg og mindre vedlikeholdsansvar (NOU 2017: 4). Selv om deling ikke er et nytt fenomen, skiller delingsøkonomien seg fra tradisjonell låning ved at delingen ikke nødvendigvis foregår mellom personer som kjenner hverandre. Den teknologiske utviklingen har dermed hatt en stor betydning for fremveksten av delingsøkonomien, da det er blitt enklere for individer å komme i kontakt med hverandre for å utveksle gjenstander og informasjon (Frenken og Schor, 2017). Selv om det er et økt fokus på hvordan vi kan bremse forbruket vårt, er delingsøkonomi en ukjent praksis for mange, og delingsløsninger er ikke et utbredt tilbud i samfunnet. Forskningsmiljøer har den siste tiden stilt seg spørsmål om vi kan dele oss til et bedre klima, og om deling kan bli den nye normalen (Arnslett, 2017; Forskningsrådet, 2020).

2.3.1 KATEGORISERING AV DELINGSLØSNINGER

Delingsløsninger utgjør et mangfoldig spekter av aktiviteter og tjenester, som er inngrodd i samfunnet vårt i varierende grad (Demailly og Novel, 2014), og disse kan inndeles i ulike kategorier på ulike måter. Som nevnt innledningsvis finnes det modeller som er profittbaserte, mens andre tar sikte på å redusere forbruk og bidra til bærekraftig utvikling. I denne oppgaven fokuseres det på løsninger som ikke er drevet av kommersielle formål og profitt.

Westskog *et al.* (2020) deler slike delingsløsninger inn i to kategorier: deling basert på resiprositet og deling basert på redistribusjon. Deling basert på resiprositet foregår mellom individer, for eksempel naboer, mens deling basert på redistribusjon er deling som organiseres av en organisasjon, for eksempel gjennom et vel eller et bibliotek. Ifølge Schor (2014) kan aktiviteter innen delingsøkonomien kategoriseres i fire grupper:

1) Resirkulering av goder:

Dette er løsninger som tilrettelegger for kjøp, salg eller bytting av brukte gjenstander. Eksempler er loppemarked, byttemarked og finn.no.

2) Økt utnyttelse av varige eiendeler:

Denne gruppen innebærer at man skal kunne bruke gjenstander mer intensivt ved å dele på dem, gjennom å låne bort og leie. Eksempler på slike delingsløsninger er bildeling og deling av verktøy i et nabolag.

3) Utveksling av tjenester og kunnskap:

Denne gruppen handler om å utveksle tjenester, kunnskap og ferdigheter. Et eksempel på dette er mittanbud.no, hvor man legger ut en forespørsel om en jobb man ønsker å få gjort, for så å få tilbud fra privatpersoner eller fagfolk som kan utføre jobben.

4) Deling av produksjonseiendeler:

Denne kategorien innebærer å dele eiendeler eller areal for å muliggjøre produksjon og reparasjon. Dette kan for eksempel være «makerspaces», som er åpne arbeidsrom hvor man for eksempel kan låne verktøy for å fikse noe. Andre eksempler er andelslandsbruk og urban dyrking.

2.3.2 ORGANISERING AV DELINGSLØSNINGER

Delingsløsninger kan tilrettelegges for ulike nivåer i byen. Noen løsninger kan gjelde for byen generelt, som alle kan benytte seg av. Dette gjelder for eksempel sykkelverksted, bibliotek og diverse transportløsninger som bysykkel og bildeling. For å benytte seg av slike løsninger trenger man vanligvis et medlemskap. Det finnes også delingsløsninger som kan gjelde for konkrete nabolag, som bare beboerne innenfor en viss geografisk grense kan benytte. Felleshage, nabolagsverksted, felles gjesterom og bildeling er eksempler på dette. Ifølge Schor (2014) oppstod slike løsninger i lavinntektsamfunn, og løsningene er vanligvis nabolagsbasert for å øke tilliten og minimere transportkostnader. I tillegg finnes det en rekke løsninger som tilbys via digitale plattformer som nettsider og apper som alle kan få tilgang til, og som stort sett innebærer at enkeltpersoner kan dele gjenstander med hverandre.

Deling er ofte avhengig av nære relasjoner, og en oppskalering av denne typen deling er en utfordring. Erfaringen tilsier at dersom deling organiseres av en organisasjon er det flere som deltar, og dette kan skape nye sosiale møteplasser. Dette kan føre til at flere sosiale relasjoner oppstår, som igjen kan øke deling basert på resiprositet (Westskog *et al.*, 2020). Kommunen og andre offentlige aktører kan spille en viktig rolle for å tilrettelegge for delingspraksiser og

støtte lokale initiativ. Forskning antyder at lokale tiltak er mer pålitelige for innbyggerne, da slike tiltak indikerer en større mulighet for innflytelse (Ellen Macarthur Foundation, 2017). Westskog *et al.* (2020) påpeker at det bør utvikles politikk og sosiale arenaer for å spre nisje-initiativene og støtte opp om delingsløsninger, slik at de kan være attraktive for folk flest. Ved at kommunene i sterkere grad engasjerer for å tilby delingsløsninger, kan dette bidra til økt deling i befolkningen generelt (Westskog *et al.*, 2020).

2.4 ERFARINGER KNYTTET TIL DELINGSLØSNINGER

2.4.1 MILJØMESSIGE EFFEKTER OG «REBOUNDEFFEKTER»

De miljømessige fordelene ved deling virker ofte åpenbare. Ifølge Schor (2014) og Demailly og Novel (2014) annonserer de fleste plattformer som tilbyr delingsløsninger deres grønne verdier, og mange brukere er motivert av de miljømessige effektene delingsløsninger har. Det diskuteres derimot mye om hvor miljøvennlige delingsløsninger faktisk er, noe som er vanskelig å finne ut av på grunn av komplekse utregninger og et stort mangfold av delingsløsninger (Demailly og Novel, 2014).

Det er mange gjenstander som virker underutnyttet, som vi har sett at verktøy, biler og hytter er gode eksempler på. Ved deling øker man brukspotensialet til gjenstandene, og man muliggjør en reduksjon i antall produserte varer og generering av avfall (Demailly og Novel, 2014). Basert på data fra franske husholdninger utgjør delbare gjenstander som klær, verktøy, kjøretøy, møbler, elektronikk, hageredskaper, leker og sportsutstyr, en tredjedel av avfallet fra husholdningene, og ved en optimal delingspraksis, vil man kunne oppnå rundt 20% reduksjon i avfall (Demailly og Novel, 2014). De miljømessige effektene kan derimot ikke kun måles etter generering av avfall, man må også ta hensyn til blant annet energibruk, produksjon og transport, noe som indikerer kompleksiteten av å regne på miljøeffekter knyttet til deling.

Det er åpenbart at å benytte verktøydeling reduserer nye verktøykjøp, men ifølge Westskog *et al.* (2020) er utslippsgevinstene knyttet til mindre produksjon og transport små sett i sammenheng med det totale utslippet fra husholdninger. Deling av el-sykler i et vel kan derimot ha en mye høyere utslippsgevinst, da det kan føre til at antall personbilreiser reduseres (Westskog *et al.*, 2020). Delingsløsninger kan altså gi positive miljøeffekter, mens i andre sammenhenger kan de ha en negativ innvirkning på miljøet. Løsningene kan gi såkalte *reboundeffekter*, som sier noe om uforutsette eller utilsiktede konsekvenser (Aall, 2013), som i denne sammenhengen handler om at redusert forbruk og utslipp på ett område kan føre til økt forbruk og utslipp på et annet område (Fremtiden i våre hender, 2017). Det kan for eksempel hende at bildeling velges fremfor et mer miljøvennlig transportmiddel, eller at sparte kostnader som oppnås gjennom deling brukes på andre ting som er lite klimavennlig, som flyreiser for eksempel (Westskog *et al.*, 2019). Slike effekter gjør at deling også kan føre til økte utslipp, og man kan derfor stille spørsmål om delingsløsninger er miljøvennlig.

Når det gjelder bildeling, har flere studier forsøkt å regne på miljø- og klimagevinstene, og for de fleste husholdninger som melder seg inn i bildelingsordninger, er det funnet positiv effekt (Frenken og Schor, 2017). Dette på grunn av at det er lite økning i utslipp ved å få tilgang til biler i en bildeleordning, mens reduksjonen ved å kjøre mindre og eventuelt kvitte seg med egen bil, er større (Martin og Shaheen, 2012). En betydelig del av reduksjonen av utslipp er knyttet til mindre produksjon siden bilene kan benyttes mer, og det totale antallet biler på nasjonal basis kan reduseres (Westskog *et al.*, 2020). Analyser viser at én delebil kan erstatte rundt ti privateide biler (Nenseth, 2016). I tillegg er de fleste biler i bildelingsordninger elektriske, noe som har stor innvirkning på utslippene. Forskning viser også at bildeling fører til færre bilturer totalt, og at en større andel reiser gjøres med klimavennlige transportmidler, som gange, sykkel og kollektivtransport (Chen og Kockelman, 2015). Studier av Martin og Shaheen (2012) viser at også gjennomsnittlig reiseavstand med bil per år gikk ned 27% for individer som var med i bildelingsordninger. Totalt sett reduseres deres klimagassutslipp i forbindelse med transport med 51% i gjennomsnitt (Chen og Kockelman, 2015).

Ifølge Frenken og Schor (2017) ligger miljøfordelene knyttet til delingsløsninger hovedsakelig i bildeleordninger, mens de samlede effektene fra andre delingsplattformer kan være små på grunn av reboundeffekter. Westskog *et al.* (2020) påpeker at miljøeffektene avhenger i stor grad av hva vi ellers gjør og har tilgang til. Demailly og Novel (2014) stiller spørsmål om deling kan endre hvordan vi bruker ting, og mener at delingsløsninger kan være en driver for mer bærekraftig forbruk. De påpeker også at delingsløsninger kan bidra til overforbruk eller hyperforbruk, siden man får lettere tilgang til flere varer. De sier derfor at det trengs mer kunnskap om klimateffektene til deling, og at dette er noe mange politikere og prosjektutviklere etter-spør. Schor (2014) peker også på at det finnes få omfattende studier av delingsløsningers innvirkning på karbonutslipp, til tross for den utbredte troen på at delingsøkonomien bidrar i positiv favør. For å beregne den totale karbon- og miljøpåvirkningen til delingsløsninger, kreves det at man analyserer alle endringer som kommer av å benytte en ny delingspraksis (Frenken og Schor, 2017). Dette er altså krevende og komplekse beregninger, som krever mye data.

2.4.2 SOSIALE EFFEKTER

Sosial interaksjon, eller samhandling, er en betegnelse på samspill mellom mennesker (Noack og Tjora, 2018). Dette samspillet er et grunnleggende behov for mennesker, og regnes ofte som en indikator som assosieres med livskvalitet (Hofstad og Bergsli, 2017). I by- og stedsutvikling er dette noe som det tas høyde for ved å fokusere på å tilrettelegge for levende nærmiljø hvor folk ferdes og møtes. Flere forskere argumenterer for at å benytte seg av delingsløsninger kan gi flere sosiale fordeler. Ifølge Westskog *et al.* (2020, s. 16) kan deling «bidra til økt sosial interaksjon, utvidelse av sosiale nettverk og utgjøre en del av det folk karakteriserer som det gode liv». Tjora *et al.* (2012) argumenterer for at det å være naboer ikke er tilstrekkelig grunn for å snakke sammen, men at sosial interaksjon ofte krever en aktivitet eller legitimitet for kontakt. Dette kan være felles aktiviteter, dugnad og deling av ansvar, gjenstander og ferdigheter. Frenken og Schor (2017), Hult og Bradley (2017) og Albinsson og Yasanthi Perera (2012) påpeker også at delingsøkonomien gir sosiale fordeler.

Sosiale møteplasser og fellesskap

Delingsløsninger kan fungere som offentlige rom og tilrettelegge for sosiale møteplasser (Hult og Bradley, 2017). Gjennom et casestudie av et sykkelverksted i Malmö, ble forskerne Hult og Bradley (2017) fortalt av initiativtakeren at sykkelkjøkkenet har blitt en sosial møteplass, hvor mange kommer innom for å møte venner, drikke kaffe eller bare henge. I verkstedet har det vært fokus på å utvikle en kultur hvor man lærer gjennom samarbeid og praktisk læring, noe som har gitt gode muligheter for å stifte nye bekjentskap. Initiativtakeren sier at brukermassen av sykkelkjøkkenet er mangfoldig. Det er menn og kvinner i alle aldre, med varierende etnisk og sosioøkonomisk bakgrunn, som kommer fra ulike deler av byen (Hult og Bradley, 2017).

Parsellhager er et annet eksempel på en delingsløsning som har vist å fungere som møteplasser, hvor samhandling mellom folk med ulik kulturell bakgrunn kan oppstå (Senter for byøkologi, 2011). På en slik arena er det lett å inngå en uformell samtale med andre dyrkere, og det er gode muligheter for å dele kunnskap med hverandre.

Albinsson og Yasanthi Perera (2012) har gjennomført kvalitative undersøkelser knyttet til bytte- og gratismarkeder i Nord-Amerika, og deres funn tyder på at slike markeder kan ha stor effekt for sosiale forhold i lokalsamfunnet. Følelsen av fellesskap er både en pådriver for å delta på slike markeder og et resultat av å delta på markedene (Albinsson og Yasanthi Perera, 2012). Å føle at man er del av et fellesskap er avgjørende for tillit, deltakelse og samfunnsengasjement (Kjerkol *et al.*, 2018).

Deling mellom fremmede

Historisk sett har deling for det meste foregått mellom mennesker i deres egne sosiale nettverk, som familiemedlemmer, venner og naboer (Schor, 2014). Dette ser man fortsatt en tendens til, men mange av dagens delingsløsninger muliggjør også deling mellom mennesker som ikke kjenner hverandre eller har noen felles bekjente, noe Schor (2014) omtaler som *fremmeddeling* («stranger sharing»). Digitale løsninger gjør det enkelt for fremmede å møtes ansikt til ansikt, utveksle gjenstander, dele informasjon og samarbeide. En slik type deling oppfattes gjerne som mer risikofylt og skremmende, men flere plattformer reduserer denne risikoen ved å legge ut informasjon basert på rangeringer og tilbakemeldinger fra andre brukere (Schor, 2014).

Deling mellom ukjente kan føre til at nye sosiale bånd oppstår. I tillegg kan dette gi en økt sosial miksing i samfunnet ved at folk med ulik alder, kulturell bakgrunn, økonomisk situasjon og livssituasjon møtes (Frenken og Schor, 2017). Deling kan altså bidra til at bekjentskap stiftes og utvikles. Selv om det ikke nødvendigvis oppstår noe varig bånd, vil deling som oftest skape en form for interaksjon. Bare det å gå ut av døren for å låne en elektrisk drill kan være et lite skritt i å føle seg som en del av samfunnet og et middel for å dempe ensomhet (Hult og Bradley, 2017).

2.4.3 ØKONOMISKE EFFEKTER

De direkte økonomiske effektene av deling er utvilsomt positive for enkeltindividet (Frenken og Schor, 2017). Eksempelvis er det ingen økonomiske utgifter ved å låne bort ting, da den som låner ut ikke trenger gjenstanden i den perioden uansett, og låntakeren får tilgang til produktet uten kostnad. I tillegg gir deling tilgang til gjenstander for de som ikke har så god råd, som ellers ikke ville hatt tilgang (Demailly og Novel, 2014). Ifølge Demailly og Novel (2014) utgjør delbare gjenstander en fjerdedel av husholdningens utgifter, og ved en optimal delingspraksis vil man kunne spare opptil 7% av disse utgiftene.

De økonomiske effektene av delingsøkonomien er derimot veldig mye mer komplekse enn som så. Dersom privatpersoner deler mer med hverandre, vil dette ha en indirekte effekt på andre marked, da de vil oppleve mindre salg og inntekt (Frenken og Schor, 2017). Økonomisk vekst forbindes ofte med økt produksjon av varer, og deling kan dermed bli sett på noe som hindrer vekst. Demailly og Novel (2014) påpeker at dette nødvendigvis ikke er tilfellet, da økonomisk vekst er knyttet til flere aspekter. Dersom to husholdninger deler på en bil i stedet for å ha to biler, vil det være en produktivitetsevinst og dermed en vekst i den økonomiske aktiviteten. En utfordring er at BNP-indikatoren vil ha vanskelig for å fange opp slike forhold som indikerer vekst (Demailly og Novel, 2014).

Deling kan føre til lavere produksjon av materielle varer, og dermed sette noen jobbmarked i fare, spesielt i industrisektoren. Delingsplattformer kan derimot skape nye arbeidsplasser (Demailly og Novel, 2014; Frenken og Schor, 2017). Bildeling for eksempel vil føre til at arbeidsplasser knyttet til produksjonen av biler reduseres, mens nye arbeidsplasser blir opprettet knyttet til delingstjenestene, blant annet for internettplattformer, vedlikehold av kjøretøy og produksjon av utstyr for deling i form av elektroniske kortlåssystemer (Demailly og Novel, 2014). I tillegg viser det seg at økt bruk av bildeling, fører til en økt bruk av kollektivtransport, som vil skape flere arbeidsplasser i denne sektoren. Demailly og Novel (2014) påpeker at det er mange hensyn å ta knyttet til den økonomiske effekten av deling, og det er vanskelig å trekke konklusjoner.

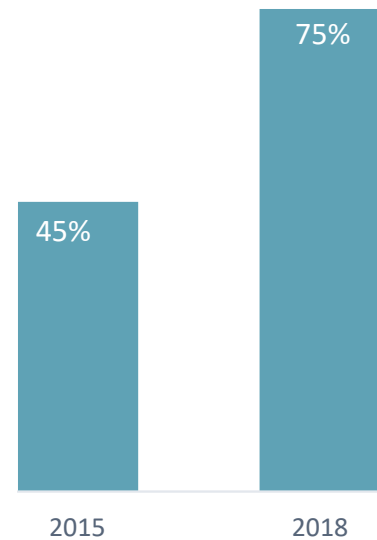
En utfordring knyttet til delingsløsninger og økonomiske forhold, er manglende rapportering og skatteunndragelser. Delingsløsninger kan baseres på uregulert forretningsvirksomhet, og ifølge Tinnlund fra LO, kan utviklingen av delingsøkonomien undergrave de tre største inntektskildene til statsbudsjettet (Jære, 2017). Her er det snakk om arbeidsgiveravgiften, skatt på inntekt og moms. Dette kan ha negativ effekt på velferdssamfunnet vårt, sier Tinnlund (Jære, 2017).

2.4.4 BEFOLKNINGENS OPPFATNINGER OM DELING

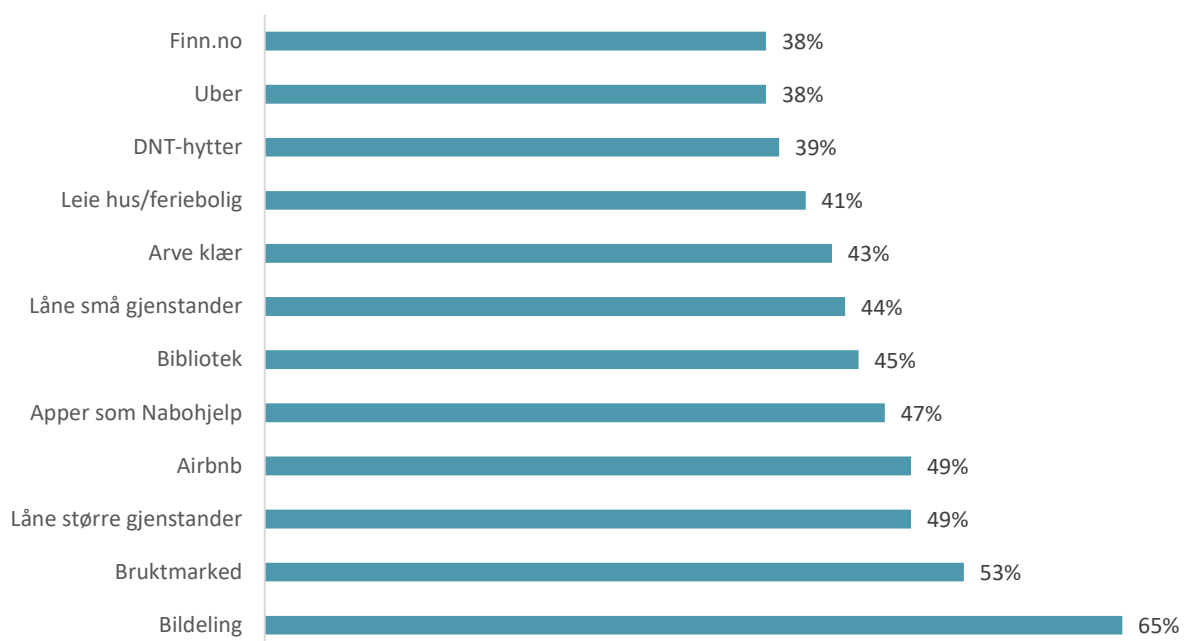
Hva forbinder folk med deling?

Våren 2018 gjennomførte prosjektet ShareOn en nettbasert spørreundersøkelse om folks delingspraksiser og oppfatninger om deling (Westskog *et al.*, 2020). ShareOn er et pågående norsk samarbeidsprosjekt ledet av CICERO- Senter for Klimaforskning, hvor andre forskningsmiljøer, offentlige aktører og ideelle organisasjoner deltar. Prosjektet skal belyse deling som en strategi i omstillingen til lavutslipps-samfunnet, ved å gi økt kunnskap om hvilke effekter delingsøkonomien kan gi. I spørreundersøkelsen deltok 1500 nordmenn.

Som figur 7 viser ble det blant annet kartlagt at 75% har hørt ordet «delingsøkonomi» før, noe som er en økning fra 45% i 2015 (Slette-meås og Kjørstad, 2016), da en lignende undersøkelse ble gjennomført. Når det gjelder hvilke aktiviteter folk assosierer med begrepet, svarte 65% at de assosierer bildelingsordninger med delingsøkonomi «i veldig stor grad» eller «i nokså stor grad». Andre aktiviteter som ble trekt fram er bruktmarked (53%), Airbnb (49%), låning av større gjenstander (49%), Nabohjelp (47%) og bibliotek (45%) (Westskog *et al.*, 2019). Figur 8 viser en framstilling av hva folk forbinder med begrepet delingsøkonomi.

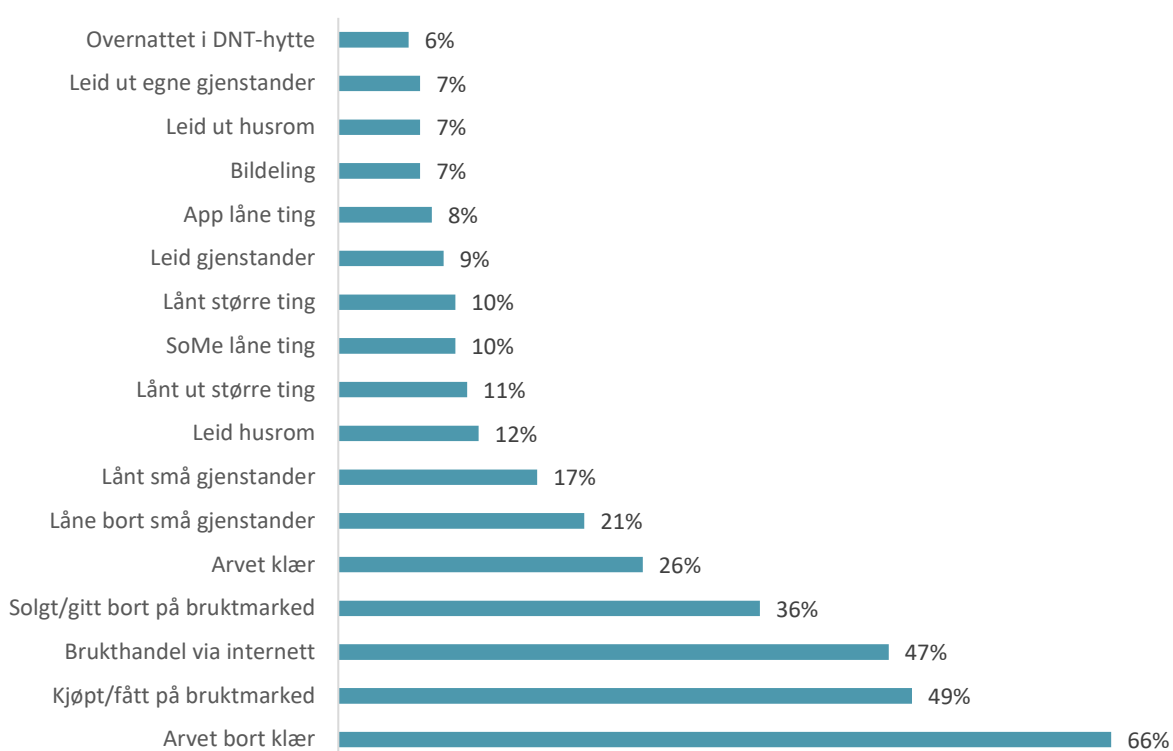
Figur 7: Hvor mange har hørt ordet "delingsøkonomi" før? Tall hentet fra Slette-meås og Kjørstad (2016) og Westskog *et al.* (2019).

Figur 8: Hva forbinder folk med delingsøkonomi «i veldig stor grad» eller «i nokså stor grad»? Tall hentet fra Westskog *et al.* (2019).

Hvilke delingsløsninger brukes?

Når det gjelder hvilke delingsløsninger som faktisk blir benyttet, viser undersøkelsen fra ShareOn at gjenbruk er vanlig i befolkningen, da kun 11% og 22%, henholdsvis aldri har gitt bort klær eller kjøpt eller fått på brukmarked. Bildeling, utleie av bolig og utstyr og bruk av DNT-hytter er mindre utbredt i befolkningen, da 75 til 87% oppga at de aldri har brukt det. Når det gjelder bruk av digitale delingsplattformer, viser tallene at apper for å låne ting ikke er særlig utbredt, da kun 8% oppga at de bruker slike tilbud en gang i halvåret eller mer. Brukthandel over nett er mer vanlig, da andelen her er 47% (Westskog *et al.*, 2019). Figur 9 viser hvilke delingsløsninger folk benytter en gang i halvåret eller mer.

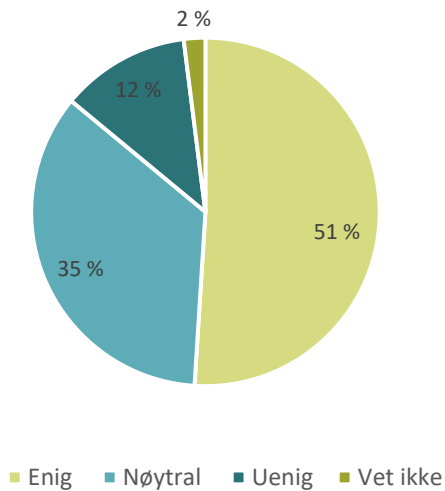

Figur 9: Hvilke delingsløsninger benytter folk en gang i halvåret eller mer? Tall hentet fra Westskog *et al.* (2019).

Hvilke delingsløsninger ønsker folk å benytte?

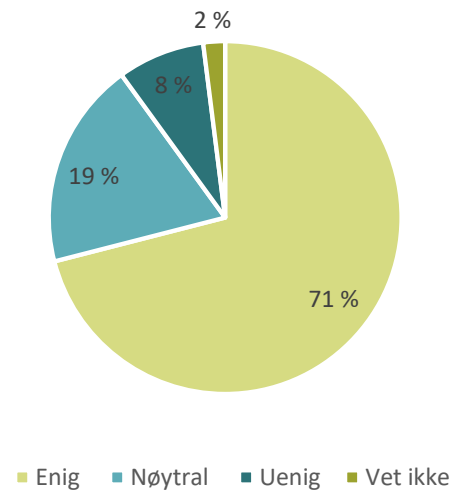
I august 2017 gjennomførte Response Analyse en landsrepresentativ spørreundersøkelse i oppdrag fra Fremtiden i våre hender (2017), hvor respondentene svarte på påstander om forbruk og miljø. Resultatene fra undersøkelsen tyder på at nordmenn jevnt over er villige til å leie fremfor å eie og å reparere fremfor å kjøpe nytt. Undersøkelsen viser også at 53% av befolkningen mener at det er nødvendig å redusere sitt eget forbruk for å kunne løse klimaproblemene, og 51% er villige til å redusere eget forbruk av miljø- og klimahensyn, se figur 10.

«Jeg er villig til å redusere mitt forbruk av miljø- og klimahensyn»

Figur 10: Basert på figur fra Fremtiden i våre hender (2017, s. 14).

«Jeg ville reparert mobiltelefonen min framfor å kjøpe ny, hvis det lønte seg økonomisk»

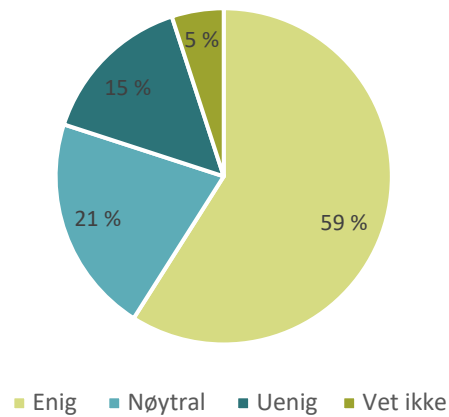
Figur 11: Basert på figur fra Fremtiden i våre hender (2017, s. 15).

Flere tidligere undersøkelser, blant annet fra forbruksforskningsinstituttet SIFO, har vist at nordmenns vilje til å redusere forbruket er høyere når man stiller spørsmål på et overordnet nivå enn når man spør om mer spesifikke forbrukskategorier (Fremtiden i våre hender, 2017). Denne undersøkelsen viser derimot at et flertall er villige til å endre forbruksmønsteret sitt innen flere kategorier. 53% av befolkningen er villige til å kjøpe færre klesplagg av hensyn til miljø og klima, og 55% ville foretrukket å reparere klær fremfor å kjøpe nytt dersom det lønte seg. På tilsvarende spørsmål om mobiltelefon, svarte hele 71% at de ville reparert mobiltelefonen fremfor å kjøpe ny, dersom det lønte seg økonomisk (figur 11). Dette viser at den norske befolkningen i flere tilfeller ønsker å reparere egne eiendeler fremfor å kjøpe nytt (Fremtiden i våre hender, 2017).

Når det gjelder å leie fremfor å eie, svarte 59% at de ønsker å leie fremfor å eie verktøy, dersom et slikt tilbud er i nærheten av der de bor (figur 12). Langt flere er skeptiske til å leie turklær og turutstyr man sjeldent har bruk for, men 38% svarte at de heller ville leid slikt utstyr enn å eie det selv, hvis det hadde eksistert en slik tjeneste i nærheten (figur 13) (Fremtiden i våre hender, 2017).

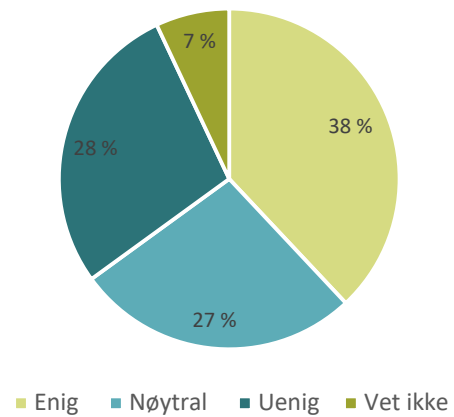
Når det gjelder bildeling er det flere undersøkelser som viser at det kun er et fåtall som ønsker å benytte seg av en slik delingsløsning. En spørreundersøkelse gjennomført for bilorganisasjonen KNA viser at 85% ønsker å eie sin egen bil, mens bare 3% ønsker bildeling (Sæther, 2018). En annen spørreundersøkelse, som er analysert i forbindelse med en masteroppgave, viser også at interessen for å bli medlem i en bildeleordning er lav (Johbraaten, 2019). Der gjennomførte 2484 personer spørreundersøkelsen, og kun 15% svarte «helt enig» eller «enig» på påstanden «Jeg ønsker å være med i en bildelingsordning i den nærmeste fremtiden».

«Jeg ville heller ha leid verktøy jeg sjelden har bruk for enn å eie det selv, hvis det hadde eksistert en slik tjeneste nært meg”

Figur 12: Basert på figur fra Fremtiden i våre hender (2017, s. 16).

«Jeg ville heller ha leid turklær og turutstyr jeg sjelden har bruk for enn å eie det selv, hvis det hadde eksistert en slik tjeneste nært meg”

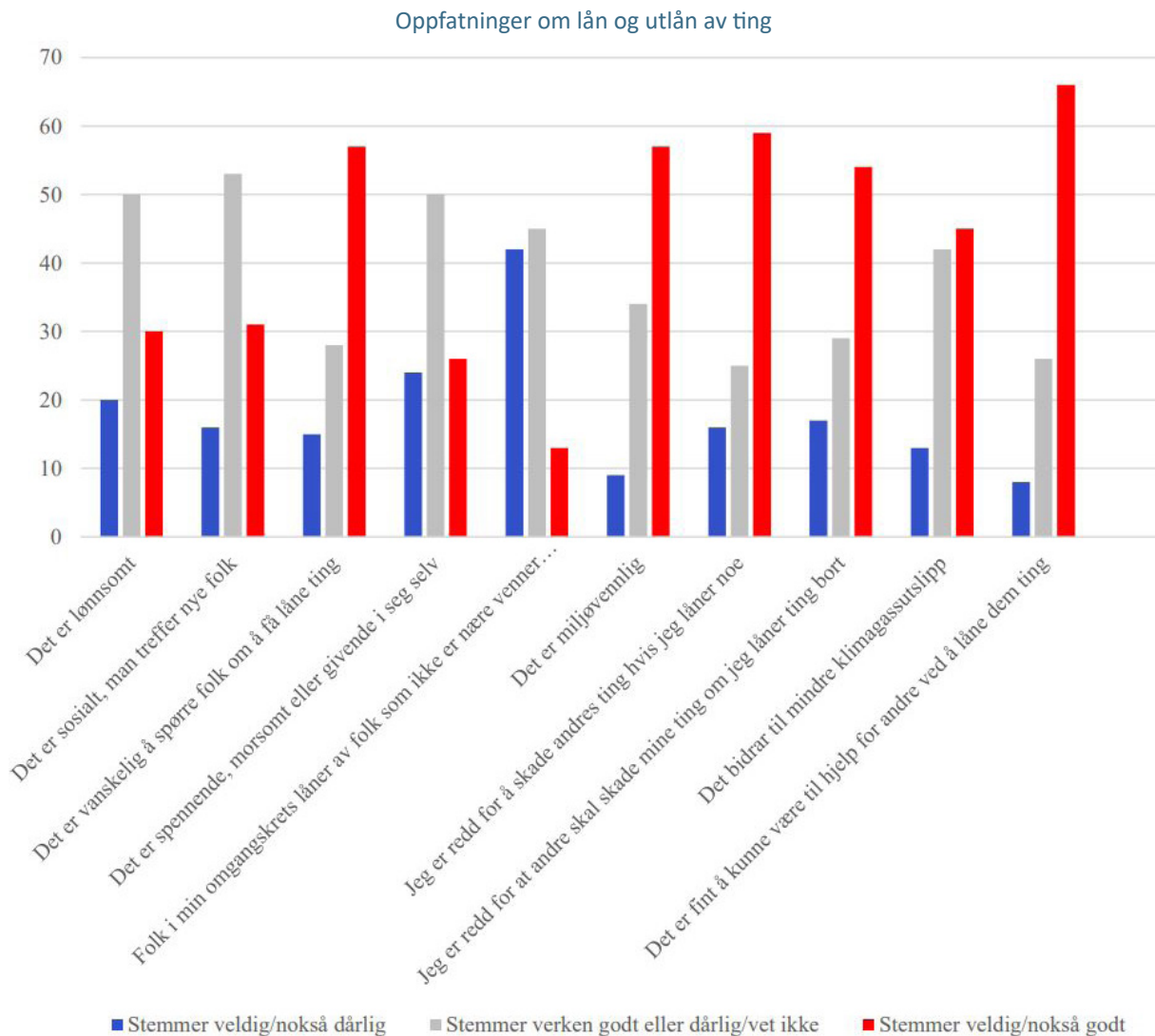

Figur 13: Basert på figur fra Fremtiden i våre hender (2017, s. 15).

2.4.5 MOTIVASJON FOR DELING

Ifølge Schor (2014) har folk ulike motivasjoner for å benytte seg av delingsløsninger. Mange er motivert av økonomiske, miljømessige og sosiale faktorer, mens noen trekkes mot at det er trendy å benytte slike nye plattformer og aktiviteter. Mange føler også en forpliktelse til sosial transformasjon, hvor verdien av deling og samarbeid vektlegges, og at mange er svært kritiske til kapitalismen og hvordan dagens marked fungerer (Schor, 2014). Disse grunnene samsvarer i stor grad med norsk forskning. I forbindelse med ShareOn-prosjektet har Westskog *et al.* (2020) også kartlagt at motstand mot bruk- og kastmentaliteten er en viktig motivasjon for mange, noe som henger sammen med begrunnelser knyttet til miljø og ressursbruk. Slette-meås og Kjørstad (2016) peker på årsaker som sparing av penger, miljøhensyn, bedre tilgjengelighet, spenning ved å prøve nye ting, tilgang på kvalitetsvarer og det sosiale aspektet i utveksling av varer eller tjenester med «likemenn».

Når det gjelder grunner til hvorfor folk ikke benytter seg av delingsløsninger, er mange redd for skader, enten på egne eiendeler man låner bort eller på ting man låner av andre. En annen årsak er at folk ofte synes det er vanskelig å spørre andre om å låne ting (Westskog *et al.*, 2020). Figur 14 er en framstilling av ulike oppfatninger om lån og utlån av ting, basert på spørreundersøkelsen gjennomført i forbindelse med ShareOn-prosjektet (Westskog *et al.*, 2020).

Figur 14: Oppfatning om lån og utlån av ting. I prosent (N=1561) (Westskog *et al.*, 2020, s. 8).

2.4.6 BARRIERER KNYTTET TIL DELING

Befolkningstetthet

Byer har en større mulighet til omlegging til sirkulær økonomi, på grunn av en høy konsentrasjon av ressurser, kapital, data og kunnskap over et lite geografisk område (Ellen Macarthur Foundation, 2017). Nærheten og konsentrasjonen av mennesker i bymiljøet muliggjør deling og gjenbruk i en større grad. Ellen Macarthur Foundation (2017) påpeker også at etablering av sirkulærøkonomiske næringer vil ha større sannsynlighet for å utvikles og lykkes der det er et stort og variert tilbud av produkter og potensielt en stor etterspørsel. Slike forhold er mer sannsynlig å finne i byer, enn på mindre steder hvor det er lavere befolkningstetthet. Demailly og Novel (2014) påpeker også at urbane områder, på grunn av tettheten, egner seg bedre til deling, sammenlignet med landlige områder.

Økonomi og eierkultur

En årsak til at deling ikke har tatt av helt i Norge, er den gode økonomien og den sterke eierkulturen i samfunnet, påpeker forsker Slettemeås til Adresseavisen (Flaarønning, 2015). Nordmenn har god råd, og dermed er det ikke så mange som benytter seg av slike løsninger, da man har mulighet til å kjøpe det man trenger. Den kjente sangen til Øystein Sunde «Kjekt å ha» (1989) viser til denne eierkulturen, da den handler om å kjøpe alt mulig overflødig og ikke kvitte seg med noe, fordi «sjølberging er alfa omega» og man kan alltid få bruk for tingene. Mange har også en iboende skepsis til å dele ting, som kan handle om at man ikke stoler på løsningenes tilgjengelighet eller kvalitet. Eierkulturen står spesielt sterkt blant de eldre og de som bor i distriktene, mens de unge og urbane er mer åpne for andre løsninger (Sæther, 2018). Flere spørreundersøkelser viser at mange er villige til å dele, låne og reparere mer, som vist i kapittel 2.4.4, men det er en økt bevissthet om at holdninger har mindre betydning for handlinger enn man trodde i utgangspunktet (Klepp *et al.*, 2018). Tidligere trodde man at forbrukere må læres opp til å ha riktige holdninger, slik at de kan utføre miljøriktige handlinger, men nå ligger heller utfordringen i å endre og påvirke folks handlinger (Klepp *et al.*, 2018).

Nisjepraksis

De som benytter seg av delingsløsninger tilhører ofte en gruppe mennesker som er mer engasjerte, miljøbevisste og som kanskje har mindre råd, og en utfordring er å få med flere grupper mennesker (Hult og Bradley, 2017). Å benytte seg av enkelte delingsløsninger kan oppfattes som en «nisjegrøe». Det er viktig at delingsløsninger ikke oppfattes som for radikale slik at kun et fåtall finner de attraktive. Samtidig tyder erfaring på at radikale endringer ofte begynner med små nisjepraksiser (Smith, 2007). Dersom slike nisjer lykkes i utviklingen, kan de bli attraktive på markedet og tiltrekke seg flere brukere (Smith, 2007).

Relasjoner

En annen barriere er at deling ofte skjer mellom de som fra før har en relasjon til hverandre. Mange uttrykker en skepsis til å dele med folk man ikke kjenner (Westskog *et al.*, 2020). Dette fordi folk ofte bruker ting feil, eller at leveringen er upålitelig. Dersom man låner bort noe til en man kjenner, blir dette betraktet som pålitelig da det allerede er etablert en relasjon. Delingen av utstyr, bytting av tjenester og arving av klær baseres gjerne på nære relasjoner i familie eller nabolaget, samt en geografisk nærhet (Westskog *et al.*, 2020).

Oppskalering

På grunn av at deling ofte baseres på relasjoner, er det vanskelig å oppskalere deling. Dette nevnes som en utfordring av samtlige intervjuobjekter i casestudier utført av Hult og Bradley (2017). Mange påpeker at det er flere tilfeller hvor delingsløsninger kun er innført som pilotprosjekt og midlertidige testløsninger, og en utfordring er å skalere disse løsningene opp til å bli et robust og integrert system i byen. Testprosjekter blir ofte prioritert fremfor etablering av mer langsiktige løsninger. Nye og eksperimentelle pilotprosjekter som er initiert fra innbyggere får ofte økonomisk støtte, men denne støtten er ikke varig (Hult og Bradley, 2017).

KAPITTEL 3

METODE

Metode betyr «veien til målet», og utgjør altså arbeidsprosedyren man benytter for å undersøke problemstillingen. Vanligvis skiller man mellom to metodetilnærminger: kvalitativ og kvantitativ metode. Kvalitativ metode har som mål å få innsikt og forståelse, og dataene som samles inn vil være i tekstform. I motsetning baserer kvantitativ metode seg på data i form av tall, for å forstå sammenhenger og for å kunne gi en mer generaliserende konklusjon. Valg av metode bestemmes av hva som best svarer på problemstillingen, hvor mye ressurser man har tilgjengelig, samt hva det er mulig å gjennomføre innen fastsatt tidsramme (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2016).

Denne oppgaven er basert på en kvalitativ metodetilnærming. Sett i lys av oppgavens hensikt, som er å undersøke hvordan planlegging kan støtte opp om delingsløsninger, er det mest hensiktsmessig å benytte kvalitative data. Målet er å skape en helhetlig forståelse ved å fange opp erfaringer, oppfatninger og meninger som ikke kan tallfestes. Alle forskningsspørsmålene vil besvares gjennom en kombinasjon av ulike kvalitative metoder, og i dette kapitlet beskrives disse metodene og fremgangsmåten. Deretter redegjøres det for hvordan det er tatt hensyn til forskningsetikk i datainnsamlingen, samt oppgavens validitet og reliabilitet.

3.1 INTERNETTSØK

Det er gjennomført internettsøk med hensikt å lage en oversikt over hvilke delingsløsninger som finnes i Norge, som bidrar til å besvare forskningsspørsmål nummer to. Google ble benyttet som søkemonitor, og søket ble gjennomført ved å søke på konkrete delingsløsninger som «finn.no», «nabohjelp» og «bildeling». I tillegg ble det søkt på ord som «delingstjenester» og «delingsløsninger», for å finne fram til andre delingsløsninger. Det ble også søkt på konkrete delingsløsninger som noen av intervjuobjektene sendte tips om, blant annet «BUA» og «sykkelswap». Resultatet av internettsøket presenteres i kapittel 4.1, og informasjonen om de ulike delingsløsningene er hentet fra den aktuelle organisasjonens nettside, fra nettartikler eller fra andre dokumenter publisert på nett. Tabell 1 viser de ulike delingsløsningene som ble funnet, og hvor og når informasjonen om dem er hentet fra.

Tabell 1: Oversikt over datamaterialet fra internettsøk.

Delingsløsninger	Type kilde	I referanselisten	Hentdato
Byttemarked og loppemarked	Egen kunnskap		
Finn.no	Nettside	Medietall.no (2020)	22.02.2021
	Nettartikkel	Finn.no (2020)	22.02.2021
Sykkelswap	Nettartikkel	Messel (2019)	17.11.2020
Deling i bofellesskap og velforeninger	Nettartikkel	Øverli (2020)	01.02.2021
Hyttedeling	Nettside	Heim Hytter (u.å.)	09.06.2021
	Nettside	Inatur (u.å.)	09.06.2021
Verktøybiblioteket	Nettside	Trondheim kommune (u.å.)	16.02.2021
	Nettartikkel	Husby (2019)	16.02.2021
BUA	Nettside	BUA (u.å.)	17.11.2020
Nabohjelp	Nettartikkel	Sørensen (2018)	16.11.2021
Bildeling	Seminardokument	Nenseth (2019)	23.02.2021
	Nettside	Bilkollektiv (u.å.)	27.11.2020
	Nettside	Nabobil (u.å.)	23.02.2021
Bysykel og el-sparkesykel	Egen kunnskap		
Urban dyrking	Rapport	Senter for byøkologi (2011)	01.02.2021
	Rapport	Aune <i>et al.</i> (2020)	12.04.2021
Andelslandbruk	Nettside	Andelslandbruk Norge (2021)	06.05.2021
Fikseverksted	Nettside	Naturhistorisk museum (2020)	28.11.2020
	Nettside	Deichman (2020)	27.11.2020
Sykkelkjøkken	Facebook-side	Sykelkjøkkenet Oslo - SKO (2021)	06.05.2021
	Facebook-side	Trondheim Sykkelkjøkken (2021)	06.05.2021
Vollebekk fabrikker	Nettside	Vollebekk fabrikker (2021)	06.05.2021

3.2 FLERCASESTUDIE

Casestudie er en relevant metode når man ønsker å undersøke et fenomen i dybden, og en flercasestudie vil ha samme tilnærming, men undersøker flere caser (Yin, 2018). Dette gir mulighet for sammenligning mellom casene, slik at konklusjoner potensielt kan underbygges på tvers av dem. Flercasestudien tar utgangspunkt i tre ulike delingsløsninger som har en fysisk plassering. Hensikten med studien er å undersøke hvilke erfaringer som er gjort knyttet til disse delingsløsningene, noe som vil bidra til å svare på forskningsspørsmålene. Delingsløsningene som undersøkes er Vindmøllebakken bofellesskap i Stavanger, Trondheim Sykkelkjøkken og Kneiken fellehage i Trondheim. Disse casene er interessante med tanke på at de representerer ulike typer delingsløsninger, og erfaringene knyttet til dem kan dermed gi et bredt spekter av kunnskap.

For å undersøke casene er det benyttet flere kvalitative metoder. Noen av metodene er gjennomført for alle casene, mens noen av metodene ikke var mulig å gjennomføre for alle. Det er gjennomført intervju i forbindelse med alle casene, der utviklerne av prosjektene ble intervjuet, og for Trondheim Sykkelkjøkken og Kneiken fellehage er det gjennomført spørreundersøkelser rettet mot medlemmene. I tillegg utgjør deltakelse på et webinar om Vindmøllebakken bofellesskap en del av datainnsamlingen for denne casen. Datainnsamlingen for casestudiene beskrives nedenfor, og resultatene presenteres i kapittel 4.2.

3.2.1 INTERVJU MED UTVIKLERE AV DELINGSLØSNINGER

Intervjuene utgjør en vesentlig del av datainnsamlingen for denne oppgaven, og det var viktig å gi informantene mulighet til å snakke fritt rundt tema og supplere med informasjon de synes har vært relevant gjennom samtalen. Samtidig var det viktig at informantene ble stilt omtrent de samme spørsmålene, for å gi grunnlag for sammenligning. Derfor ble intervjuene gjennomført som semistrukturerte intervju. Ved semistrukturerte intervju har intervjuet struktur, men det er samtidig mulighet for å la intervjuet gå i den retningen informanten ønsker (Kvale og Brinkmann, 2015).

Rekruttering og utvalg

Casestudier gir en naturlig avgrensning av utvalget av informanter, da man søker kunnskap om et bestemt case (Tjora, 2017). Det er vesentlig å finne informanter som best mulig kan legge fram grundige beskrivelser og betraktninger knyttet til casen, og utvalget bestod dermed av sentrale aktører knyttet til delingsløsningene som ble undersøkt. Dette innebar initiativtakerne, de som var med i utviklingsprosessen eller de som driver delingsløsningene i dag, og noen av informantene oppfylte alle de nevnte rollene.

Rekrutteringsprosessen startet tidlig, da det var avgjørende å etablere en kontakt for å vite om de aktuelle delingsløsningene var mulig å undersøke. Informantene ble kontaktet på e-post hvor oppgaven ble beskrevet og forespørsel om deltakelse ble sendt. Tidspunkt for intervju og invitasjon til digitale møter ble også avtalt og sendt via e-post. Følgende personer ble intervjuet i forbindelse med flercasestudien:

- **Industridesigner/Ph.d. fra Gaia Trondheim**
Informanten var med i utviklingsprosessen av modellen Gaining by Sharing og Vindmøllebakken bofellesskap. Hun har en doktorgrad i design for bærekraft, og har kunnskap om systemdesign og systemteori. I 2011/2012 ble hun kontaktet og spurt om å delta i utviklingen av modellen og bofellesskapet. Hovedoppgaven hennes var å finne ut hvordan man skal kunne dele mer i boligløsninger, og hvordan skape nye boformer og boligprosjekter som tilbyr en annen boform som støtter opp om en bærekraftig livsstil. Intervjuet ble holdt over Microsoft Teams 24. mars 2021.
- **Initiativtaker av Trondheim Sykkelkjøkken**
Informanten fra Trondheim Sykkelkjøkken var personen som tok initiativ til å starte opp sykkelkjøkkenet, og var med i hele utviklingsprosessen. Hun er også en av dem som driver sykkelkjøkkenet i dag. I tillegg jobber hun som klimarådgiver i Trondheim kommune med sirkulær økonomi som ett av fokusområdene. Intervjuet ble holdt over Microsoft Teams 8. mars 2021.
- **Initiativtaker av Kneiken fellestage**
Informanten fra Kneiken fellestage var en av de som startet opp fellestagen og var involvert i utviklingsprosessen, og er også en av dem som driver fellestagen i dag. I tillegg deltok et av styremedlemmene på intervjuet. Intervjuet ble holdt over Zoom 7. mars 2021.

Gjennomføring

Før intervjuene ble utført, fikk informantene tilsendt et informasjonsskriv med blant annet beskrivelse av oppgaven med problemstilling og forskningsspørsmål. Det ble også informert om hensikten med intervjuet, samt hvilke hovedpunkter intervjuet skulle handle om.

I forkant av intervjuene ble det utformet intervjuguider, som utgangspunkt for samtalene (se vedlegg 1 og 2). Intervjuguidene bestod av noen overordnede tema med flere mulige oppfølgingsspørsmål. Guiden hadde til hensikt å bidra til en strukturert samtale, men ble kun brukt som en veileder og sjekkliste underveis for å sikre at viktige tema ble tatt opp. Det ble også stilt andre oppfølgingsspørsmål ettersom informantene tok opp nye og interessante tema underveis.

Intervjuene i forbindelse med casestudiene varte mellom 40 og 60 minutter. Det ble tatt lydopptak av alle intervjuene, hvor samtykke ble gitt i starten av samtalen. På grunn av covid-19-pandemien ble alle intervjuene utført via de digitale plattformene Zoom og Microsoft Teams. Kommunikasjon via digitale plattformer kan påvirke interaksjonen, blant annet ved at svarene ofte er kortere og mer eksplisitt. I tillegg kan det være utfordrende å forstå hvem som skal snakke, som kan føre til at man snakker i munnen på hverandre og samtalen får en dårligere flyt enn normalt. Videokamera var slått på under alle intervjuene, for begge parter, noe som gjorde dette litt enklere, samtidig som det oppfattes mer personlig enn å bare ha lyd.

Behandling av data

Lydopptakene ble transkribert for å muliggjøre en korrekt og detaljert analyse av materialet. Transkriberingen ble gjort fortløpende, enten samme dag eller innen få dager etter intervjuet

ble holdt. Dette for at samtalen fortsatt var friskt i minne, og på den måten ble tanker som ble gjort underveis notert. Transkriberingen bidro til oversikt over og forståelse av innholdet i materialet.

For videre analyse av de kvalitative dataene, ble dataprogrammet Nvivo brukt. Programmet ble brukt til å kode de transkriberte intervjuene. Koding, eller kategorisering, er den vanligste formen for dataanalyse, og innebærer å knytte et eller flere nøkkelord til et tekstsegment (Kvale og Brinkmann, 2015). Koding gir flere fordeler, blant annet gir det en god oversikt og forskeren blir godt kjent med hver minste detalj i materialet. Det var nyttig å kode transkriberingene for å skape oversikt, da det ble vekslert mye mellom ulike tema i løpet av intervjuene. I tillegg var det nyttig for å kunne analysere og sammenligne resultater på tvers av intervjuene.

3.2.2 SPØRREUNDERSØKELSE TIL MEDLEMMER AV DELINGSLØSNINGER

Det ble gjennomført digitale spørreundersøkelser rettet mot medlemmer av de ulike delingsløsningene som ble studert. Hensikten med undersøkelsene var å få et innblikk i erfaringene deres knyttet til den aktuelle delingsløsningen. Dette innebar blant annet spørsmål om deres motivasjon for å være medlem, hvor ofte de er innom og hvorvidt de opplever delingsløsningen som et sosialt sted. Dette ga grunnlag for å sammenligne resultater med erfaringer fra litteraturen, samt det informantene fra delingsløsningene fortalte under intervju. I tillegg var hensikten å få et innblikk i medlemmenes meninger knyttet til delingsløsninger generelt, blant annet hva de mener er positivt og negativt med delingsløsninger, og hvordan løsningene kan bli mer attraktive for folk.

Spørreundersøkelser forbindes vanligvis med kvantitativ metode, da undersøkelsene samler tallbaserte data som ofte bidrar til en form for generalisering. I dette tilfellet utgjør spørreundersøkelsene en del av den kvalitative metoden. Dette fordi undersøkelsene vil ha få respondenter siden medlemsgruppene er små, og det vil dermed ikke være mulig å benytte dataene til en generalisering. I tillegg var en del av spørsmålene åpne spørsmål, og respondentene måtte dermed fylle inn svar i tekstform, noe som utgjør kvalitativt datamateriale.

Valget om å inkludere medlemmers erfaring ble gjort et stykke ut i arbeidet, og på grunn av tidsbegrensninger ble det gjennomført nettbaserte spørreundersøkelser. Alternativt kunne det blitt gjennomført intervju med et utvalg medlemmer. Fordelen med digitale spørreundersøkelser er at respondentene kan svare når de selv ønsker, og følelsen av anonymitet er større enn om det skulle blitt holdt intervju. Slike undersøkelser utelukker derimot muligheten for å stille oppfølgingsspørsmål.

Utforming av spørreundersøkelsene

Spørreundersøkelsene ble laget i det nettbaserte programmet Google Skjemaer. Fordelene med å benytte dette programmet, er at det er enkelt å lage og besvare skjemaene, og mange kjenner til utformingen av slike skjemaer fra før. I tillegg får forskeren resultatene presentert gjennom passende diagrammer og i et Excel-dokument som man kan bruke til å analysere

dataene videre. Undersøkelsene ble utformet slik at man i starten fikk valget om å gjennomføre på norsk eller engelsk, da det gjennom intervjuene ble informert om at flere av medlemmene er internasjonale. En ulempe med dette var at resultatene ikke ble sammenstilt automatisk. Dette måtte gjøres manuelt etter at alle svarene var hentet inn.

Undersøkelsene ble utformet som semistrukturerte spørreskjema, som vil si at det er en blanding av lukkede spørsmål med oppgitte svaralternativ og åpne spørsmål der respondentene selv skriver inn svaret (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2016). Fordelen med lukkede spørsmål er at det er enkelt for respondenten å fylle ut skjemaet, og det utgjør data som er enklere å tolke for forskeren. Ulempen er at man ikke får noe informasjon utover oppgitte spørsmål og svaralternativ. Dette vil man få ved åpne spørsmål, da respondenten kan formulere egne svar, og forskeren får dermed mer informasjon utover forhåndsdefinerte alternativ. Ulempen er at spørsmålene kan tolkes ulikt og det er mer tungvint å fylle ut, noe som kan føre til at færre velger å svare på slike spørsmål. Dette var derimot kun tilfellet hos én respondent. I tillegg er det vanskeligere å analysere slike svar (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2016). Spørreundersøkelsene ble først sendt til informantene fra intervju, som så over undersøkelsen og kom med tilbakemeldinger og forslag til endringer. Dette var nyttig for å sikre at spørsmålene var forståelige og relevante for respondentene. Spørreundersøkelsene kan ses i vedlegg 3 og 4.

Rekruttering og utvalg

Det ble laget to spørreundersøkelser, som bestod av omtrent de samme spørsmålene. Den ene undersøkelsen var rettet mot medlemmer av Trondheim Sykkelkjakken, og den andre mot medlemmer av Kneiken fellestage. For Vindmøllebakken bofellesskap ble det ikke laget en spørreundersøkelse, og beboernes erfaringer er dermed ikke inkludert i denne oppgaven. Dette på grunn av at Vindmøllebakken bofellesskap har blitt et svært anerkjent prosjekt, som mange ønsker å studere og høre mer om. Informanten fra Gaia Trondheim fortalte at beboerne opplever å få så mange henvendelser, at de rett og slett ikke har mulighet til å svare på alle. For Vindmøllebakken ble data i stedet innhentet ved hjelp av intervju, som beskrevet i forrige delkapittel, samt et webinar som beskrives i neste delkapittel.

For Trondheim Sykkelkjakken ble linken til spørreundersøkelsene sendt på e-post til informanten som ble intervjuet. Det ble lagt ved et informasjonsskriv til respondentene, som inneholdt informasjon om oppgaven og hva en deltakelse innebar for dem. Undersøkelsene var anonyme. Linken og informasjonsskrivet ble deretter videresendt til medlemmene via e-post, og besvarelsen foregikk ved å følge vedlagt lenke. Spørreundersøkelsen til medlemmene av Trondheim Sykkelkjakken var tilgjengelig for respondentene i perioden 21. april 2021 til 16. mai 2021, og totalt svarte 10 av de 33 medlemmene. For Kneiken fellestage ble jeg invitert til å bli med i den private Facebook-gruppen deres, og la selv ut link til spørreundersøkelsen der. Undersøkelsen var tilgjengelig i perioden 4. mai 2021 til 16. mai 2021. Gruppen hadde 46 medlemmer og kun 3 personer svarte på undersøkelsen. Resultatene fra undersøkelsene er dermed i liten grad representative.

3.2.3 WEBINAR

Det var utfordrende å innhente data om Vindmøllebakken bofellesskap, da det er lite forskning som er publisert om bofellesskapet. En tenkt årsak til dette er at det ble ferdigstilt i 2019, som vil si at beboerne ikke har bodd der så lenge, og man har av den grunn ikke rukket å studere de langvarige effektene. Under intervju med informant fra Gaia Trondheim ble jeg tipset om å ta kontakt med en forsker som hadde undersøkt beboernes erfaringer. Siden jeg ikke hadde mulighet til å innhente data fra beboerne selv, kunne jeg på denne måten få et innblikk i deres perspektiv. Jeg kontaktet forskeren, men fikk til svar at det ikke hadde blitt publisert noe fra undersøkelsene, funnene hadde kun blitt presentert muntlig for beboerne.

Til tross for utfordringer knyttet til innhenting av data, vurderes bofellesskapet likevel som en interessant case for denne studien, da bofellesskapet inneholder mange ulike delingsløsninger, og er bygget etter en modell som er basert på deling og fellesskap. I tillegg hadde jeg et veldig informativt intervju med informant fra Gaia Trondheim, og besluttet dermed å inkludere casen i oppgaven. Jeg deltok også på et webinar om Vindmøllebakken bofellesskap 29. september 2020, som endte opp med å bli en viktig kilde til informasjon om bofellesskapet, og det ble dermed brukt i forbindelse med datainnsamlingen. Webinaret ble arrangert av Oslo Bolig- og Byplanforening (Oslo BOBY), og ble strømmet via Facebook-siden deres. Webinaret hadde tittel «Sosial innovasjon i boligutviklingen: nabolaget i fokus», og bestod av tre innlegg, hvorav det ene var om Vindmøllebakken bofellesskap. Dette innlegget ble presentert av Siv Helene Stangeland, som er sivilarkitekt og medeier i arkitektfirmaet Helen & Hard som utviklet modellen Gaining by Sharing og Vindmøllebakken bofellesskap. Webinaret er fortsatt tilgjengelig på internett, og er oppgitt i referanselisten under Oslo Bolig- og Byplanforening (2020).

3.3 INTERVJU MED OFFENTLIG SEKTOR

For å få en forståelse over hvordan det jobbes med deling på et mer overordnet nivå, samt å kartlegge utfordringer og muligheter knyttet til tilrettelegging av deling, ble folk som jobber med deling og redusering av forbruk i offentlig sektor kontaktet. I starten av arbeidet med oppgaven, mottok jeg tips om noen jeg kunne kontakte, og etter hvert ble den såkalte snøballmetoden benyttet for å velge ut og kontakte informanter. Dette beskriver en utvalgsmetodikk hvor man starter med et lite utvalg som gradvis vokser seg større ved at forskeren får tips til nye informanter via de man intervjuer (Tjora, 2017). De ansatte i offentlig sektor som jobbet med temaet, hadde flere tips til personer som kunne være relevante for oppgaven. Dermed ble flere intervju avtalt fortløpende gjennom prosjektperioden. Fra offentlig sektor ble følgende personer intervjuet:

- Ansatt fra klimaavdelingen i Trondheim kommune. Intervjuet ble holdt over Microsoft Teams 10. mars 2021
- Ansatt fra Bymiljøetaten i Oslo kommune. Intervjuet ble holdt over Microsoft Teams 16. mars 2021
- Ansatt fra avdelingen for plan, næring og kulturminner i Trøndelag fylkeskommune. Intervjuet ble holdt over Microsoft Teams 22. april 2021

Gjennomføringen og behandling av data var lik som for intervjuene i forbindelse med casestudiene, som beskrevet i kapittel 3.2.1. Intervjuene med ansatte fra offentlig sektor varte mellom 45 og 55 minutter. Resultatene fra disse intervjuene presenteres i kapittel 4.3.

3.4 FORSKNINGSETIKK

Dersom prosjektet innebærer innsamling og behandling av personopplysninger, og dersom opplysningen skal lagres elektronisk, er prosjektet meldepliktig (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2016). Personopplysninger utgjør opplysninger som muliggjør identifisering av enkeltpersoner. Dette kan være informasjon om kjønn, alder arbeidsstilling og lignende. På bakgrunn av dette ble prosjektet vurdert som meldepliktig, og det ble meldt inn og godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD).

Ved rekruttering av informanter ble oppgaven og dens formål beskrevet, og informert samtykke ble gitt. Dette innebærer at man sikrer at informantene deltar frivillig, og at de er informert om hva deres deltakelse innebærer og deres rettigheter (Kvale og Brinkmann, 2015). Dette ble sikret ved at informantene ble tilsendt et informasjonsskriv, hvor det ble opplyst om fortrolighet, hvem som har tilgang til dataene og rettighetene ved en eventuell deltakelse. Både i informasjonsskrivet og i starten av intervjuene ble det stilt spørsmål om det var greit at det ble tatt lydopptak av samtalen. Det ble informert om at lydopptak kun ville bli brukt til å transkribere intervjuene. Lydopptak og transkriberinger ble oppbevart på passordbeskyttet enhet. Datamaterialet som presenteres i oppgaven formidles i en anonymisert form. Enkelte arbeidstitler og tilhørig organisasjon vil gjøre det vanskelig å anonymisere helt, men dette er det opplyst om i informasjonsskriv. Det er i tillegg gjort en kvalitetssikring av resultatene fra intervjuene med offentlig sektor ved at sammendrag av intervju ble sendt til informantene i etterkant. På denne måten fikk de mulighet til å komme med rettinger, oppklaringer eller tilføyinger.

3.5 FORSKNINGENS KVALITET

Vurderingskriteriene validitet og reliabilitet brukes ofte for å vurdere kvaliteten på forskning (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2016). Validitet handler om dataens troverdighet og relevans. Dette sier altså noe om informasjonen er relevant for problemstillingen. Reliabilitet handler om hvor pålitelig informasjonen er, og behandles ofte i sammenheng med spørsmålet om et resultat kan reproduseres av andre forskere på andre tidspunkt (Kvale og Brinkmann, 2015).

3.5.1 VALIDITET

I kvalitative undersøkelser handler validitet om i hvilken grad forskerens metodebruk og funn på riktig måte reflekterer formålet med studien, og om det representerer virkeligheten (Johannessen, Tuft og Christoffersen, 2016). Metodene vurderes som hensiktsmessige for studien da de innhenter informasjon om delingsløsninger på ulike måter, som samlet sett gir bred kunnskap som er nyttig for å svare på en relativt bred problemstilling. Det har dermed blitt benyttet metodetriangulering, som innebærer å benytte flere ulike metoder eller å utføre undersøkelsene i flere settinger for å øke sannsynligheten for at resultatene fra forskningen er troverdige (Johannessen, Tuft og Christoffersen, 2016). Det er gjennomført intervju med ansatte i offentlig sektor, noe som utgjør troverdige kilder. Disse intervjuene bidrar til kunnskap om delingsløsninger generelt, og hvordan de jobbes med i offentlig sektor. Delingsløsninger undersøkes mer detaljert ved å studere noen konkrete løsninger, hvor det er gjennomført intervju med utviklerne av dem. Disse informantene vurderes til å ha god innsikt om den aktuelle løsningen, og dermed et godt utgangspunkt for å svare på spørsmålene på en tilfredsstillende måte. I tillegg er det gjennomført spørreundersøkelser som studerer brukernes perspektiv. På denne måten får man data fra ulike utvalg, og delingsløsninger som fenomen studeres fra ulike synspunkter, noe som kan bidra til en mer helhetlig forståelse.

Validitet handler også om kilden er gyldig for problemstillingen, og siden problemstillingen dreier seg om hvordan planlegging kan støtte opp om delingsløsninger, kunne planleggeres synspunkt vært inkludert i en større grad. Det kunne vært nyttig å intervju noen planleggere og utbyggere for å høre om deres tanker knyttet til problemstillingen. Tidsbegrensninger gjorde dette vanskelig å inkludere. Likevel har dette perspektivet blitt inkludert til en viss grad, da noen av intervjuobjektene har planleggingsrelaterte jobber og bakgrunner.

Ifølge Johannessen, Tuft og Christoffersen (2016) kan troverdigheten styrkes ved å få bekreftet resultatene ved å tilbakeføre de til informanten. Dette ble gjort i forbindelse med intervjuene med ansatte i offentlig sektor, hvor sammendrag fra intervjuet ble sendt til dem, slik at de fikk mulighet til å komme med innvendinger eller oppklaringer.

Generaliserbarhet

Ekstern validitet handler om hvorvidt resultatene kan generaliseres til andre sammenhenger (Dahlum, 2021). Det kan tenkes at resultatene fra flercasestudien kan overføres til å gjelde andre lignende delingsløsninger, da det er funnet noen likheter mellom dem. Resultatene kan i mindre grad overføres til andre typer delingsløsninger, som for eksempel digitale løsninger som finn.no, da det utgjør en helt annen modell enn de fysiske løsningene som har blitt undersøkt. Dataene fra spørreundersøkelsene kan i liten grad generaliseres til å gjelde alle brukere av delingsløsninger, da undersøkelsene hadde få respondenter. Likevel var det en stor del av respondentene som påpekte de samme positive og negative sidene ved delingsløsninger, samt ideer til hvordan delingsløsninger kan bli mer attraktivt for folk. Dermed kan det tenkes at dette er resultater som også gjelder for flere enn de som ble undersøkt. Likevel representerer resultatene fra spørreundersøkelsene kun et lite utvalg, noe som bør være i bakhodet for videre lesing av oppgaven.

3.5.2 RELIABILITET

Reliabilitet er mer kritisk i kvantitative undersøkelser, mens i kvalitativ forskning er krav om reliabilitet mindre hensiktsmessig, da kvalitativ forskning ikke kan dupliseres (Johannessen, Tufto og Christoffersen, 2016). Spørreundersøkelsene har en større sannsynlighet for å gi de samme resultatene igjen, enn det intervju har. Dette fordi spørreundersøkelsene har fastsatte spørsmål og er rettet mot en bestemt gruppe. I tillegg kan forskerens tilstedeværelse og formulering av spørsmål påvirke svar fra respondentene under intervju. For å styrke reliabiliteten bør man unngå å stille ledende spørsmål, slik at ikke informanten blir påvirket. Dette ble forsøkt unngått ved å lage en intervjuguide på forhånd med åpne spørsmål. Under transkriberingen av intervjuene oppdaget jeg likevel at det ble stilt noen ledende spørsmål, spesielt når jeg ønsket å høre om konkrete utfordringer og muligheter som andre informanter hadde tatt opp i tidligere intervju. Jeg tror likevel ikke det hadde noen særlig innvirkning på respondentenes svar, da jeg opplevde de som ærlige og reflekterte.

Påliteligheten kan også styrkes ved at forskeren gir en detaljert beskrivelse av konteksten og fremgangsmåten som er brukt under forskningsprosessen. Derfor har det vært viktig å gjøre rede for fremgangsmåten og beslutninger som er gjort gjennom oppgaven, slik at leseren selv kan følge prosessen og vurdere beslutningene. Det har også blitt gjort refleksjoner underveis knyttet til datainnsamlingen, og på den måte styrke reliabiliteten.

KAPITTEL 4

RESULTAT OG ANALYSE

I dette kapitlet presenteres oppgavens empiriske funn. Kapitlet er tredelt, der første del presenterer et utvalg av delingsløsninger i Norge, som er funnet gjennom internettsøk. I det neste delkapitlet presenteres de tre casene som har blitt undersøkt gjennom intervju, webinar og spørreundersøkelser. Siste del presenterer funn fra intervju med offentlig sektor.

4.1 ET UTVALG AV DELINGSLØSNINGER I NORGE

Det finnes et bredt spekter av det vi kan kalle delingsløsninger, og mange av løsningene forbinder man kanskje ikke med deling. Dette delkapitlet gir en oversikt over et utvalg av ulike typer delingsløsninger som finnes i Norge. Løsningene er kategorisert slik Schor (2014) har delt de inn, som ble presentert i kapittel 2.3.1, men kategori «utveksling av tjenester» er utelatt, da det i større grad utgjør løsninger som er drevet av profitt, og som ikke bidrar noe særlig til en bærekraftig utvikling. Oversikten er laget basert på datamateriale innhentet via internettsøk, som beskrevet i kapittel 3.1.

4.1.1 RESIRKULERING AV GODER

Byttemarked og loppemarked

Bytte- og loppemarkeder handler om gjenbruk av gjenstander ved at man kjøper, selger eller bytter dem i stedet for å kaste eller kjøpe nytt. På byttemarkeder tar deltakere med seg gjenstander de ønsker å bytte til noe annet. Utgangspunktet for slike markeder er at det ikke er penger i omløp, kun gjenstander, mens på loppemarkeder omsettes brukte gjenstander til forholdsvis lave priser. Bytte- og loppemarkeder finner man over hele landet, og arrangeres vanligvis av korps, idrettslag og lignende. Slike marked er gode tiltak for å unngå å kaste brukbare gjenstander.

Finn.no

Finn.no ble etablert i 2000, og er en av Norges største tjenester på nett målt i antall sidevisninger. Finn Torget er en av tjenestene til finn.no, hvor privatpersoner kan selge og kjøpe gjenstander. Tjenesten har en sentral rolle for å sørge for at gjenstander går i omløp i stedet for å bli kastet, og kan dermed karakteriseres som en delingsløsning. Populære søkeord er sofa, sykkel, hagemøbler, kjøkken, snøfreser, bobil og campingvogn.

Sykkelswap

Sykkelswap er et prosjekt på Dælenga i Oslo som sørger for at barn kan komme og bytte sykkel. Formålet er at man kan bytte inn sykkelen til barnet når den er blitt for liten. Ved å gjøre det på denne måten, vet man at sykkelen man får er i god stand og passer, i tillegg bidrar det til redusert forbruk siden man bytter til andre brukte sykler. Lokalet har også mekanikere som fikser sykler, slik at naboer og andre forbisyklende kan få hjelp til reparasjon.

4.1.2 ØKT UTNYTTELSE AV VARIGE EIENDELER**Deling i bofellesskap og velforeninger**

Velforeninger er en gammel organisasjonsform i nabolag, som har eksistert i rundt 250 år i Norge. Dette er organisasjoner som jobber for å bedre sitt lokalområde eller fellesskap ved å sammen løse oppgaver i nabolaget. Mange slike foreninger har gjenstander som beboerne deler på, for eksempel gressklipper, verktøy og tilhenger. Bofellesskap er en annen boform som tilrettelegger for deling. I et bofellesskap har man en privat leilighet med kjøkken, stue, bad og soverom, som ofte er litt mindre enn vanlig. Til gjengjeld har man tilgang på fellesarealer og fellestjenester, som felleskjøkken, oppholdsrom, gjestehybel, takterrasse, bildeling og lignende.

Hyttedeling

Som nevnt innledningsvis står hytter ledige mye av tiden, og har dermed potensial for en mer effektiv utnyttelse gjennom deling. Det finnes noen plattformer og tjenester som utfordrer den tradisjonelle hyttetilnærmingen. Heim Hytter er et selskap som bygger hytter som enkelt kan deles og leies ut, som også tilbyr en egen delingsplattform. Hyttene bygges med praktiske og teknologiske løsninger som digitale nøkler og låsbare skap. Inatur er en annen tjeneste, hvor man kan leie hytter eller leie ut egne hytter via nettsiden deres. Hytteutleie skjer også gjennom plattformer som Airbnb og finn.no.

Verktøybiblioteket

Bibliotek har alltid vært en sentral aktør innen delingsøkonomi, og flere bibliotek har fått øyene opp for at deres rolle kan utvides og styrkes. I Trondheim har flere av bydelsbibliotekene utviklet et tilbud hvor man kan låne verktøy gratis. Prosjektet kalles Verktøybiblioteket, og er et samarbeid mellom Miljøenheten i Trondheim kommune og Trondheim folkebibliotek. Målet er å begrense forbruket gjennom en sterkere delingskultur, og bibliotekene som allerede baserer seg på utlån, er et naturlig sted for å utvikle denne kulturen. Ordningen har blitt en stor suksess med en stor målgruppe. I 2018 var det totalt 744 utlån av verktøy blant tre bydelsbibliotek. Flere bibliotek rundt om i landet har lignende tilbud.

BUA

BUA (Barn-Unge-Aktivitet) er en nasjonal utlånsordning, hvor man kan låne utstyr til sport og friluftsliv, gratis. Hensikten er at det skal være enkelt for barn og unge å teste ulike aktiviteter, uten å øke forbruket. Utlånsordningene eies og drives av kommuner, lag og foreninger, og består av flere utstyrsordninger som Skattkammeret, Frigo, Turbo og Frilager. Organisasjonen ble stiftet i 2014, og er en ideell og frivillig organisasjon, som i dag består 140 utlånsordninger i 117 kommuner i Norge.

Nabohjelp

Nabohjelp er en delingsapp hvor man kan legge ut forespørsler om å låne diverse gjenstander, stort sett gratis. Nabohjelp ble lansert i mai 2017 av OBOS, og har rundt 42 000 brukere. OBOS utviklet tjenesten på bakgrunn av at de ville senke terskelen for å spørre naboen om noe, samtidig som tjenesten kan bidra til å gjøre nabolagene hyggeligere. Dette er en app som kan brukes over hele landet, men det er flest brukere i Oslo og andre urbane strøk. I appen kan du opprette en profil og velge hvor stor avstand du vil få tilsendt forespørsler fra, men den øvrige radiusen er 3 kilometer fra der du bor. Du kan enten spørre om hjelp ved å legge ut en forespørsel, tilby hjelp ved å svare på noen andres forespørsel, sende ut en nabomelding eller drive med kjøp og salg av gjenstander.

Bildeling

Det finnes flere non-profit bildeleordninger i Norge, der noen gjelder for enkelte byer, mens andre er landsdekkende. Tall fra Transportøkonomisk institutt (TØI) viser at over 200 000 nordmenn er registrerte bildelere, og over 100 000 benytter seg av tjenesten. Bilkollektivet er et eksempel på en non-profit bildelingsløsning som foreløpig finnes i Trondheim, Oslo og Stavanger. Dette er et samvirke der medlemmene eier bilene, og via en app finner man en ledig bil og reserverer den, og medlemskortet er nøkkel til bilene. Nabobil er en lignende tjeneste som fungerer på samme måte, men som gjelder for hele landet, og her kan man også registrere bilen sin til utleie. Bildeling finnes også i flere bofellesskap, borettslag og på arbeidsplasser, og flere boligområder tilrettelegger for bildeling.

Bysykkel og el-sparkesykkel

Fleire byer har bysykler og el-sparkesykler stående rundt i byen som kan brukes av offentligheten. Disse ordningene utgjør et supplement til andre transportformer, og brukes ofte på korte turer. Bysykelordningene krever gjerne et sesongabonnement, mens el-sparkesykler har ofte en minuttpris som man betaler via en app.

4.1.3 DELING AV PRODUKSJONSEIENDELER**Urban dyrking**

Urban dyrking innebærer å dyrke ulike vekster i byen, og har blitt et kjent konsept rundt omkring i verden. Et eksempel på urban dyrking er parselhage, og som parselhagedyrker leier man et lite område jord på et større areal som man deler med andre dyrkere. Urban dyrking og etablering av grønne lunger anses som viktige klima- og nærmiljøtiltak, og er en viktig ressurs

for både sosiale, kulturelle og økologiske utfordringer i byen. Før i tiden var formålet med parselhager å gi de sosialt svakeste anledning til å dyrke mat for å bedre økonomien og gi matforsyning, mens i dag handler parselhager i stor grad om naturopplevelser, skaperglede og samvær. I utvikling av den sirkulære byen står prinsippet om selvforsyning sterkt, og urban dyrking er et sentralt tiltak. I Norge har vi flere eksempler på urban dyrking, og flere kommuner gir økonomisk støtte til felleshageprosjekter. Kneiken felleshage i Trondheim er et eksempel på urban dyrking, som blir nærmere beskrevet i kapittel 4.2.3.

Andelslandbruk

Andelslandbruk innebærer at forbrukere og bønder samarbeider om matproduksjon. Forbrukere betaler en viss sum for å få en del av produksjonen fra gården, og bidrar ofte med arbeidsinnsats på gården. Ansvar, risiko og avling deles mellom partene som er med i andelslandbruket. Modellen vokste fram på begynnelsen av 2000-tallet i Norge, og per april 2021 finnes det 96 andelslandbruk i landet. Landbruksdirektoratet finansierer støtte til andelslandbruk.

Fikseverksted

Å reparere ting i stedet for å kaste og kjøpe nytt, er viktig for å endre forbruksmønsteret vårt. *Fikseverksted* eller *fiksefest* er begreper som tas i bruk i flere sammenhenger. Dette er delingsløsninger hvor lokaler, verktøy og kunnskap deles for å fikse gjenstander som trenger reparasjon, for eksempel elektronikk og klær. Et konkret eksempel er Folkeverkstedet som er et gratistilbud på biblioteket Deichman Bjørvika i Oslo. Her kan man benytte seg av et åpent verksted med ulike verktøy, som symaskin og 3D-printer. Verkstedet skal fungere som en møteplass hvor man kan utveksle kunnskap og spre skaperglede.

Sykkelkjøkken

Sykkelkjøkken er en plass hvor man kan komme for å fikse sykkelen sin. Her deler man verktøy og kunnskap, og på denne måten slipper man å kjøpe verktøy selv og man får sykkelen i stand til bruk. Det finnes sykkelkjøkken blant annet i Oslo og Trondheim. Begge disse er ideelle organisasjoner, og i kapittel 4.2.2 blir Trondheim Sykkelkjøkken nærmere beskrevet.

Vollebekk fabrikker

Vollebekk fabrikker er et konsept som stimulerer til bærekraftig utvikling, ved å ta i bruk ubrukte lokaler hvor de støtter og fremmer sirkulær økonomi, sosialt entreprenørskap og nabolaget. Fabrikken er en levende arbeidsplass og møtested hvor man kan teste prosjekter og løsninger innen sirkulær økonomi, delingsøkonomi, gjenbruk, reparasjon og kreative verksted. Beboere, virksomheter og entreprenører kan leie rimelige lokaler for å utvikle sine ideer. Noen av tilbudene i Vollebekk fabrikker er: bruktbutikker, byttebod, sykkelfiksing, utleie av verktøy og redesign, reparasjon og ombruk av klær. Fabrikken havner derfor innenfor alle de overnevnte kategoriene. Fabrikken ligger i bydelen Bjerke i Oslo, og ble åpnet 10. mars 2018.

4.2 CASER

Dette delkapittelet inneholder studier av tre ulike delingsløsninger. Resultatene er hentet fra intervju med folk som har vært med i utviklingsprosessen av løsningene, og noen har fortsatt sentrale roller som drivere av delingsløsningen. For case 1 er det i tillegg hentet informasjon fra deltakelse på et webinar, og for case 2 og 3 beskrives funn fra spørreundersøkelser til medlemmer av disse delingsløsningene.

4.2.1 CASE 1: VINDMØLLEBAKKEN BOFELLESSKAP

Hva: bofellesskap med 500m² fellesareal

Hvor: Stavanger Øst

Når: ferdigstilt i 2019

Delingsnivå: bofellesskap

Hvilke fellesareal og delingsløsninger: takterrasse, drivhus, allrom, stort felleskjøkken, amfi, verksteder, bibliotek, coworking space, gjestehybel, festlokale, vaskerom, gårdsrom, lekeplass og bildeling

Figur 15: Vindmøllebakken bofellesskap i Stavanger Øst. Fotograf: Sindre Ellingsen.

Figur 16: Fellesareal på første plan. Fotograf: Sindre Ellingsen.

Figur 17: Åpent amfi. Fotograf: Sindre Ellingsen.

Et bofellesskap kan defineres som «et fysisk miljø med rasjonell, beboerorganisert hverdagshusholdning og tilrettelegging for samvær og samarbeid om aktiviteter i felles lokaler» (Eckersberg, u.å.). Flere mener at i et optimalt bofellesskap sparer man ressurser ved å dele lokaler, hjelpemidler, service, biler og andre transportmidler (Eckersberg, u.å.). En vanlig form for bofellesskap er institusjoner med organiserte servicetilbud for definerte grupper som eldre, funksjonshemmede eller studenter. I tillegg finnes det bofellesskap med et større mangfold av beboere, med ulike nivå av deling. I noen bofellesskap deler man på funksjoner som kjøkken og bad, og fellesmiddager gjennomføres flere ganger i uken, mens andre har en større grad av privatliv med egne leiligheter som er fylt utstyrt av det man trenger i hverdagen, noe Vindmøllebakken bofellesskap er et eksempel på. Vindmøllebakken ligger sentralt i Stavanger Øst, og består av 40 leiligheter i et bofellesskap, i tillegg til 4 byvillaer og 8 selveierleiligheter. Figur 15 viser bofellesskapets bebyggelse, og figur 16 viser én av fasadene hvor man ser inn i et stort fellesareal på første plan. Figur 17-21 er bilder av flere av bofellesskapets fellesrom.

Gaining by Sharing

Vindmøllebakken er et pilotprosjekt bygget etter modellen Gaining by Sharing, som er basert på fellesskap og deling. Under et Facebook-webinar 29. september 2020 med tittel «Sosial innovasjon i boligutviklingen: nabolaget i fokus», presenterte Siv Helene Stangeland, sivilarkitekt og medeier av Helen & Hard, et innlegg om Vindmøllebakken bofellesskap. Der fortalte hun at modellen er beregnet på det kommersielle boligmarkedet, og handler om å utfordre tradisjonelle bomønstre og legge til rette for at husstander kan dele på flere funksjoner og arealer i et bofellesskap. Dette skal skape gevinster på mange plan, da det skal gi sosiale, miljømessige, økonomiske og arkitektoniske gevinster. Vindmøllebakken og modellen ble initiert av Helen & Hard og Indigo Vekst, og utredninger ble gjennomført i samarbeid med Gaia Trondheim.

Prosjektets totale areal er 4950 m², hvorav 500 m² er fellesarealer, som innebærer blant annet storkjøkken, takterrasse, lekeplass, amfi og en rekke delingsløsninger som verksted, drivhus, vaskerom, bibliotek og gjestehybel. Under webinarret fortalte Stangeland at i utvikling av prosjektet var det et stort fokus på hvordan arkitekturen kan legge til rette for fellesskap og deling. De fleste bokollektiv i Norge er basert på private initiativ i eksisterende bygninger, som ikke er optimalt tilrettelagt for fellesløsninger (Gaining by sharing, u.å.-a). Ved å planlegge for bofellesskap i samspill med arkitekturen kan verdien av deling komme til uttrykk i arkitektoniske løsninger. Arkitekturen kan også være identitetsgivende og uttrykke fellesskapets verdier. Bofellesskapets fellesarealer ligger dermed i nær tilknytning til de private boenhetene, slik at fellesfunksjonene er lett tilgjengelige, og sjansen for mer interaksjon og samvær øker. Leilighetene er plassert rundt et stort fellesareal, slik at man opplever at man er i fellesområdene med en gang man går ut av døren sin. «Når du går ut av leiligheten din skal du føle at du går inn i et fellesskap, ikke i en anonym gang», sa Stangeland i et intervju med Arkitektnytt (Langvad, 2018). Mange av delingsløsningene og møteplassene er samlet på bakkeplan, fortalte Stangeland på webinarret. Første etasje i bygg er ofte den minst attraktive etasjen for leiligheter, og disse er ofte priset lavere på grunn av innsyn, støy og dårligere utsikt. Ved å plassere delingsløsninger og møteplasser på bakkeplan utnyttes denne etasjen på en god måte, samtidig bidrar dette til at resten av nabolaget også inviteres. Stangeland påpekte at Vindmøllebakken ikke er et lukket fellesskap, men en halvoffentlig sone på bakkeplan.

I prosjektet ble fellesarealer med ulike funksjoner prioritert, slik at arealet i leilighetene kunne reduseres, fortalte Stangeland. Leilighetene har kompakte planløsninger, og er på mellom 26 og 86 m², der grunnmodulen er på 56 m². I leilighetene har man det man trenger i hverdagen og mulighet til å trekke seg tilbake, men ved å kunne dele på det man ikke trenger hver dag, reduseres fotavtrykket. Et eksempel på dette er gjesterom. I stedet for at hver leilighet har ett ekstra rom, finnes det to felles gjesterom i Vindmøllebakken som kan reserveres dersom man får besøk, fortalte Stangeland i et intervju (Langvad, 2018). Ved å dele på slike arealer sparer man mye plass.

Figur 18: Fellesrom. Fotograf: Sindre Ellingsen.

Figur 19: Versted. Fotograf: Sindre Ellingsen.

Figur 20: Fikseverksted. Fotograf: Sindre Ellingsen.

Figur 21: Drivhus og takterasse. Fotograf: Sindre Ellingsen.

Hvor startet et slikt engasjement?

Under intervju med Gaia Trondheim, ble det fortalt at initiativet til å utvikle Vindmøllebakken og modellen *Gaining by Sharing*, kom fra arkitektfirmaet Helen & Hard og Indigo vekst, som er et investeringsselskap eid av styreleder i Kruse Smith. Initiativtakerne var to engasjerte personer som begge er opptatt av nytenking omkring byutvikling, arkitektur og byggebransjen. Under webinaret fortalte Stangeland at de i Helen & Hard hadde lang erfaring med boligprosjekter, og la stadig merke til hvor redusert alt var blitt. I boligutbyggingen var det ikke lenger noe spillerom, alt handlet om effektivitet og arealutnyttelse. De opplevde misnøye rundt vilkårene for boligutvikling, og ble også misfornøyd med prosjektene de selv deltok i som arkitekter. I tillegg bevitnet de en samfunnsendring, der det private boligmarkedet ikke følger med i stor nok grad og behov ikke blir ivaretatt. Flere er aleneforeldre, de eldre lever lengre og flere mennesker bor alene. Denne samfunnsendringen gir grunnlag for å tenke nytt rundt boligutbyggingen og å tilrettelegge for flere kollektive boformer.

Styreleder i Kruse Smith, Sissel Leire, var engasjert i å forbedre byggebransjen til å bli mer bærekraftig og lønnsom, både for bransjen og sluttbrukere (Leire, 2019). Ifølge Leire (2019) må den norske byggebransjen produsere mer kostnadseffektivt, dersom man skal unngå at utenlandske selskaper og arbeidskraft tar over. I tillegg må det vies et større fokus mot å finne de beste løsningene for sluttbruker, der boligbehov dekkes og CO₂-utslippene reduseres betydelig. Dette førte til at initiativtakerne stilte seg spørsmålet om hvordan man kan utvikle et konsept som er helhetlig bærekraftig, og som utfordret dagens boligutbygging. Gaia Trondheim ble også kontaktet for å bidra i utviklingen av modellen.

Utviklingsprosessen

Intervjuobjekt fra Gaia Trondheim fortalte at det ble arrangert workshops med erfarne folk som har jobbet mye med bofellesskapsløsninger, blant annet Gaia Skottland og Gaia Oslo. Hun fortalte at de ønsket å modernisere kollektivløsningene som har eksistert i Norge i lang tid, og her kom også lovgivningsaspektet inn, da det ikke er lov å selge en leilighet uten funksjoner som bad, kjøkken og et sted å sove. Det ble også gjennomført intervju med folk som bor eller har bodd i bofellesskap. Disse erfaringene bidro til å forstå hva som skal til for at bofellesskap blir robuste og gir god trivsel til beboerne.

I oppstarten av Vindmøllebakken-prosjektet mottok de stor interesse fra brukere, kommuner og enkeltpersoner. I 2013 da de arrangerte et åpent seminar i Stavanger, dukket det opp over 200 mennesker, fortalte intervjuobjekt. Modellen ble videre utviklet gjennom en medvirkningsprosess fra tidlig fase, for å tilpasse brukerbehov. Fremtidige boligkjøpere deltok på workshops og kom med innspill til hvilke løsninger de trengte og ønsket, samt innspill til planløsning for deres egen leilighet og for fellesarealer. Intervjuobjekt fortalte at det ble stilt spørsmål som «hva trenger du for å bo godt for deg selv», «hva vil du ikke gi slipp på» og «hva kan du tenke deg å dele med andre» og «hva kan du tenke deg å ta ansvar for». Dette førte til at utviklerne fikk et bilde på hvordan de private enhetene burde være, samt hvilke funksjoner som kunne legges i fellesarealene. Basert på forskningen, ble det utviklet en håndbok, *Gaining by Sharing – en studie om bærekraftig boform*, om hva som kan og bør deles i et slikt fellesskap. På workshopene ble beboerne kjent, og alle fikk et eierskap til sin fremtidige bolig og til bofellesskapet.

Mot slutten av prosessen ble det utviklet en slags kurspakke om det å bo i fellesskapet, slik at potensielle kjøpere skulle skjønne hva de gikk til, fortalte informanten.

Sosiale forhold

Mange av beboerne i fellesskapet var motivert av de sosiale fordelene man kan få ved å bo i et slikt fellesskap. Intervjuobjekt fortalte at de har gjennomført spørreundersøkelser rettet mot beboerne, og der oppga flesteparten at det sosiale aspektet var motivasjonen for å flytte inn, deretter miljømessige forhold. Hun fortalte at beboerne oppfattes som utadvendte folk, hvor det å ha folk rundt seg i hverdagen som man kan ta en kaffe med eller dele noen aktiviteter med, er viktig for mange. Den sosiale bærekraften er veldig tydelig i bofellesskapet. Folk bryr seg om hverandre, men på en avslappende og god måte, fortalte intervjuobjekt. Under webinarret fortalte Stangeland, som for øvrig selv bor i bofellesskapet, om hvordan fellesarealer og deling har bidratt til et sterkt naboskap. De ulike møteplassene legger til rette for den sosiale kontakten.

Gjennom utviklingsprosessen var det fokus på å skape et mangfoldig fellesskap, med beboere i alle aldre, livssituasjoner og kulturer. Dette på bakgrunn av studien de gjennomførte, som tilsa at med et mangfold av beboerne kan man få en fin dynamikk som kan skape et stabilt fellesskap. Under intervju ble det fortalt at de i oppstarten av prosjektet var veldig usikre på hvilke typer mennesker som ønsker å bo i et slikt bofellesskap, og det viste seg å være veldig varierende, alt fra oljeingeniører til skuespillere, lærere og samfunnsvitere, og en stor variasjon i alder, fra småbarn til eldre pensjonister. Stangeland fortalte på webinarret at dette mangfoldet gir et unikt sosialt miljø som alle verdsetter.

Videre fortalte Stangeland at dette mangfoldet av beboere har ført til at de har mye forskjellig å bidra med i fellesskapet. Beboerne har opparbeidet 26 interessegrupper som har ansvar for ulike fellesarealer, hvor de lager regler for hvordan arealene skal brukes og sørger for vedlikehold. Hver måned arrangeres det husmøter hvor beboerne møtes. Alt er basert på et selvorganisert fellesskap, der ingen er ansatt eller har noen rolle utover det man ta initiativ til selv. På Facebook-gruppen deres legger beboerne ut forespørsler, aktiviteter og lignende informasjon. Reparasjonsverksted, fellesmiddag og konserter i gårdsrommet er eksempler på aktiviteter som har blitt arrangert. Alle har egne ressurser man kan bidra med, enten i form av kunnskap eller gjenstander, og noen har til og med lagt ut hyttene sine som objekter som kan deles. Under intervju med Gaia Trondheim, blir det fortalt at fellesskapet har klart å bygge opp en kultur hvor de deler på ting, og de har skapt sine egne løsninger og bruk for ulike fellesarealer. Et eksempel på dette er at utviklerne av prosjektet ønsket å legge til rette for bildeling gjennom en organisasjon som Bilkollektivet, men beboerne ville heller ha en mer privat form for bildeling. Dette førte til at de har laget sin egen løsning, hvor de har egne biler de deler på innad i fellesskapet.

Miljømessige forhold

Hovedvisjonen har vært å skape et boligprosjekt som bidrar til bærekraftig utvikling og reduksjon av klimagassutslipp, fortalte intervjuobjekt fra Gaia Trondheim. Et mål var at hver

beboer skal ha et lavere fotavtrykk gjennom deling og redusert areal på boenheter. I tillegg kan fellesskapet bidra til en økt bevissthet og utløse og støtte nye vaner knyttet til å redusere eget forbruk (Gaining by sharing, u.å.-b).

Gjenbruk og bevaring av eksisterende bygningsmasse på tomten var også sentralt. Vindmøllebakken ligger i et sentrumsnært transformasjonsområde, og på tomten lå et industribygg som er gjenbrukt til parkeringskjeller, restaurant og utearealer. Parkeringen er lagt under bakken for å skape et bilfritt kvartal med grønne utearealer og møteplasser. Teglstein og stål-bjelker fra andre bygg som tidligere var på tomten, ble også brukt i prosjektet (Dale, 2019). I tillegg er konstruksjoner og overflater av tre, som er et miljøvennlig byggemateriale som er robust og varig, og som gir en god atmosfære og opplevelseskvalitet, fortalte Stangeland. Bygningsstrukturen bygger videre på den omkringliggende trehusbebyggelsen, som Stavanger ellers er kjent for.

Både den kollektive boformen og bebyggelsesstrukturen legger til rette for et lavere CO₂-avtrykk sammenlignet med vanlig boligutbygging. Man kan derimot trekke inn de såkalte «reboundeffektene», la intervjuobjekt fra Gaia Trondheim til. Hun fortalte at ved å bo i et slikt fellesskap, blir det enklere å dra til Syden flere ganger i året, for det er alltid noen som passer på hjemme. Hun sa at de gjerne skulle gjennomført analyser for å se på miljøeffektene, men at dette er utfordrende å måle, i tillegg så har ingen levd som normalt den siste tiden på grunn av koronasituasjonen.

Utfordringer

Intervjuobjekt nevnte at en utfordring med Vindmøllebakken var at det var snakk om veldig store fellesarealer, noe som førte til ekstra kostnader. Hver boligkjøper betalte for 12 m² fellesarealer, i tillegg til sin egen leilighet, noe som tilsvarte over 600 000 kr per boenhet. Målet var at man kunne kjøpe en mindre leilighet enn det man hadde tenkt, da man får mye fellesarealer og funksjoner med på kjøpet. Denne ekstra kostnaden førte nok til at noen potensielle boligkjøpere var skeptiske til å satse på det, fortalte informant fra Gaia Trondheim.

Stangeland påpekte under webinarret, at utviklingen av slike bofellesskap ofte stopper i møte med tradisjonelle utviklere og de som investerer i boligbygg. Dette er en utfordring for å få til flere slike initiativ. Informanten fra Gaia Trondheim fortalte at de opplever at det er marked for flere slike boformer, men at det er få entreprenører eller utbyggere som ser noe økonomisk gevinst av å bygge slike løsninger. Ofte vil det ikke være noe økonomisk gevinst heller, men da bør kommunen være en drivkraft i samfunnet, eksempelvis ved å utlyse tomter der det skal bygges bofellesskap, fortalte hun. Stangeland mente også at det trengs en form for offentlig-privat samarbeid, og en påminnelse om at slike prosjekt er en investering i samfunnsnytte.

Erfaringer fra beboere

Det var dessverre ikke mulig å få hentet noe data fra beboerne i Vindmøllebakken. Som nevnt i kapittel 3.2.2, får beboerne allerede mange henvendelser, og de har ikke kapasitet til å svare på alle. Deres erfaringer er dermed utelatt fra denne oppgaven.

4.2.2 CASE 2: TRONDHEIM SYKKELKJØKKEN

Hva: sykkelverksted

Hvor: Trondheim sentrum

Når: åpnet i august 2020

Delingsnivå: by (krever medlemskap)

Hvilke delingsløsninger: deling av verktøy, areal og kunnskap for reparering og vedlikehold av sykler

Figur 22: Verktøyskapet. Fotograf: Eiliv A. M. Ribe/ Trondheim Sykkelkjøkken.

Figur 23: Sykkelreparasjon. Fotograf: Eiliv A. M. Ribe/Trondheim Sykkelkjøkken.

Figur 24: Utendørs mekkeonsdag. Fotograf: Eiliv A. M. Ribe/Trondheim Sykkelkjøkken.

Trondheim Sykkelkjøkken er et ideelt driftet delingsbasert sykkelverksted i Trondheim. Mot en års- eller semesteravgift får man tilgang på verktøy og veiledning for å reparere sin egen sykkel. Intensjonen er at sykkelkjøkkenet skal gi kunnskap og ferdigheter om sykkelreparasjon, og gi tilgang på utstyr og verktøy slik at alle ikke trenger å kjøpe inn alt selv, fortalte informanten fra Trondheim Sykkelkjøkken under intervju. I tillegg er det et ønske om at færre brukbare sykler kastes. Verkstedet er også tenkt at skal fungere som en sosial møteplass, hvor man skal kunne lære mer om sykkelreparasjon og møte andre som er interessert i det. Figur 22-24 er bilder fra sykkelkjøkkenet, og viser verktøyskapet som er tilgjengelig, samt sykkelreparasjon.

Sykelkjøkkenet åpnet i august 2020, og holder til på Stammen kafé i Kongens gate 55 i Trondheim. I åpningstiden, som foreløpig er onsdager kl. 17.00-20.00, kan medlemmer komme innom og bruke verkstedet så mye de vil og få hjelp av frivillige reparatører. Informanten fortalte at i dag har de 33 medlemmer, og medlemsprisen er 300 kr per år eller 200 kr per halvår. For studenter, honnør, arbeidsledige og barn koster det 200 kr per år og 135 kr per halvår. I tillegg til sykkelreparasjon arrangeres det ulike arrangementer, som i flere tilfeller er åpent for alle. Dette er arrangementer om sykkelreparasjon og om sykling generelt.

Hvor startet et slikt engasjement?

Sykelkjøkkenet er et internasjonalt konsept, som finnes i mange byer rundt om i verden. En av initiativtakerne og driverne av sykkelkjøkkenet fortalte i intervju, at ideen med å starte opp et sykkelkjøkkenet kom da hun var på utveksling i Frankrike. Hun hadde ingen kunnskap om sykkelreparasjon, og i anledning et punktert dekk dro hun innom et sykkelkjøkken. Hun synes dette var et bra initiativ, at hun som ikke kunne noe om sykkelreparasjon kunne komme dit og få hjelp og lære hvordan det kan fikses, for en relativt billig penge. Da hun flyttet til Trondheim og så at det var så mange som syklet, tenkte hun at det hadde vært et nyttig tilskudd til byen. Hun la spesielt merke til at mange studenter syklet på halvdårlige sykler, og at flere sykler blir stående ved en lyktestolpe så fort de har fått en punktering. I mange tilfeller vil det ikke være verdt å ta syklene med til en profesjonell sykkelreparatør, da det koster mer å reparere den enn det selve sykkelen er verdt. En slik halvdårlig sykkel kan derimot få et lengre liv dersom man utfører noen enkle reparasjoner. Dette var grunntanken bak ideen om å starte opp sykkelkjøkkenet i Trondheim, og sammen med en annen begynte de å undersøke hvordan dette kunne etableres.

Utviklingsprosessen

Prosessen med å starte opp sykkelkjøkkenet begynte med å kontakte ett av sykkelkjøkkenene i Oslo for å høre hvordan de gikk fram. Der fikk de tips om en kontaktperson i Trondheim kommune som jobbet med en støtteordning som var rettet mot reparasjon og ombruk, som de da søkte på. Videre ble de også tipset om å søke støtte hos Sparebankstiftelsen SNM, da de hadde en tematisk støtteordning på reparasjon og gjenbruk. Høsten 2019 fikk de bevilget finansiering for pilotprosjektet i tre år.

I utgangspunktet var sykkelkjøkkenet tenkt som et mobilt sykkelverksted. Dette kunne de få til ved å overta noen gamle containere, som kunne flyttes rundt omkring. Planen lot seg ikke gjennomføre, blant annet fordi det var problemer med å få oppvarming og innlagt vann i containerne, og det ville krevd en byggesakssøknad, som verken kommunen eller utviklerne hadde ressurser til å gjennomføre. Da sykkelkjøkkenet ikke hadde noe sted å være, kontaktet initiativtakerne flere eiendomsselskap og andre aktører som eier lokaler i Trondheim, for å høre om noen hadde ledige lokaler som kunne leies noen timer i uka. En stor utfordring var at de var avhengig av å finne en gratisløsning, da støtten fra Sparebankstiftelsen og Trondheim kommune ikke kan brukes til leie eller løpende utgifter. I intervjuet med ansatt fra klimaavdelingen i Trondheim kommune, ble det fortalt at dette er på grunn av statsstøtteregler som er forankret i EØS. Å finne lokaler å etablere seg i ble en stor utfordring. Fra mange eiendomsak-

tører ble de møtt med positiv respons til initiativet, men at de ikke hadde mulighet til å hjelpe. Kommunale lokaler som skoler og barnehager var ikke et alternativ, da de måtte ha et sted der verktøy og annet utstyr kunne lagres. Til slutt kontaktet de Stammen kafé i Trondheim sentrum, som driver delvis ideelt. Kaféen hadde i utgangspunktet kun åpent noen dager i uka, og dermed kunne Trondheim Sykkelkjøkken benytte lokalet utenom åpningstid. Initiativtakeren påpekte i intervjuet at hvis de ikke hadde funnet Stammen, så hadde de nok fortsatt hatt økonomisk støtte uten noe sted å holde til.

Sosiale forhold

Sykkelkjøkkenet har blitt en plass der mange ulike grupper deltar, noe som har vært veldig positivt, fortalte initiativtakeren under intervjuet. De forventet at medlemmene skulle bestå av en større andel studenter, men det er en blandet gruppe, med alt fra 15 til 70-åringer, både kvinner og menn i ulike situasjoner. De opplever at sykkelkjøkkenet også har blitt en sosial møteplass med en fin sosial stemning og et stort engasjement for å hjelpe hverandre med sykkelreparasjon, «folk synes det er minst like kult å hjelpe hverandre og komme med tips på hva man kan gjøre», fortalte initiativtakeren under intervju. Hun fortalte at det sosiale aspektet ved et slikt sykkelverksted, er en motivasjon for at flere har blitt medlem, spesielt de som allerede har kunnskap om sykkelreparasjon. Noen ser på det som en sosial aktivitet hvor man møtes og reparerer sammen med folk. Sykkelkjøkkenet har fått til et fint samarbeid med Stammen kafé, som serverer mat samtidig som sykkelkjøkkenet er åpent. Medlemmer kommer ofte innom og gir reparasjonstips mens de spiser middag. «Det er mange som kommer for å besøke kaféen, men som synes det er underholdende å sitte og se på folk som fikser», fortalte initiativtakeren.

Utfordringer

I tillegg til utfordringen med å finne et lokale å være i, så er lokalet de holder til i nå veldig lite, fortalte informanten. I kombinasjon med koronarestriksjoner, har det ikke vært mulig å være så mange personer til stede samtidig. Det har blant annet ført til at de ikke har fått gjennomført alle arrangementene de hadde tenkt til. I tillegg hadde de en ambisjon om å kunne ta inn gamle sykler og deler fra sykler, slik at de har et lager av brukte deler som kan gjenbrukes, men på grunn av plassmangel har det ikke vært mulig.

En annen utfordring er knyttet til organiseringen. Det er kun fire personer som sitter i styret, som alle jobber frivillig, noe som legger begrensninger for hvor mye aktivitet de får til. Dersom de skulle hatt mulighet til å ha åpent flere kvelder i uken, så trenger de flere aktive og frivillige. Det er også en utfordring knyttet til det å ha en kontinuitet i de som er frivillige, og vite at det er noen som deltar over lengre tid. I tillegg har det vært utfordrende å få flere medlemmer, noe de tror skyldes korona i stor grad. Det har vært vanskelig å nå ut til folk, og det å promotere at folk skal møte opp på noe sosialt i denne tiden, har ikke vært lett, fortalte informanten.

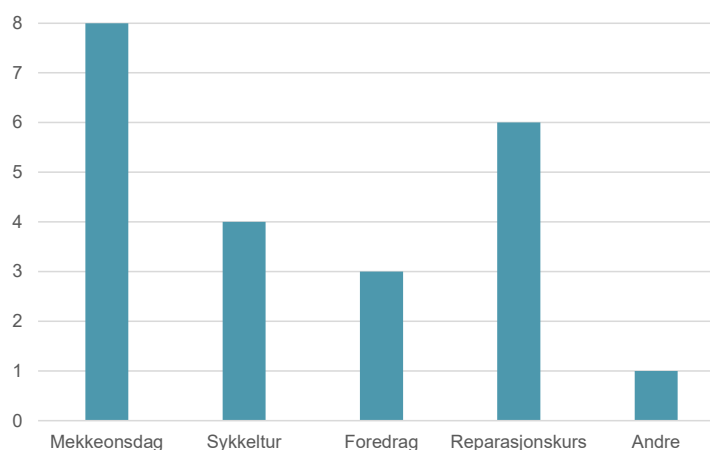
Medlemmenes erfaringer

Sykkelkjøkkenet har 33 medlemmer, og 10 svarte på undersøkelsen. Det ser ut til at svaret til en respondent ble registrert to ganger, da det er krysset av for akkurat det samme, og det er

skrevet ordrett det samme på de åpne spørsmålene. Dermed ble ett av disse svarene slettet, og undersøkelsen har dermed 9 respondenter. På grunn av få svar er resultatene i liten grad representative, men inkluderes likevel for å gi et innblikk i brukernes erfaringer.

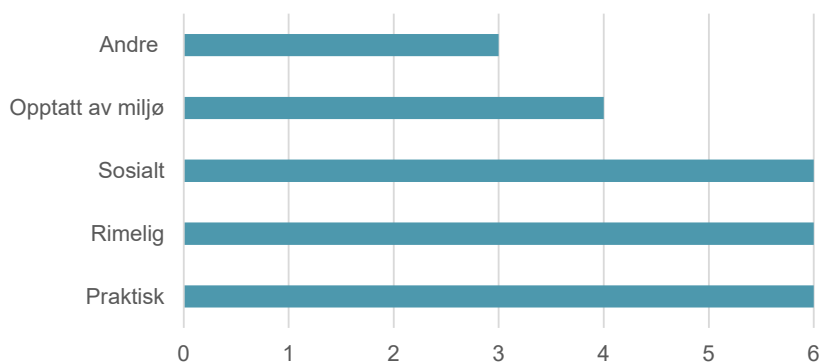
Resultater og analyser – om sykkelkjøkkenet

Første del av undersøkelsen dreide seg om spørsmål knyttet til selve sykkelkjøkkenet, og disse spørsmålene var hovedsakelig lukkede spørsmål. Av de 9 som svarte på spørreundersøkelsen er 7 menn, og de fleste er i alderen 21-39 år, mens 2 respondenter er i aldersgruppen 60-69 år. Det er 4 som svarte på undersøkelsen på engelsk, og man kan dermed anta at de er internasjonale. 6 av 9 bor innen 2 kilometer unna sykkelkjøkkenet. De fleste har deltatt på mekkeonsdag, mens en del har også deltatt på reparasjonskurs, sykkelturn og foredrag, se figur 25.

Figur 25: Aktiviteter medlemmene av Trondheim Sykkelkjøkken har deltatt på.

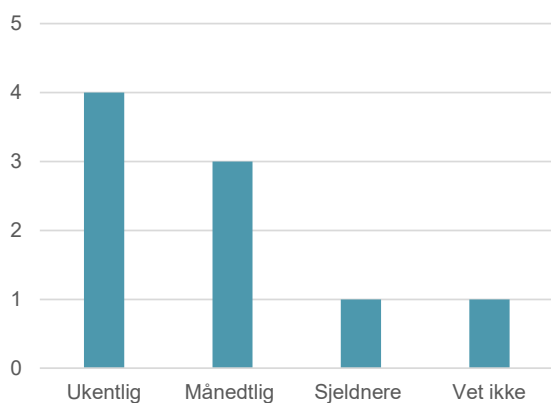
På spørsmålet «hva er motivasjonen din for å være medlem?» oppga alle flere svar, og flest oppga at de er medlem fordi det er sosialt, praktisk og rimelig, som alle har 6 svar. 4 personer svarte at de er medlem fordi de er opptatt av miljøet, og 3 personer oppga andre svar som: «støtter venners initiativ», «det er en fin struktur» og «jeg var med og startet Trondheim Sykkelkjøkken, men jeg startet det fordi jeg trengte et sted å fikse sykkel, få tilgang på verktøy og å lære mer om sykkelreparasjon». Figur 26 viser svarfordelingen på spørsmål om motivasjon.

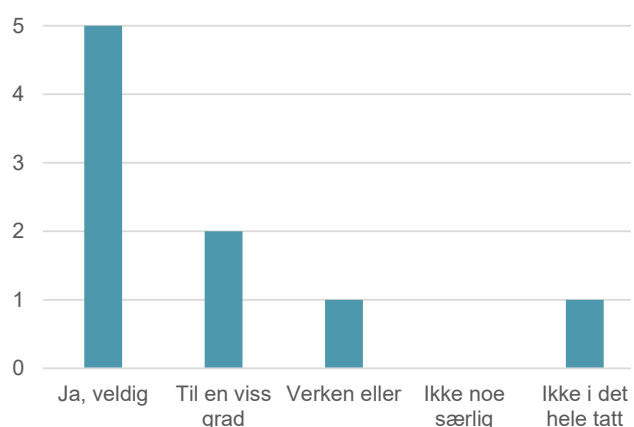
Figur 26: Respondentenes motivasjon for å være medlem av Trondheim Sykkelkjøkken.

Det viser seg at 7 av de 9 som svarte på undersøkelsen er engasjert som frivillige på sykkelkjøkkenet. En tenkt årsak til at en stor del frivillige svarte, er at de har et større engasjement for sykkelkjøkkenet enn de som ikke er frivillige. Det at så mange av respondentene jobber frivillig der, kan ha påvirket svarene, blant annet på spørsmål om hvor ofte de er innom sykkelkjøkkenet (figur 27), og om de opplever sykkelkjøkkenet som et sosialt sted (figur 28). Alle de 6 som oppga det sosiale som en motivasjon for å være medlem av sykkelkjøkkenet, er engasjert som frivillige. Denne motivasjonen kan være en årsak til at de er engasjert som frivillig, da de ønsker å ha en sosial arena hvor de kan møte og hjelpe andre. Dette kan gjelde spesielt for de internasjonale, da de ofte er mer på søken etter sosiale steder hvor man kan knytte bekjentskap. Undersøkelsen viser at alle de 4 som svarte på engelsk er frivillige og har det sosiale aspektet som en motivasjon for å være medlem. De som er frivillige svarte at de er innom sykkelkjøkkenet ukentlig eller månedlig, mens de to andre svarte at de er innom «sjeldnere» eller «vet ikke». De to som ikke er frivillige er i alderen 60-69 år, mens resten er yngre i alderen 21-39 år.

På spørsmål om de opplever sykkelkjøkkenet som et sosialt sted svarte 5 personer «ja, veldig», og alle disse er frivillige. De to andre som er frivillige svarte «til en viss grad», og de som ikke er frivillige svarte «verken eller» og «ikke i det hele tatt». Disse resultatene gir inntrykk av at man må være engasjert som frivillig for at sykkelkjøkkenet skal oppleves som et sosialt sted. Den ene personen som svarte «ikke i det hele tatt» har ikke deltatt på noen aktiviteter i regi av sykkelkjøkkenet, og svarte «sjeldnere» på spørsmål om hvor ofte han er innom sykkelkjøkkenet. Denne personen er også den eneste som svarte at han ikke har fått noen nye bekjentskap via sykkelkjøkkenet. En mulig årsak til dette, er at denne personen enda ikke har benyttet seg av tilbudet, kanskje fordi han nylig ble medlem. Det viser derimot ikke undersøkelsen. De 8 andre oppga at de har fått nye bekjentskap via sykkelkjøkkenet.

Figur 27: Viser hvor ofte medlemmer er innom sykkelkjøkkenet.

Figur 28: Viser i hvilken grad medlemmene opplever sykkelkjøkkenet som et sosialt sted.

Resultater og analyser – om delingsløsninger generelt

Videre i spørreundersøkelsen var det noen spørsmål om delingsløsninger generelt. Først ble det spurt om hvilke delingsløsninger de benytter seg av i dag, og hvilke løsninger de kunne tenkt seg å benytte. Resultater fra disse spørsmålene utelates fra denne oppgaven. Dette på grunn av at undersøkelsen fikk så få svar, og det vil dermed skape et forvrengt bilde av virkeligheten. Spørsmålene hadde egnet seg bedre dersom undersøkelsen hadde flere respondenter. Resultater fra en lignende spørreundersøkelse ble presentert i kapittel 2.4.4.

Deretter var det noen åpne spørsmål knyttet til deres oppfatninger om delingsløsninger generelt. Det ble stilt spørsmål om hva de mener er positivt med delingsløsninger, hva som er negativt eller utfordrende med slike løsninger, og hvordan delingsløsninger kan bli mer attraktivt for folk. Selv om spørsmålene var åpne, var det mange som nevnte de samme faktorene, og disse har til en viss grad blitt kategorisert i analysen.

Hva er positivt med delingsløsninger?

6/9

Det er miljøvennlig

- Redusere forbruk
- Redusere avfall
- Bedre bruk av ressurser

5/9

Det er sosialt

- En mulighet til å interagere med folk
- Økt fellesskapsfølelse og sosiale nettverk
- Føler seg som en del av samfunnet
- Nye sosiale arenaer

3/9

Det er praktisk

- Man trenger å kjøpe færre ting
- Man slipper å eie og lagre mye utstyr man sjeldent bruker
- Ha tilgang til mer utstyr enn det kanskje ville vært rimelig å skaffe seg selv

1/9

Det gir en merverdi

- Abstrakt merverdi av brukte gjenstander
- Glede av å gi noe videre
- Følelsen av å hjelpe andre
- Kunnskapsdeling

1/9

Det er økonomisk

Noe negativt eller utfordrende du vil trekke fram om delingsløsninger?

3/9

Organisering

- Hvem har ansvar hvis noe blir ødelagt?
- Nye løsninger krever frivillighet

3/9

Tilgjengelighet

- Ikke alltid tilgjengelig eller innen rekkevidde når man trenger det
- Krever mer planlegging – mindre spontanitet
- Kan bare lånes innen en gitt tid

1/9

Synliggjøring

- Å spre budskapet virker vanskelig

Har du noen ideer til hvordan delingsløsninger kan bli mer attraktivt for folk?

På spørsmålet om hvordan delingsløsninger kan bli mer attraktive for folk svarte to respondenter at tilbudene må synliggjøres mer. Den ene personen skrev at det ofte er vanskeligst å gå den første gangen, så det er viktig å få folk til å føle seg velkomne. Løsninger som Trondheim Sykkelkjøkken kan for eksempel ha en stand på NTNU den første tiden av et nytt semester, foreslo respondenten. En annen skrev at tilbudene må synliggjøres mer, og være i nærheten av der folk bor. Denne respondenten foreslo å skape noe som kan minne om rollen organisert idrett eller fritidstilbud har, men med større fokus på læring og fellesskap enn prestasjon. Slike plattformer som er mer eller mindre fast kan gi sterke sosiale bånd, skrev respondenten.

Andre faktorer som ble nevnt er knyttet til kostnad. En person tror at delingsløsninger allerede er i stor fremvekst, spesielt på grunn av det økonomiske ved det, og at deling av ansvar og risiko gjør det attraktivt. En annen person påpekte at kostnaden må være absolutt minimum, da ulempene med tilgjengelighet er store nok til at folk ikke benytter tilbudet. «Dersom det er latterlig billig å bli med/låne, kan det gjøre det mer attraktivt for folk», skrev respondenten. Det var også en person som påpekte at eksempelvis bildeling kun er tilpasset korte turer, da det blir veldig dyrt hvis man skal benytte det på lengre bilturer. Denne personen skrev også at det må være tilstrekkelig mange som bruker delingsløsningene, som er et problem med Nabohjelp og lignende apper. «Hvis det er få som bruker appen, så er det lite sannsynlig at du finner det du trenger», skrev respondenten.

En person påpekte at det ville vært fint å ha tilgang på flere delingsløsninger, som blant annet utleie av sportsutstyr. Respondenten skrev også at det ville vært fint å kunne låne eksempelvis en symaskin fra biblioteket i mer enn én uke. En annen respondent påpekte at det er et spørsmål om tid og sosial aksept for at det skal være attraktivt for folk å benytte seg av delingsløsninger.

Kort interpretasjon om resultatene

Siden spørreundersøkelsen hadde få respondenter er den ikke representativ for å gjelde hele medlemsgruppen, og resultatene er dermed ikke analysert og diskutert ytterligere. Svarprosenten ligger på ca. 27%, som egentlig er ganske bra, men siden sykkelkjøkket har få medlemmer, er resultatene ikke egnet for en kvantitativ analyse. Dette var jeg innforstått med fra start, men jeg hadde et håp om at en større andel skulle svare på undersøkelsen.

Resultatene viser likevel at flere har den samme oppfatning om delingsløsninger generelt, da flere nevnte de samme positive og negative sidene knyttet til slike løsninger. I tillegg viser den noen interessante indikatorer, blant annet at det er noen gjengående ulikheter knyttet til om man er engasjert som frivillig eller ikke. Det er derimot kun to personer som ikke er frivillig som har svart på undersøkelsen, der begge tilhører en eldre aldersgruppe på 60-69 år. Det er dermed stor usikkerhet om disse resultatene stemmer overens med de resterende medlemmene som ikke er frivillige.

Til tross for lite representative resultater indikerer de at man må engasjere seg som frivillig for å kunne oppleve de sosiale fordelene, i stedet for å kun benytte seg av sykkelkjøkket som et tilbud en sjelden gang. De to respondentene som ikke er engasjert som frivillig, er sjeldnere innom og opplever ikke sykkelkjøkket som et sosialt sted. Disse to respondentene er også de to eldste som har svart på undersøkelsen. Motivasjonen deres for å være medlem er knyttet til at det er rimelig, praktisk og det har en fin struktur. Det kan dermed tenkes at de kun ønsker å benytte seg av tilbudet for den praktiske årsaken – å fikse sykkel, og ønsker kanskje ikke noe utover det. Det er også mer sannsynlig at dette er etablerte personer som ikke nødvendigvis er på søken etter nye sosiale møteplasser og nye bekjente, noe de internasjonale og yngre kanskje er.

Under intervjuet med informanten fra sykkelkjøkket, ble det opplyst om at de frivillige får delta på kurs for å lære om sykkelreparasjon. Høsten 2020 hadde de eksempelvis tre kurs hvor de leide inn profesjonelle sykkelreparatører fra Trondheim sykkelSERVICE. Dersom man deltok som frivillig minst tre ganger per semester, fikk man gå på disse kursene gratis. Det kan tenkes at de som er frivillige er i større grad engasjert i sykkelreparasjon og ønsker å lære mer om det, mens de som ikke er engasjert som frivillig kun benytter seg av tilbudet når de har behov for verktøy og veiledning. Dette kan også være en årsak til at et fåtall av de som ikke er frivillige har svart på spørreundersøkelsen, da de kanskje har vært innom sykkelkjøkket en gang eller to og er lite engasjert. Av den grunn kan det tenkes at de ikke følte at de var kvalifisert til å svare på spørreundersøkelsen.

4.2.3 CASE 3: KNEIKEN FELLESHAGE

Hva: urban dyrking

Hvor: Bakklandet i Trondheim

Når: fra 2015

Delingsnivå: by (krever medlemskap)

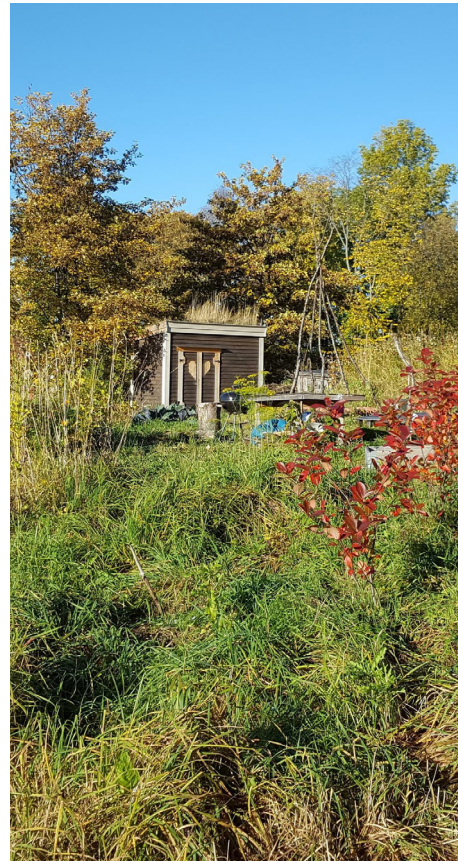
Hvilke delingsløsninger: deling av areal og utstyr for fellesdyrking og høsting av mat

Figur 29: Fotograf: Lars Astrup Sundt/Kneiken fellestage.

Figur 30: Fotograf: Lars Astrup Sundt/Kneiken fellestage.

Figur 31: Fotograf: Lars Astrup Sundt/Kneiken fellestage.

Kneiken fellestage er en ideell fellestage, som ligger på Bakklandet i Trondheim. Kneiken er et fellesprosjekt der medlemmer møtes, deler kunnskap og erfaringer og dyrker økologisk mat sammen. Fellestagen fungerer som en åpen og grønn lunge i byen, hvor alle er velkomne, fortalte informanten under intervju. Medlemmene er med på å bestemme hva som skal dyrkes i hagen, og alt som dyrkes fordeles på medlemmene når det er klart for innhøsting. Som medlem i fellestagen betaler man en årsavgift på 400 kr for ordinær, 200 kr for student og 600 kr for familier. Da kan man være i hagen og jobbe så mye og når man vil, og i tillegg kan man delta på hagedager, som vanligvis arrangeres mellom en til to ganger i uken gjennom dyrkesesongen. Dette er felles arbeidsdager, hvor medlemmer kommer til hagen for å møtes og jobbe sammen. Gjennom sesongen arrangeres det også sommerfest, kurs og andre aktiviteter, som planlegges av styringsgruppen i hagen, som består av rundt 8-10 medlemmer. I 2020 hadde fellestagen 49 medlemmer totalt. Figur 29-31 er bilder som viser hvordan fellestagen ser ut.

Engasjementet og utviklingsprosessen

Under intervju med en av initiativtakerne fortalte hun at da hun tidligere bodde i Stockholm var hun med å starte opp en fellelhage der. Da hun flyttet til Trondheim ville hun delta i noe lignende her, men fant ikke et slikt tilbud. Sammen med en annen interessert gikk de tilfeldigvis over Kneiken-området en sommerdag i 2014, og så potensiale for dyrking. De kontaktet Trondheim kommune for å høre om dette var en mulig plassering av en slik hage. Kommunen hadde allerede kartlagt dette området og tre andre områder som mulige områder for urban dyrking. Dette ble gjort på bakgrunn av at kommunen hadde fått bestilling på en slik utredning fra Bystyret, som var et initiativ fra Miljøpartiet De Grønne.

Året etter arrangerte de to initiativtakerne et informasjonsmøte for å finne ut om det var flere som var interessert i å være med å starte opp en fellelhage, og der dukket det opp rundt 60 personer, fortalte informanten. Interessen var altså stor fra både befolkningen og kommunen. Etter å ha opprettet en forening som kunne stå som leietaker, fikk de i 2015 en leiekontrakt for Kneiken-området. Det samme året begynte Trondheim kommune med en støtteordning til urbane dyrkingsprosjekter, da de ønsket å legge til rette for å dyrke mat i byen. Det var dermed satt av midler man kunne søke på, og Kneiken fikk blant annet støtte til oppstartskostnader og opparbeidelse av en vannpost.

En utfordring som oppstod under oppstartsfasen, var at noen naboer hadde parseller rundt i området som initiativtakerne ikke visste om. Dette førte til noen protester fra naboer, da de følte seg overkjørt. Det løste seg derimot fint med kommunikasjon og at deres ønsker og dyrkingsprosjekter ble tatt hensyn til.

Sosiale forhold

Det sosiale aspektet og fellesskapsfølelsen ble beskrevet av intervjuobjekt som en viktig del av fellelhagen, og som en motivasjon for mange å delta. Stemningen i fellelhagen ble beskrevet som åpen og avslappet. Mange av medlemmene velger å møte opp på hagedagene, da det ofte er flere som jobber i hagen samtidig. Da kan man velge om man vil jobbe sammen med andre, drikke kaffe og småprate, eller man kan være for seg selv og jobbe alene. Intervjuobjekt fortalte at det er det som er så fint med fellelhagen, at man kan være så sosial eller usosial man vil. I tillegg til de jevnlige hagedagene arrangeres det grilling, sommerfest og høsttakkefest. Dette er sosiale arrangementer der medlemmene møtes, høster mat fra hagen og lager mat sammen. Av og til med musikk, quiz og aktiviteter for barn.

Det er et veldig stort spekter av kunnskap og erfaring blant medlemmene, og ett av hovedmålene er at det skal være en arena hvor man kan delta uansett hvor mye forkunnskap man har om dyrking, fortalte informanten. At kunnskap og erfaring deles mellom medlemmer er dermed en viktig del av fellelhagen. Gjennom sesongen arrangeres det også kurs om ulike temaer. Noen av de arrangeres av fellelhagen, mens andre arrangeres av kommunen.

Fellelhagen har medlemmer som er fra 22 til 70 år, der flesteparten er mellom 25 og 35 år. I løpet av de siste årene har medlemsgruppen endret seg fra å bestå av flere familier og beboere på Bakklandet, til å bestå av flere internasjonale og studenter. Intervjuobjekt tror dette har

sammenheng med at disse gruppene ofte er på søken etter en sosial arena. Hun reflekterte over at det er nok en type mennesker som trekkes til en slik fellestage, med dyrking som en felles interesse, og beskrev medlemmene som miljøbevisste folk, der mange er opptatt av å ha en bærekraftig livsstil.

Utfordringer

En kontinuerlig utfordring er å få nok medlemmer, fortalte informanten. Fellestagen er en dynamisk forening, der medlemmer kommer og går som de selv ønsker. Dette fører til mye jobb med opplæring og erfaringsoverføring. En annen utfordring de har reflektert over er at organiseringen til fellestagen er uvant for mange, og kanskje litt unorsk. Alt er drevet av frivillighet og delt ansvar, mens i mange andre urbane dyrkingsprosjekter har man sin egen private parsell som man selv har ansvar for. Organiseringen i Kneiken ble beskrevet som dynamisk, med få og utydelige rammer, noe som kan være uvant for noen. I fellestagen er det ingen som delegerer oppgaver, man må bare ta initiativ og bidra selv, og for noen kan dette være vanskelig å forholde seg til.

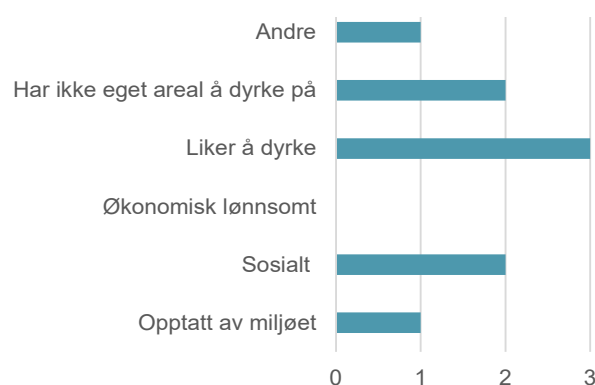
Medlemmenes erfaringer

Spørreundersøkelsen til medlemmene av Kneiken fellestage ble lagt ut på medlemmenes private Facebook-gruppe, som hadde 46 medlemmer da undersøkelsen ble publisert. Det er usikkert hvor mange av disse medlemmene som er betalende medlemmer i dag, men i 2020-sesongen var det 49 medlemmer. Kun 3 personer svarte på spørreundersøkelsen, som vil si at det var en lav svarprosent. Svarene kan dermed ikke generaliseres, men de er inkludert i oppgaven for å gi et lite innblikk i noen av medlemmenes erfaringer knyttet til fellestagen og delingsløsninger generelt.

Resultater og analyser – om fellestagen

Alle de 3 respondentene er kvinner i alderen 21-39 år, og bor innen 5 kilometer unna fellestagen. 2 av de 3 respondentene svarte på undersøkelsen på engelsk, og man kan anta at de er internasjonale. 2 av dem har deltatt på hagedag, mens den siste har deltatt på sommerfest.

På spørsmålet om deres motivasjon for å være medlem av Kneiken fellestage, svarte alle 3 respondentene at de er medlem fordi de liker å drive med dyrking, og 2 av disse har ikke et eget areal å dyrke på. 2 av 3 svarte også at de er medlem fordi «det er sosialt (eks. møte mennesker og dele kunnskap)», og 1 svarte at hun er medlem fordi hun er «opptatt av miljøet (eks. redusere eget forbruk ved å dele på areal og utstyr eller et ønske om å dyrke mer mat selv)». En respondent påpekte også at hun er medlem fordi hun kan lære å dyrke av andre. Figur 32 viser respondentenes motivasjon for å være medlem.

Figur 32: Respondentenes motivasjon for å være medlem av Kneiken fellestage.

På spørsmålet «opplever du felleshagen som et sosialt sted» svarte 2 «til en viss grad», mens 1 person svarte «ja, veldig». Alle oppga at de har fått nye bekjentskap via felleshagen.

Resultater og analyser – om delingsløsninger generelt

På de åpne spørsmålene om delingsløsninger generelt var det kun to av respondentene som svarte. Her er også resultater om hvilke delingsløsninger de benytter og ønsker å benytte utelatt.

Hva er positivt med delingsløsninger?

2/3

Det er miljøvennlig

- Sparer ressurser og utnytter ressurser bedre
- Reduserer unødvendig forbruk

Noe negativt eller utfordrende du vil trekke fram om delingsløsninger?

2/3

Tilgjengelighet

- Ikke alltid tilgjengelig når man trenger det, krever mer planlegging
- Ikke like fleksibelt som å eie egne ting

1/3

Vedlikehold

- Utfordrende å ta godt vare på tingene

Har du noen ideer til hvordan delingsløsninger kan bli mer attraktivt for folk?

En av respondentene påpekte at det kan være en utfordring å benytte seg av delingsløsninger hvis man ikke eier en bil, og foreslo at eksempelvis verktøy burde hatt en leverings- og hente-tjeneste. Den andre respondenten foreslo å dele medlemmer av delingsløsninger i mindre grupper, slik at man har mulighet til å føle et eierskap til tingene.

Kort interpretasjon om resultatene

Et tydelig resultat fra spørreundersøkelsen er at det var veldig få som svarte på den. En årsak til dette kan være knyttet til metoden og måten den ble publisert. Det oppstod en liten misforståelse knyttet til utsending av undersøkelsen. Under intervjuet vi hadde 7. mars 2021 forstod jeg det som at det ikke var noe problem for informanten å sende ut en spørreundersøkelse til sine medlemmer. Litt senere i prosessen da jeg hadde undersøkelsen klar til utsending, fikk jeg høre at jeg heller burde komme innom felleshagen en dag for å snakke med folk der. Dyrkingssesongen var enda ikke i gang på dette tidspunktet, da tiden var preget av kulde og tidvis snøvær. På grunn av tidsbegrensninger, ville det vært utfordrende å utsette datainnsamlingen til senere på våren. Etter en del meldingsutveksling med to ulike styremedlemmer i felleshagen og tidvis

lang responstid, fikk jeg bli medlem av Facebook-gruppen deres og postet link til spørreundersøkelsen selv. Det at jeg selv la den ut, kan ha ført til at færre valgte å svare. Dette på grunn av at jeg er en helt ukjent person for medlemmene, og har ikke noe tilknytning til felleshagen. Ønskelig situasjon hadde vært om undersøkelsen ble sendt ut av noen i styringsgruppen som medlemmene kjenner til, og som har en tydeligere rolle i felleshagen. Spørreundersøkelsen ble postet tre ganger med noen dagers mellomrom for påminnelse, i forsøk på å få flere svar. Dette hadde derimot svært liten effekt på antall svar. En annen svakhet var at den ble lagt ut på Facebook-gruppen, som kan ha ført til at den ikke ble sett av alle medlemmene. Det siste innlegget som ble publisert ble kun sett av 19 medlemmer, mens for de to andre publiseringene har jeg ikke oversikt over antallet som så dem.

I tillegg til svakheter knyttet til metoden og utsendelse, kan det være andre grunner til at undersøkelsen fikk få svar. En mulig årsak er at medlemmene har dyrking som hobby, og ikke har tid eller interesse av å bry seg om andre ting i forbindelse med felleshagen, som ikke involverer dyrking. Som det ble nevnt under intervju, er felleshagen drevet av frivillighet og det er ingen krav til hvor mye man må delta. Det kan dermed tenkes at flere av medlemmene ikke er særlig engasjert i felleshagen generelt, og ikke ser noe poeng i å delta i en tilfeldig spørreundersøkelse om hagen.

4.3 INTERVJU MED OFFENTLIG SEKTOR OM DELING

Dette delkapittelet inneholder resultater fra intervju med ansatte fra offentlig sektor som jobber med sirkulær økonomi og deling. Kapittelet er delt i tre deler, hvor hver del presenterer funn fra ett intervju. Funnene er delt inn etter deres arbeid med deling, hvilke utfordringer de ser for å tilrettelegge for deling, samt hvilke muligheter de mener at finnes.

4.3.1 INTERVJU MED ANSATT I KLIMADELINGEN I TRONDHEIM KOMMUNE

Intervjuobjektet fra Trondheim kommune jobber i Klimaavdelingen, og har jobbet med miljøtiltak i kommunen siden 2008. Hun har blant annet porteføljeansvar for kapittelet om forbruk i Klimaplanen, som innebærer å sørge for at tiltakene blir fulgt opp.

Kommunens arbeid med deling

Trondheim kommune sitt arbeid med deling er forankret i Klimaplanen, som er kommunedelplanen for energi og klima for perioden 2017-2030 (nærmere beskrevet i kapittel 2.2.3). Et av hovedmålene er at i Trondheim skal det være enkelt for innbyggerne å ta miljøvennlige valg i hverdagen. Kommunen skal blant annet legge til rette for å låne, dele og fikse, og et av deres tiltak er å gi økonomisk støtte til initiativer som tilrettelegger for økt deling. Verktøybiblioteket er et eksempel på et tiltak som kommunen har finansiert og fortsatt finansierer driftsmidler til. Kommunen har hatt flere slike tilskuddsordninger, blant annet «tilskudd til ombruk, gjenbruk og reparasjon», og nå lanserer de snart et nytt som heter «klimamillionen», som er totalt en million kroner som lag og organisasjoner kan søke på dersom de ønsker å gjennomføre klimatilak som støtter opp om klimamålene. Nedenfor beskrives noen konkrete prosjekter knyttet til deling, som Trondheim kommune har gjennomført eller involveres i.

Gjenbrukssenter på Nyhavna

Trondheim renholdsverk fikk i oppdrag fra Trondheim kommune å finne en ny lokasjon for en gjenbruksstasjon, der det skal være mer fokus på sirkulær økonomi enn det dagens stasjon har i dag, dette på bakgrunn av Klimaplanen og Avfallsplanen. I Avfallsplanen for 2018-2030 ble det satt høyere mål om andel husholdningsavfall som skal gå til gjenbruk, som de så at det ikke var mulig å oppnå i eksisterende gjenbruksbutikk på Heggstadmoen. Det nye gjenbrukssenteret skal ligge på Nyhavna, og skal åpne i løpet av våren 2021. Dette skal være et sted for gjenbruk, sirkulær økonomi og kompetanse. Her kan ulike initiativ, som for eksempel et sykkelverksted, etableres og være for en periode, og eventuelt byttes ut etter hvert. Et slikt senter kan bidra til at befolkningen vet hvor man skal gå dersom man ønsker å fikse noe, eller ønsker å kjøpe noe brukt. Kommunen er med som styringsgruppe og arbeidsgruppe i dette prosjektet.

Utlånsentraler

Kommunen ønsket å opprette utlånsentraler for tur- og sportsutstyr i byen, og kontaktet dermed idrettslag for å høre om det var noe de ønsket å ta ansvar for. Kolstad IL og frivillighetsentralen på Strinda og Sjetne har tatt ansvar for å etablere slike løsninger. Her kan man låne diverse utstyr som skøyter og skiutstyr helt gratis. Kommunen bidrar med årlig tilskudd til å drifte disse løsningene, som de kan søke på dersom de ønsker å utvide eller bytte ut utstyr. Utlånsentralen på Kolstad går veldig bra, og har et stort sortiment med utstyr, blant annet kanoer, lavvoer, tursekker, telt, sykler og hele skøytesett som skoleklasser kan låne. Dette har

vært et viktig bidrag for sosial utjevning i området. Dersom en skoleklasse skal ha skøytedag, låner hele klassen skøyter fra utlåssentralen. Tidligere var det også en utlånsordning på Ranheim, men denne ble lagt ned da den ikke gikk særlig bra. En teori de hadde til hvorfor denne ikke gikk så bra, er at det er en høyere gjennomsnittsinntekt på Ranheim enn det er på Kolstad, og mange har kanskje boder og garasjer fulle av sportsutstyr.

Bryggerekka bruktmarked

Trondheim kommune arrangerer bruktmarked søndager fra mai til september. Her kan man i forkant leie en bod til 200 kr for å selge eller gi bort brukte ting. Dette er et veldig populært tilbud.

Ombrukskampanjer

Kommunen har arrangert to ombrukskampanjer de siste to årene. Den ene gikk ut på at buss-holdeplassene ble brukt til byttemarked. De hang opp kleshengere med fine plagg fra Fretex, med en lapp om at her kunne man bytte klær. En kampanjefilm ble laget, som blant annet viste folk som tok av seg jakken sin, prøvde på seg en ny, og hang sin egen jakke tilbake på hengeren. I forbindelse med kampanjen ble det gjennomført flere intervju på gata, der de delte ut små syskrin med blant annet en beskrivelse på hvordan man kan sette i en ny knapp. Folk var positive til kampanjen og fortalte om ting de hadde, men som de ikke visste hvordan de kunne reparere. Dette førte til at Trondheim kommune ble med å finansiere en nettside eid av Naturvernforbundet som heter «Ta vare på det du har». På nettsiden kan man søke på det man ønsker å reparere og ønsket sted, så får man opp aktuelle reparatører i nærheten.

Utfordringer

Hvor stor rolle kommunen skal ha

En problemstilling kommunen må forholde seg til er hvor stor rolle kommunen skal ha i arbeidet for å tilrettelegge for delingsløsninger. De ønsker ikke å konkurrere mot andre grønne initiativ, der folk kanskje har en forretningside de kan leve av. Andre privatpersoner eller organisasjoner skal kunne starte opp noe, og ta eierskap for å drive det selv, uten at kommunen ødelegger et potensielt marked. Kommunen er også avhengig av å ha gode samarbeidsavtaler med andre aktører som idrettslag eller frivillighetssentraler, da de ikke har mulighet til å drifte alt av utlåssentraler selv.

Driftskostnader

Den økonomiske støtten fra politikerne er som oftest en engangsstøtte for å sette i gang noe. Det som ofte ikke tenkes på er at delingsløsninger også krever driftsmidler. Eksempelvis har politikerne bevilget penger til innkjøp av transportsykler som lånes ut på noen av bibliotekene i Trondheim, men man må ha noen som tar vare på syklene – som reparerer de, skifter batteri og lignende. Det samme gjelder utstyrsordninger for sportsutstyr, som finnes på blant annet Kolstad og Strinda. Det er ingen som ønsker å benytte seg av en delesykkel dersom det ikke er luft i dekkene, eller at skøytene man låner ikke er skarpe. En utfordring er dermed å sørge for at det også settes av driftsmidler, i tillegg til investeringskostnaden.

Lokaler

Kommunen har få sentrale lokaler som er ledige til å leie ut. Dette gjør det utfordrende for initiativ å starte opp dersom de trenger et lokale, noe Trondheim Sykkelkjøkken erfarte. Tilskudd kommunen gir til slike initiativ, kan ikke gå til drift eller leie. Dette er statsstøtteregler som er forankret i EØS. Dermed er slike initiativ avhengig av å finansiere leie selv eller få en god avtale med private eiendomsaktører. En annen utfordring er å finne lokaler som er sentrale nok. Sirkulære initiativ som tilrettelegger for gjenbruk, utleie, reparasjon og deling ønsker gjerne å være lokalisert sentralt der folk er og drar når de skal på handel.

Folks handlinger kontra holdninger

En tenkt barriere var om innbyggerne er modne nok og interessert i å ta i bruk delingsløsninger. Informanten fortalte at over tre år har kommunen gjennomført en spørreundersøkelse om holdningene til innbyggerne knyttet til reparasjon, brukthandel og leie. Resultater fra undersøkelsen tilsa at innbyggerne ønsker å dele mer, og at det de trodde var en barriere, kanskje ikke er det likevel.

- 86% svarte at det var sannsynlig eller svært sannsynlig at de ville reparere fremfor å kjøpe nytt.
- 76% svarte at det er sannsynlig eller svært sannsynlig at de ville kjøpe brukt fremfor nytt
- 59% svarte at det er sannsynlig eller svært sannsynlig at de vil låne fremfor å kjøpe

(Data fra denne undersøkelsen er ikke undersøkt nærmere i denne oppgaven, da den kun rettet seg mot innbyggere i Trondheimsområdet. I stedet er det sett på en landsdekkende undersøkelse, som er beskrevet i kapittel 2.4.4.)

Det som derimot er utfordrende, er at folks handlinger ikke alltid stemmer med deres holdninger. Under intervjuet fortalte informanten at etter å ha jobbet med miljøtiltak i kommunen siden 2008, har hun blitt mindre og mindre opptatt av holdningene til folk, for det viktigste er handlingene. Selv om folk sier at de er villige til å dele mer, er det hva de faktisk gjør som betyr noe, og handlingsmønsteret til folk er vanskelig å endre.

Muligheter

Bildeling og mobilitetspunkt

Informanten tror det ligger et potensial i mer bildeling, da mange biler står mye i ro, mye på grunn av at befolkningen har blitt flinkere til å gå, sykle og bruke kollektivtransport. Kommunen jobber ikke med en bildeleordning, men de jobber for å tilrettelegge for ladepunkter og parkeringsplasser for bildeling på kommunal grunn. Dette jobber en gruppe på transportavdelingen med, sammen med byplanleggere. I tillegg ser kommunen på muligheten for å tilrettelegge for mobilitetshus på nøkkelpunkt rundt midtbyen. I den nye gatebruksplanen for midtbyen i Trondheim, gis det anbefaling om å tilrettelegge for slike hus, hvor man kan låne ulike transportmidler som delebiler, sykler og el-sparkesykler.

Delingsløsninger tilgjengelig i nærmiljøet – lokalsenter

En suksessfaktor som nevnes i forbindelse med Verktøybiblioteket, er at det er verktøy til utlån

på alle bydelsbibliotekene, noe som gjør at folk har tilbudet i nærmiljøet sitt. Da Verktøybiblioteket startet opp var det kun på biblioteket på Moholt. Tilbudet ble en suksess fra første stund, men de opplevde at folk kom kjørende fra Byåsen for å låne verktøy på Moholt. Dette var ikke en ønskelig situasjon, da det genererte trafikk. Delingsløsninger må være tilgjengelig i folks nærmiljø. Lokalsenter kan dermed være en tenkt lokasjon for utlånsentral, gjenbruksstasjon eller andre delingsløsninger. Dette bør planlegges for i utviklingen av lokalsenter, på samme måte som det planlegges for sykkelvei, bussholdeplass og lignende. Disse delingsløsningene kan være drevet av hva innbyggerne selv ønsker, om det er utlån av sportsutstyr, gjenbruksbutikk eller lignende. Å tilrettelegge for deling kan bli en større del av byplanleggingen enn det er i dag.

Planleggere tar valg for innbyggere

Planlegging av nye områder kan bidra til at innbyggere tar mer miljøvennlig valg. Dette kan for eksempel gjøres i boligplanlegging, ved at det ikke følger med en privat parkeringsplass til hver boenhet, men det følger med en bildeleordning i stedet. Når vi skal bo trangere, kommer det til å tvinges fram et behov for å dele mer, og planleggere kan tilrettelegge for dette i en større grad.

4.3.2 INTERVJU MED ANSATT I BYMILJØETATEN I OSLO KOMMUNE

Intervjuobjektet fra Oslo kommune har jobbet i Bymiljøetaten siden 2012, i avdelingen klima- og miljø. Avdelingen har ansvar for fire av Oslo kommunes miljøsatser: urbant landbruk, plast- og marinforsøpling, miljøledelse med miljøsertifisering og bærekraftig og redusert forbruk. Intervjuobjekt har jobbet i prosjektet Fremtidens byer som temakoordinator for forbruk og avfall, og jobber for tiden mye med bærekraftig mat.

Kommunens arbeid med delingsløsninger

Oslo kommune har gitt ut en strategi for bærekraftig og redusert forbruk, som nevnt i kapittel 2.2.3, samt en handlingsplan knyttet til denne. Alle virksomhetene i Oslo kommune skal jobbe med denne strategien på ulike måter. Bymiljøetatens rolle er å hjelpe alle virksomheter til å forstå hva det betyr, og hva de kan gjøre, så er det de ulike etatene som må sørge for å gjennomføre det i praksis. Eksempelvis har Plan- og bygningsetaten ansvar for at ulike tiltak tegnes inn i plansaker. Nedenfor nevnes noen konkrete ordninger og tilbud som Oslo kommune tilrettelegger for:

- Utstysordninger for lån av sportsutstyr, utstyr til arrangement og diverse. De fleste bydelene har et samarbeid med BUA.
- Kommunale lokaler til leie og Oslonøkkelen, som er en digital nøkkel som gir tilgang til lokaler og tjenester i Oslo via mobilen.
- Ulike støtteordninger hvert år som man kan søke på. Politikere bevilger midler til spesielle initiativ hvert år, for eksempel «prosjektstøtte til bærekraftig og redusert forbruk» eller «støtte til reparasjon og delingsordninger». I tillegg har mange bydeler «grønne midler», som er tilskuddsordninger til aktiviteter og klima- og miljøtiltak som gir et positivt bidrag til miljøet og nærmiljøet i bydelen.

- Bymiljøetaten har gitt en del støtte til aktører som holder til i Vollebekk fabrikker i bydelen Bjerke. Dette er et senter med ulike løsninger innen gjenbruk, reparasjon og grønn produksjon.

Utfordringer

Beliggenhet av gjenbrukssenter

En utfordring med Vollebekk fabrikker er beliggenheten. Det er først og fremst et senter for de som bor i nærmiljøet. Det er kun de mest interesserte som reiser ut av byen for å gå på et gjenbrukskjøpesenter. I Sverige har de en modell som heter Retuna, som er et kjøpesenter med brukbutikker. Dette senteret ligger ved en gjenbruksstasjon hvor man leverer avfall. Problemet er at når folk drar dit så er de i kastemodus, ikke kjøpemodus. Gjenbruksbutikker konkurrerer mot kjøpesentertigantene og handlegatene. For å få folk til å benytte gjenbruksalternativene istedenfor H&M, må de være like tilgjengelige og attraktive, hvis ikke blir det kun en nisje.

Folks handlinger og kultur

Folk er flinke til å levere brukte klær og møbler, men ikke så flinke til å kjøpe brukt. Dette gjør at sirkelen ikke fungerer helt. Likevel kan se ut til at en ny kultur er i ferd med å vokse fram, der deling og gjenbruk er mer vanlig. For generasjonene som er i 20-årene i dag, er det «mainstream» å handle brukt. Å benytte delingsløsningene må bli mer vanlig å bruke. Dersom folk ikke tar i bruk løsninger som utlån av sportsutstyr, så blir det fort en løsning for fattige folk, og da blir det veldig stigmatiserende. Så det er en utfordring å få løsningene til å fungere i praksis og bli mer vanlig å bruke.

Muligheter

Markedsføring

Delingsløsninger kan markedsføres bedre. Finn.no er en aktør som har potensiale der, da de i en større grad kan få fram alt man kan få kjøpt brukt der.

Stille krav til utbyggere

Plan- og bygningsetaten har potensial til å sette krav til utbyggere, i form av å sette av areal innendørs og utendørs til delingsløsninger. Et eksempel på et krav er å sette av parkeringsplasser til bildeling. Det er mulig å tegne inn fellesløsninger for å redusere behovet for at alle skal eie så mye. Intervjuobjekt fortalte om sin egen blokk der det er 89 leiligheter, og synes det er sprøtt å tenke på at i den blokka er det 89 vaskemaskiner, 89 støvsugere, 89 boder, 89 av alt. Bygninger fra 50-tallet hadde ofte felles vaskerom i kjelleren, som reduserte behovet for at alle skulle eie egen vaskemaskin. Man bør tenke at kommunen kan stille krav til slike ting for å redusere arealbehovet, og at man ikke skal behøve å eie alt selv. Areal er dyrt, og effektivisering av kvadratmeterbruken og deling henger egentlig sammen.

Kommunale bygg

Kommunen har mange lokaler som er åpne for folk, som skoler, barnehager og sykehjem, hvor det kunne vært delingsløsninger eller lager med ting man kan leie ut.

Delingsløsninger der man ferdes i hverdagen

Å benytte seg av delingsløsninger bør ikke være en ekstra omvei i det daglige mønsteret. Det bør ligge der man ferdes i hverdagen.

Ting man kan dele mer

Ting som har et potensial for å deles er ting man bruker sjeldent, og som man planlegger bruken rundt. Informanten trekker frem skiutstyr som et eksempel. Dersom man for eksempel skal på skiferie i vinterferien, er det gode muligheter for å planlegge for at man skal låne utstyret fra en utlånsentral. Kofferter er et annet eksempel som nevnes, da man alltid vet på forhånd når man trenger det, og det er noe man bruker sjeldent. Et annet eksempel på noe som kan deles mer er transportmidler, både biler og sykler, som mange eier selv. Borettslag kunne hatt noen felles biler og sykler, slik at de som kjører og sykler sjeldent kan benytte seg av disse, i stedet for å eie sin egen som tar opp plass.

4.3.3 INTERVJU MED ANSATT I TRØNDELAG FYLKESKOMMUNE

Intervjuobjektet fra Trøndelag fylkeskommune jobber i avdelingen for plan, næring og kulturminner. Han jobber i seksjon Regional, som jobber i skjæringspunktet mellom næringslivet og offentlig forvaltning. Informanten har lang erfaring med klimaarbeid og arbeid mot det grønne skiftet. Dette innebærer redusering av utslipp, overgangen til fornybare ressurser og energikilder, samt en mer effektiv ressursbruk hvor sirkulær økonomi kommer inn.

Fylkeskommunens arbeid med deling

Fylkeskommunen ønsker å jobbe for at sirkulær økonomi skal være et viktig satsingsområde i Trøndelag. De har hatt samarbeid med ulike forskningsmiljø og aktører rundt om i Europa, som også har sirkulær økonomi som arbeidsområde. Sammen har de utviklet en arbeidsmetodikk for hvordan man kan jobbe med temaet, og en foreløpig konklusjon er at fylkeskommunen bør være med å styre utviklingen gjennom å være aktiv og vise vei. Overgangen til sirkulær økonomi er et stort omstillingsarbeid, der fylkeskommunen må være aktiv og deltakende i arbeidet. Det hjelper ikke å bare gi penger til de som ønsker.

Hovedsakelig jobber de i fylkeskommunen med sirkulær økonomi på to områder: næringslivet og hvordan ulike næringsaktører kan samarbeide om ressurs- og avfallshåndteringen deres, og samarbeid med kommunene og andre relevante aktører for å tilrettelegge for deling, gjenbruk og reparasjon. Det er altså en stor bredde i hvordan Trøndelag fylkeskommune jobber med sirkulær økonomi. Når det gjelder arbeid og prosjekter som er konkret rettet mot delingsløsninger, har fylkeskommunen støtteordninger man kan søke på. I tillegg er de aktive med å lete etter og kontakte aktører som de mener burde søke økonomisk støtte. Fylkeskommunen har blant annet vært med å finansiere det nye gjenbrukssenteret på Nyhavna, og deltatt i støttegruppe i prosjektet sammen med Trondheim kommune. Fylkeskommunen har også finansiert andelslandsbruk rundt omkring i Trøndelag. Et annet konkret prosjekt fylkeskommunen har tatt del i er knyttet til å endre folks hyttetilnærming. I flere år har de samarbeidet med et miljø på Oppdal, der de har sett at hytteutbyggingen ikke kan foregå slik den gjør i dag på grunn av store mengder utslipp, forbruk og nedbygging av områder. Delingsløsninger er dermed en

åpenbar del av løsningen, og en mulig utbygging fremover er å bygge små og personlige hytter med ulike delingsløsninger tilgjengelig i nærheten.

Utfordringer

Kultur

Eierkulturen blir nevnt som en utfordring for å tilrettelegge for mer deling. Mennesket har en grunnleggende oppfatning om hvordan vi ønsker å ha det og hva man ønsker å eie. Dette gjelder spesielt for de eldre, da det virker som de yngre er mer åpen for delingsløsninger, som bildeling for eksempel. I tillegg peker informantene på at konsekvensene av overforbruket av ressurser vi har i dag, ikke er tydeliggjort nok for befolkningen.

Fylkeskommunens rolle

Fylkeskommunen har ansvar for utarbeiding av regional plan, men denne planen angir ikke spesifikk arealbruk på et kart. Planen er mer overordnet, og inneholder føringer for den kommunale planleggingen. Fylkeskommunen er opptatt av effektiv arealbruk, men delingsløsninger er ikke en tydelig inngang til dette. En annen utfordring for fylkeskommunene er at de i liten grad er involvert i det som har med samhandling mellom mennesker å gjøre, noe de fleste delingsløsninger innebærer.

Muligheter

Deling på næringsplass

Industriaktører har potensial for å samarbeide og dele mer. Kommunen som lager planer for næringsareal, bør utforme rammer som tilrettelegger for samarbeid mellom ulike aktører. Industriaktører har potensial for å dele ressurser, og i tillegg kan avfallet fra en industri være en viktig ressurs for en annen. Det er også et potensial for bildeling blant slike aktører, da de fleste biler på et industriområde står parkert. Dersom flere hadde delt på bilene, kunne man potensielt bare hatt bruk for halvparten av dem.

Blanding av gulrøtter og pisk

For å få til omstillingen til sirkulær økonomi må kommunene i større grad være villige til å dra fram «piskene» ved å stille krav til utbyggere gjennom styrende reguleringsbestemmelser, vedtak og beslutninger. Planleggingsmiljøet og planmyndighetene har en stor betydning for å tilrettelegge for delingsløsninger, og politikerne må være villige til å vedta saker, som kanskje skaper litt utfordringer for utbyggere. Det er derimot flere aspekter knyttet til å få til mer deling i samfunnet. Det er ikke så enkelt som å peke på et kart og si at der skal det være en delingsløsning, det må i tillegg være «gulrøtter» for at folk skal benytte seg av løsningene. Det må være praktisk og økonomisk for å endre mentaliteten til folk.

Effekten av gode historier

Informantene påpekte at gode historier som forteller hvordan delingsløsninger kan fungere, er viktige å få fram, noe Vindmøllebakken bofellesskap er et eksempel på. Slike historier viser at det er mulig å få til gode løsninger, som også kan bli bedre enn løsningen som var tenkt i utgangspunktet. Disse historiene bør nå ut til befolkningen generelt, ikke bare få oppmerksomhet innad i planmiljøet.

KAPITTEL 5

DISKUSJON

I denne delen vil forskningsspørsmålene diskuteres ut fra funnene som er presentert i resultatkapittelet. Resultatene vil diskuteres opp mot hverandre, og sett i lys av tidligere forskning og litteratur som ble presentert i kapittel to.

5.1 DELINGSLØSNINGER SOM TILTAK FOR EN BÆREKRAFTIG OG SIRKULÆR UTVIKLING

Tidligere forskning viser at motivasjonen for å benytte seg av delingsløsninger i stor grad er knyttet til miljømessige, økonomiske og sosiale faktorer (Schor, 2014; Westskog *et al.*, 2020). Til tross for lite representative resultater fra spørreundersøkelsene, henger dette sammen med motivasjonen til medlemmene av Trondheim Sykkelkjakken og Kneiken fellestase. Under intervju med Gaia Trondheim, ble det fortalt at også i deres spørreundersøkelse blant beboerne i Vindmøllebakken bofelleskap, oppga mange miljømessige forhold og sosiale fordeler som hovedmotivasjon for at de ønsket å flytte inn i et slikt bofelleskap. Samlet sett ser vi altså at motivasjonen for å benytte en delingsløsning ofte er knyttet til de tre dimensjonene av bærekraft: det er sosialt, det er miljøvennlig og det er økonomisk. Det er derimot stor usikkerhet knyttet til effektene av delingsløsninger, men det er en tydelig oppfatning om at de kan bidra til en bærekraftig og sirkulær utvikling. Videre diskuteres dette basert på de tre bærekraftdimensjonene.

5.1.1 MILJØMESSIGE FORHOLD

Delingsløsningene som finnes i Norge, utgjør totalt et tilbud som kan føre til en stor reduksjon i forbruket hos husholdninger. Dersom man benytter seg av ulike delingsløsninger, vil man ikke trenge å eie alt selv. I tillegg kan arealbehovet reduseres, da man ikke trenger like mye plass til oppbevaring av diverse gjenstander. Hvis et nabolag, borettslag eller blokk har felles gjesterom, vaskerom og verksted, trenger hver boenhet mindre areal for å ha ekstra soverom, plass til vaskemaskin og til å oppbevare verktøy. Dersom bildeling blir mer utbredt vil færre behøve å eie egen bil, som betyr at det trengs færre parkeringsplasser per boenhet. I kunn-

skapsgrunnlaget for den kommende nasjonale strategien om sirkulær økonomi er en av mulighetene for økt sirkularitet en «økt arealutnyttelse gjennom flerbruks- og sambruksløsninger i eksisterende bygningsmasse og nybygg» (Deloitte, 2020, s. 16). Informant fra Bymiljøetaten påpekte også at effektivisering av arealer og delingsløsninger henger tett sammen, og ved å redusere arealbehovet vil også klimafotavtrykket reduseres. Vindmøllebakken bofellesskap er et godt eksempel hvor arealet per leilighet er redusert til fordel for fellesareal og delingsløsninger. I tillegg viser bofellesskapet hvordan fysiske strukturer og målrettet arkitektur kan legge til rette for fellesskap og deling, blant annet gjennom sentralliggende fellesarealer og delingsløsninger på første plan.

Ifølge Demailly og Novel (2014) kan det å benytte delingsløsninger være en driver for mer bærekraftig forbruk generelt. Forskning viser at bildeling påvirker medlemmenes transportmønster i form av kortere reiseavstander og økt bruk av miljøvennlige transportmidler (Martin og Shaheen, 2012; Chen og Kockelman, 2015). Det kan dermed tenkes at bruk av andre delingsløsninger kan påvirke hvordan vi bruker ting, og føre til mer bærekraftig forbruk generelt. I utviklingen av Vindmøllebakken bofellesskap var dette en tanke, og gjennom deling og redusert areal på boenheter skal hver beboer ha et lavere fotavtrykk. Det er derimot ikke gjort noen undersøkelser på dette enda.

Forenklet sett kan man si at delingsløsninger kan bidra til et redusert klimagassutslipp, da forbruk, produksjon og arealbehov kan reduseres. Spørreundersøkelsene viser også at dette er en oppfatning flere brukere har, da mange av respondentene skriver at det som er positivt med delingsløsninger er å kunne utnytte ressurser bedre, redusere forbruket og redusere avfallet. Man kan derimot ikke vite for sikkert om det er tilfellet, da reboundeffekter kan gi motsatt effekt. De miljømessige effektene av delingsløsninger er kompliserte å beregne, og de er stor grad påvirket av hva vi ellers gjør og har tilgang til. Som blant annet Schor (2014) og Demailly og Novel (2014) påpeker, så trengs det mer forskning på delingsløsningers innvirkning på klimagassutslipp.

5.1.2 SOSIALE FORHOLD

I litteraturkapittelet ble det vist til en casestudie av et sykkelverksted i Malmö, utført av Hult og Bradley (2017). Der ble de fortalt av initiativtakeren at verkstedet har blitt en sosial møteplass, hvor folk kommer innom for å reparere sykkelen, møte venner, drikke kaffe og bare henge. Informanten fra Trondheim Sykkelkjøkken opplever også at sykkelkjøkkenet deres har blitt en sosial møteplass med en fin sosial stemning. Hun tror at det sosiale aspektet ved et slikt verksted, er en motivasjon for at flere har blitt medlem. Til tross for at spørreundersøkelsene har få respondenter og dermed ikke er representativ, antyder resultatene at dette stemmer. 6 av 9 oppga at en årsak til at de er medlem er på grunn av at det er sosialt, og 5 av 9 svarte «ja, veldig» på spørsmål om de opplever sykkelkjøkkenet som et sosialt sted, og 2 svarte «til en viss grad». De sosiale fordelene var også en motivasjon for at mange ønsket å flytte inn i Vindmøllebakken bofellesskap, fortalte informant fra Gaia Trondheim. Stangeland som selv bor i bofellesskapet, fortalte under webinarret at fellesarealene fungerer som møteplasser som bidrar til sosial interaksjon blant beboerne.

Kunnskapsdeling er sentralt for både Trondheim Sykkelkjøkken og Kneiken fellestage, fortalte informantene under intervju, og dette sammenfaller med tidligere forskning, da Hult og Bradley (2017) fortalte at i sykkelverkstedet i Malmö er det et stort fokus på samarbeid og praktisk læring. Deling av kunnskap og samarbeid bidrar til sosial interaksjon, og funnene tyder på at delingsløsninger hvor man har en fast lokasjon og et medlemskap, kan gi sosiale fordeler. Det kan tenkes at en årsak til dette er at man møter de samme folkene flere ganger, som alle har en felles hensikt, noe som muliggjør deling av kunnskap og stifting av bekjentskap. Selv om resultatene fra spørreundersøkelsene er lite representative, svarte totalt 12 av 13 at de har fått nye bekjentskap via sykkelkjøkkenet og fellestagen. En forutsetning ser derimot ut til å være at man må engasjere seg til en viss grad for å oppleve det sosiale aspektet ved slike delingsløsninger, noe resultatene fra spørreundersøkelsen til Trondheim Sykkelkjøkken tyder på.

Resultater fra spørreundersøkelsene kan indikere at flere internasjonale oppsøker og er medlem av delingsløsninger. Det er stor usikkerhet knyttet til dette, da undersøkelsene har få svar, og det er kun antatt at de som svarte på undersøkelsene på engelsk er internasjonale. 4 av respondentene fra Trondheim Sykkelkjøkken svarte på undersøkelsen på engelsk, og alle disse er engasjert som frivillige, og for Kneiken fellestage svarte 2 av 3 respondenter på engelsk. Informant fra fellestagen underbygger at dette stemmer, da hun fortalte at de har i løpet av de siste årene fått flere internasjonale medlemmer. Dette tror de har en sammenheng med at de internasjonale er på søken etter en sosial arena. Ifølge Senter for byøkologi (2011) er parsellhagene i Oslo viktige møteplasser for folk med ulik kulturell bakgrunn, og spiller derfor en viktig rolle som en naturlig integreringsarena. Parsellhager utgjør sosiale møteplasser hvor det er lett å inngå en uformell samtale med andre dyrkere. Informanten fra Kneiken fellestage påpekte også dette, og at det som er så fint med hagen er at man kan være så sosial man vil, og at det er en uformell, åpen og avslappet stemning. Det kan dermed tyde på at delingsløsninger utgjør en viktig sosial arena for integrering. En mulig årsak til dette er at det utgjør lavterskel tilbud, som samler folk med en felles interesse og engasjement. Dette skaper fellesskap, og medlemmene kan føle på en tilhørighet.

Informant fra Trondheim kommune påpekte at delingsløsninger også kan bidra til sosial likhet, noe de opplever at utlåssentralen på Kolstad i Trondheim gjør. Alle har ikke råd til å kjøpe alt mulig utstyr til barna sine, og der er det sånn at dersom skoleklassen skal ha skøytedag, så får de beskjed om at «i morgen er det skøytedag, vi låner skøyter fra utlåssentralen», i stedet for at de får beskjed om at man må ta med skøyter selv. En utfordring som informant fra Bymiljøetaten påpekte under intervjuet, er at dersom delingsløsninger ikke blir benyttet av folk flest, kan det ende opp med å bli en løsning for de med dårligere råd. Dette kan ha en negativ sosial effekt, da det blir veldig stigmatiserende. Delingsløsninger bør dermed bli mer attraktivt for at flere skal benytte dem. Dette diskuteres nærmere i kapittel 5.2.

Flere forskere mener at delingsøkonomien kan gi sosiale fordeler, som økt interaksjon og fellesskapsfølelse (Westskog *et al.*, 2020; Frenken og Schor, 2017; Hult og Bradley, 2017; Albinsson og Yasanthi Perera, 2012), noe som kan assosieres med livskvalitet (Hofstad og Bergsli, 2017). Å føle på tilhørighet og fellesskap kan dempe ensomhetsfølelsen som flere kjenner på i en større eller mindre grad, og bidra til et sosialt bærekraftig samfunn. Resultatene fra undersøkelsene

i denne oppgaven, viser at delingsløsninger kan ha positiv effekt på sosiale forhold. Alle informantene mener at det er sosiale fordeler knyttet til delingsløsninger, og undersøkelsene fra flercasestudien viser at delingsløsninger fungerer som møteplasser som bidrar til interaksjon og stifting av nye bekjentskap. Dette gjelder spesielt for delingsløsninger som har en fysisk lokasjon, mens digitale løsninger eller transportløsninger trolig vil gi færre sosiale fordeler, da de ikke tilbyr en fast møteplass. Slike løsninger kan derimot bidra til sosial interaksjon, og ifølge Hult og Bradley (2017) kan det å gå ut døren for å låne en drill være et viktig skritt for å føle seg en del av samfunnet.

Likevel indikerer resultatene fra spørreundersøkelsene at man er nødt til å engasjere seg for å oppleve de sosiale fordelene ved delingsløsninger som har en fysisk lokasjon. For Trondheim Sykkelkjøkken tyder det på at «vanlige» medlemmer som ikke er engasjert som frivillige, ikke opplever sykkelkjøkkenet som et sosialt sted. Dette kan være fordi de kun benytter seg av det en sjelden gang, for eksempel når sykkelen skal gjøres klar etter vinteren. Når sykkelen først er fikset, går det som regel litt tid før man trenger å reparere den igjen. Dersom man kun bruker det som et slikt tilbud en sjelden gang, vil man ikke føle noe tilhørighet til stedet. De som er mer engasjert i løsningen, vil trolig føle en sterkere tilknytning til stedet, da de sannsynligvis er innom oftere, møter flere mennesker, deler kunnskap og hjelper andre. Det kan dermed se ut til at en nøkkel for å oppleve de sosiale fordelene ved delingsløsninger, er at man må engasjere seg.

5.1.3 ØKONOMISKE FORHOLD

Frenken og Schor (2017) påpekte at de økonomiske effektene av deling er positive for enkeltindividet. Man kan spare penger ved å benytte seg av delingsløsninger, da man ikke trenger å kjøpe alt selv. Hult og Bradley (2017) henviste til noen franske studier der det ble kartlagt at man kan spare opptil 7% av husholdningens utgifter ved en optimal delingspraksis. Flere av medlemmene fra Trondheim Sykkelkjøkken oppga økonomi som en årsak til at de var medlem, der 6 av 9 svarte «jeg er medlem fordi det er en rimelig mulighet til å reparere sykkelen». Det kan tenkes at respondentene svarte dette fordi det er rimeligere å benytte sykkelkjøkkenet, enn det er å levere sykkelen til en mer profesjonell sykkelreparatør, i tillegg til at de slipper å bruke penger på å kjøpe verktøy selv.

Tidligere i dette kapittelet så vi at delingsløsninger kan føre til at arealbehovet kan reduseres. Dette kan være økonomisk besparende, da man kan nøye seg med en mindre leilighet enn det man tenkte i utgangspunktet. I Vindmøllebakken var hensikten at folk kunne kjøpe en mindre leilighet, siden man har tilgang på store og varierte fellesareal. Leilighetsprisen ble derimot dyrere enn normalt, da man i tillegg måtte betale for 12 m² fellesareal, fortalte informant fra Gaia Trondheim. Dette utgjorde over 600 000 kr mer per leilighet, som kan være en negativ faktor for noen. På en annen side utgjør fellesarealene i Vindmøllebakken totalt 500 m², som man kan gjøre utrolig mye med, i motsetning til hva man kan gjøre med 12 m² ekstra i en leilighet. Ifølge informant fra Gaia Trondheim kan man dermed tenke at man likevel sparer penger på å kjøpe leilighet i et bofellesskap med delingsløsninger, da man får med mange flere funksjoner.

Det er tydelig at de økonomiske fordelene man kan få ved delingsløsninger er en viktig årsak for at flere benytter seg av løsningene. På spørsmål om hvordan delingsløsninger kan bli mer attraktivt, skrev et av medlemmene til Trondheim Sykkelkjøkken at «Kostnaden bør være absolutt minimum. Selv om det er flest fordeler med delingsløsninger, så er ulempene med tilgjengelighet store nok for folk til å ikke benytte seg av tilbudet. Dersom det er latterlig billig å bli med/låne, kan det gjøre det mer attraktivt for folk.» Dette er en utfordring i dag, og informant fra Trondheim kommune påpekte at prisen for å benytte seg av delingsløsninger eller reparatører ofte er en barriere. Hun sa at det lønner seg nesten aldri å reparere hvitevarer for du vil alltid kunne gå i en hvitevareforretning og finne et tilbud som er billigere enn reparasjonen. Informant fra sykkelkjøkkenet påpekte også under intervju at det må være billigere å reparere enn å kjøpe nytt, noe som ofte ikke er tilfellet i dag. Hun foreslo at momsens på reparasjon fjernes, noe som er blitt gjort i flere andre land.

Det økonomiske aspektet har i mindre grad blitt fokusert på i undersøkelsene i denne oppgaven, da forskning tilsier at de økonomiske effektene av deling er vanskelig å beregne (Demailly og Novel, 2014). Det har blitt vist at delingsløsninger kan ha positiv effekt på folks privatøkonomi, og ifølge Demailly og Novel (2014) kan delingsøkonomien også gi økonomisk vekst og nye arbeidsplasser, som gagnar samfunnet som helhet. Man bør derimot sørge for at delingsløsninger har noen reguleringer å forholde seg til, slik at delingsløsninger, spesielt de som er mer markedsstyrt, ikke blir preget av skatteunndragelser, som Tinnlund fra LO fortalte (Jære, 2017). Dette vil i så fall ha negativ effekt på velferdssamfunnet.

5.2 UTFORDRINGER OG MULIGHETER FOR Å TILRETTELEGGE FOR DELINGSLØSNINGER

Resultater fra spørreundersøkelsen utført i forbindelse med ShareOn-prosjektet viste at å bruke delingsløsninger ikke er særlig utbredt i befolkningen. Det er kun et fåtall som oppga at de benytter seg av delingsløsninger, som bildeling, utleie av gjenstander eller bruk av digitale apper for å dele og låne ting (Westskog *et al.*, 2019). En potensiell årsak til dette er eierkulturen som står sterkt blant den norske befolkningen, noe som kommer fram i litteraturen og som alle informantene påpekte i intervjuene. Folk er vant til å eie egne ting, og dermed er det utfordrende å få de til å benytte delingsløsninger, der det er en helt annen kultur som gjelder. Dersom man spør naboen om å låne snøfreser eller en hagesaks, kan det hende at man blir oppfattet som gjerrig, fordi man ikke bruker penger på å kjøpe det selv. Vi har på en måte en grunnleggende kultur i oss, at vi skal klare oss selv i stedet for å låne av andre. Denne utfordringen kommer også frem under intervju med Trondheim Sykkelkjøkken og Kneiken fellestage, da informantene sa at det er utfordrende å få medlemmer. Få respondenter på spørreundersøkelsene kan også tyde på at det er lav interesse og engasjement også blant de som er medlem av delingsløsninger.

Delingsløsninger har et potensial for å bli mer benyttet, men det viser seg altså å være utfordrende å oppskalere løsningene til å bli mer allment brukt. Likevel mente ansatt fra Bymiljøetaten at det har skjedd mye de siste årene knyttet til at deling og gjenbruk blir mer vanlig, spesielt i byene. For den yngre generasjonen som er i 20-årene i dag, er det å handle brukt i ferd med å bli vanlig, eller «mainstream» som det kalles. Informant fra Trøndelag fylkeskommune påpekte at den yngre generasjonen virker å være mer åpen for deling, spesielt å benytte digitale plattformer til bildeling for eksempel. Det kan tenkes at en årsak til dette er at de yngre er mer omstillingsdyktige. Eksempelvis har flere av dagens eldre vokst opp med bilen som det vanligste transportmidlet, og de fleste eier sin egen bil. Det kan dermed være utfordrende for de å omstille seg til å begynne å benytte andre løsninger, mens for de yngre som aldri har eid en bil, og som kanskje er vant til å bruke kollektivtransport, kan bildeling være et godt og lett alternativ dersom de trenger bil. Det kan tyde på at den sterke eierkulturen er i ferd med å endres, og at den yngre generasjonen kan være en driver for mer deling i samfunnet. Til tross for en mulig positiv utvikling, må det bli mer attraktivt å benytte seg av delingsløsninger. Videre diskuteres noen faktorer for at flere skal benytte seg av delingsløsninger, samt hvilke utfordringer og muligheter som finnes for å tilrettelegge for delingsløsninger.

5.2.1 SYNLIGGJØRING

For å kunne benytte seg av delingsløsninger, må man vite om hvilke løsninger som finnes og hvor de er. Informant fra Trondheim Sykkelkjøkken mente at delingsløsninger bør synliggjøres mer. Folk bør bli oppmerksomme på hvor de kan gå hvis de ønsker å reparere noe eller støtte gjenbruk, for å unngå å kjøpe nytt. På spørreundersøkelsen rettet mot medlemmene av Trondheim Sykkelkjøkken, svarte en respondent at det ville vært fint å ha BUA i Trondheim, hvor man enkelt kan låne sportsutstyr. Som informant fra Trondheim kommune nevnte, er det flere utlåssentraler i Trondheim hvor man kan låne slikt utstyr, og dette tyder på at ikke alle vet at tilbudet eksisterer. Det nye gjenbrukssenteret på Nyhavna og Vollebakk fabrikker i Oslo, er eksempler hvor ulike funksjoner og løsninger innen sirkulær økonomi er samlet. På den måten kan man få fram et tydelig konsept, som gjør at tilbudene blir mer synlige for befolkningen, og man vet hvor de skal gå for å for eksempel fikse noe.

For å få flere til å benytte delingsløsninger bør også de alvorlige konsekvensene av dagens overforbruk synliggjøres i større grad, påpekte informant fra Trøndelag fylkeskommune i intervju. Litteraturen viser at dersom alle skulle levd som nordmenn gjør i dag, ville vi trengt ressursene til tre og en halv jordklode (de Wit *et al.*, 2020). Flere bør føle på et ansvar for å redusere forbruket, da det har alvorlige konsekvenser for kloden. Det påpekes i kunnskapsgrunnlaget for den nasjonale strategien om sirkulær økonomi, at manglende kunnskap om miljøbelastning gjør det krevende for bedrifter og forbrukere å vite hva som er gode og sirkulære valg (Deloitte, 2020). Kunnskap og informasjon må distribueres på en øyeåpnende måte, påpekte de Wit *et al.* (2020), slik at forbrukere forstår nødvendigheten av en omstilling, og dermed kan man føle på en forpliktelse til å ta mer sirkulærøkonomiske valg.

Andre faktorer som bør synliggjøres i en større grad, er fordelene knyttet til det å benytte seg av delingsløsninger. Som vist i forrige delkapittel så kan man oppnå flere ulike fordeler

knyttet til deling, blant annet miljømessige, sosiale og økonomiske fordeler. I intervju med Gaia Trondheim forteller hun at deling også handler om en glede av å dele ting med andre. Dette er en oppfatning som stemmer overens med resultater fra spørreundersøkelsen i forbindelse med ShareOn-prosjektet, som vi så på figur 14, s. 25. Over 65% svarte «stemmer veldig godt/nokså godt» på påstanden «det er fint å kunne være til hjelp for andre ved å låne dem ting» (Westskog *et al.*, 2020). Informant fra Gaia Trondheim påpekte derimot at for å forstå slike fordeler må man ofte oppleve det selv, da det kan være vanskelig å formidle. Informant fra Trøndelag fylkeskommune presiserer også at gode historier som Vindmøllebakken er viktig å fremme. Gjennom slike suksesshistorier kan også utbyggere bli mer klar over hvilke verdier de kan være med på å skape. Dette faller sammen med det Stangeland sier under webinarret, at utbyggere bør bli påminnet om at slike prosjekter er en investering i samfunnsnytte.

5.2.2 TILGJENGELIGHET

Tilgjengelighet «referer til menneskers evne til å nå varer, tjenester, aktiviteter og destinasjoner (...)» (Litman, 2021, s. 6), og handler blant annet om plassering, åpningstider og folks tilgjengelige tid. Spørreundersøkelsen rettet mot medlemmene av Trondheim Sykkelkjøkken og Kneiken fellestage, kartla noen mulige utfordringer knyttet til delingsløsningers tilgjengelighet. På grunn av få svar er det ikke mulig å generalisere disse utfordringene, men flere av de som svarte mener at delingsløsninger ikke alltid er tilgjengelig når du trenger det, eller innenfor rekkevidde. Å benytte seg av delingsløsninger er ikke like fleksibelt som å eie ting, skrev en respondent. Sykkelkjøkkenet holder kun åpent én kveld i uken, mellom kl. 17 og 20. Dette gjør at du må planlegge når du skal fikse sykkelen din, noe som ikke alltid er så enkelt, da det kan hende man trenger å fikse den på uventede tidspunkt, for eksempel ved en punktering. Under intervju med initiativtakeren til sykkelkjøkkenet, fortalte hun at de gjerne skulle hatt en større organisasjon og flere frivillige, slik at de kunne hatt åpent flere dager. Et alternativ kan være ubetjente løsninger, hvor man kan låne og returnere verktøy og lignende når man selv ønsker. Det er selvfølgelig noen administrative utfordringer knyttet til dette, blant annet hvem som skal ta ansvar for utlån og vedlikehold av utstyr. Slike løsninger er kanskje mer egnet dersom det er en mindre og avgrenset gruppe som deler på gjenstander, slik at alle føler et eierskap og det blir et felles ansvar, noe en respondent fra Kneiken fellestage også påpekte at kan gjøre løsningene mer attraktive for folk.

Samtlige av informantene fra offentlig sektor oppga også tilgjengelighet som en viktig faktor for deling. Intervjuobjekt fra Bymiljøetaten i Oslo kommune presiserte at delingsløsninger må være der folk ferdes i hverdagen. Hun fortalte blant annet om utfordringen med at gjenbruksbutikker ofte ligger ved en gjenvinningsstasjon, og at folk kun drar dit når de ønsker å kvitte seg med noe. Gjenbruksbutikker konkurrerer mot kjøpesentergigantene og handlegater, og for å få folk til å benytte gjenbruksalternativ istedenfor andre butikker, må de være like tilgjengelige og attraktive, fortalte informanten. For Trondheim Sykkelkjøkken var det utfordrende å finne sentrale nok lokaler å holde til i, som i tillegg var billig eller gratis, fortalte informanten fra sykkelkjøkkenet. Et stort problem er at sentralitet er kostbart, og delingsløsninger eller handel med brukte varer genererer lite penger. En strategi som nevnes i Klimaplanen for Trondheim kommune er at kommunen skal øke kapasiteten til samarbeid med frivillige organisasjoner

og andre aktører gjennom blant annet økonomisk støtte (Trondheim kommune, 2017). Som informant fra Trondheim Sykkelkjøkken fortalte, så hjelper denne pengestøtten lite når man ikke har lokale å være i, da pengene ikke kan gå til løpende kostnader som leie. Dette påpekte også informant fra Trøndelag fylkeskommune, at det holder ikke gi penger til initiativ som ønsker det. Det trengs derfor andre hjelpemidler for å tilrettelegge for delingsløsninger på det fysiske plan.

Flere av informantene påpekte at offentlige etater og planleggere har en mulighet til å tilrettelegge for delingsløsninger ved å tegne de inn i planer. Informant fra Trøndelag fylkeskommune fortalte at offentlige aktører må være mer villig til å stille krav gjennom styrende reguleringsbestemmelser. I henhold til plan- og bygningsloven § 12-7 kan man skrive reguleringsbestemmelser som setter vilkår for bruk av arealer, bygninger og anlegg i planområdet (Plan- og bygningsloven, 2008). Man kan altså sette krav til bruken av arealer, og dette kan være en løsning for å få delingsløsninger inn i sentrale og egnede lokaler.

Delingsløsninger i lokalsentre

Det er tydelig at delingsløsninger bør ligge i nærheten av der folk bor, og informanten fra Trondheim kommune foreslo lokalsentrene som mulig plassering av delingsløsninger. I lokalsentrene har man vanligvis tilgang på matvarebutikk, apotek og kollektivtransport, som man benytter seg av daglig eller ukentlig. Ved å legge delingsløsninger i lokalsentrene vil løsningene bli enklere å nå for flere, og å benytte seg av dem kan inngå som en del av andre formål. Eksempelvis kan man låne en drill på lokalsenteret på vei hjem fra jobb, dersom man vet at man skal henge opp noe på veggen hjemme. Rundt lokalsentre er det vanligvis en høyere boligtetthet, og spesielt i dagens boligutvikling er fortetting i sentrale områder en kjent strategi. Som påpekt i litteraturen har delingsløsninger større mulighet for å lykkes der det er en høyere tetthet (Ellen Macarthur Foundation, 2017). Dette fordi det bor flere innenfor en viss geografisk grense, og delingsløsninger trenger et tilstrekkelig antall brukere for å fungere. En respondent på spørreundersøkelsen påpekte dette, og trakk fram digitale apper som et eksempel: dersom kun et fåtall bruker slike apper, er det lite sannsynlig at man finner det man trenger via appen. Dette underbygger forslaget om at delingsløsninger bør utvikles der folk bor tett, som i nærheten av et lokalsenter. Litteraturen peker også på at lokale tiltak er mer pålitelige for innbyggerne, da det i en større grad muliggjør innflytelse (Ellen Macarthur Foundation, 2017). Informant fra Trondheim kommune fortalte også at innbyggere i nærmiljøet bør få være med å bestemme hva slags løsninger de ønsker, om det er verktøydeling, utlånsentral av sportsutstyr eller bildeling for eksempel. Kanskje kan lignende spørsmål som ble stilt til innflytterne i Vindmøllebakken, stilles til beboere i nabolag eller lokalsamfunn. Eksempelvis «hva kan du tenke deg å dele med dine naboer?».

Delingsløsninger i boligutvikling

En annen mulighet er å tilrettelegge for delingsløsninger der folk bor, og dette er særlig mulig i nye boligprosjekter. Siden boligutviklingen er preget av fortetting i sentrumsnære strøk, kan tilrettelegging av delingsløsninger være et viktig tiltak i utviklingen fremover, da de kan gi arealbesparelser. I tillegg kan løsningene gi sosiale fordeler, og de kan dermed bidra til å løse

utfordringen med å øke tettheten samtidig som trivsel og tilhørighet blant beboere forsterkes, som ble presentert i *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023* (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019). Informant fra Trondheim kommune mente at det også vil tvinges fram et behov for å dele mer, på grunn av at det stadig bygges tettere. Samtlige av informantene fra offentlig sektor påpekte at offentlige etater, planleggere og utviklingsaktører kan gjøre det enklere for innbyggere å ta mer miljøvennlige valg ved å tilrettelegge for delingsløsninger. Som vi så i kapittel 2.2.3 om kommunale mål og strategier, er dette hovedmål som er forankret i planene til både Trondheim og Oslo kommune (Trondheim kommune, 2017; Bymiljøetaten, 2019). Informantene påpekte at det bør derfor stilles krav til utbyggere i form av at areal skal settes av til delingsløsninger i utbyggingsprosjekter. Eksempler som ble nevnt er å redusere krav til parkeringsplasser i et boligområde, og i stedet tilrettelegge for bildeling, eller å redusere arealet per boenhet i boligprosjekter, til fordel for fellesløsninger som felles bod, gjesterom, vaskerom og verksted.

Vindmøllebakken bofellesskap er et eksempel på et prosjekt hvor tilrettelegging av delingsløsninger er gjort med stor suksess, men på initiativ fra private aktører. Informant fra Gaia Trondheim og Stangeland fra Helen & Hard, påpekte at tradisjonelle utbyggere ser liten verdi i å bygge slike prosjekter, da det er kostbart og består av tidkrevende prosesser. De mente at det derfor bør stilles krav fra kommunen, slik at offentlig-private samarbeid kan oppstå. En mulighet som Stangeland påpekte under webinarer er at kommunen kan utlyse tomter der det skal bygges bofellesskap. Dette kan sikres gjennom reguleringsplan med tilhørende reguleringsbestemmelser. Informant fra Trøndelag fylkeskommunen sa også at kommunene må være villige til å dra fram «piskene» og stille krav til utbyggere for å få til flere slike løsninger. En mulighet kan være at kommunen støtter opp om eller lager et lignende kriteriesett som Futurebuilt har laget for sirkulære nabolag, som ble beskrevet i kapittel 2.1.2, og eventuelt gir økonomisk støtte til utbyggingsprosjekt som oppfyller disse kriteriene.

KAPITTEL 6

AVSLUTNING

6.1 KONKLUSJON

Hovedmålet med oppgaven har vært å undersøke hvordan planlegging kan støtte opp om delingsløsninger, slik at de kan bidra til en bærekraftig og sirkulær utvikling. Dette er gjort ved å skaffe en oversikt over hvilke delingsløsninger som finnes i Norge, og undersøkt hvilke erfaringer som er gjort knyttet til tre konkrete delingsløsninger, basert på utviklernes og brukernes perspektiv. I tillegg er det undersøkt hvordan offentlige aktører jobber med temaet, og hvilke utfordringer og muligheter de mener finnes for å tilrettelegge for delingsløsninger.

Resultatene viser at det finnes et bredt spekter av delingsløsninger i Norge som kan bidra til en bærekraftig og sirkulær utvikling. Løsningene kan gi miljømessige fordeler som redusert forbruk, produksjon og arealbehov, sosiale fordeler i form av interaksjon, møteplasser og fellesskap, samt økonomiske fordeler som sparte utgifter da man ikke trenger å kjøpe alt selv. Det er derimot stor usikkerhet knyttet til effekten av delingsløsninger, da dette er effekter som er vanskelig å beregne, og vi kan dermed ikke vite for sikkert i hvilken grad løsningene bidrar i positiv favør. Undersøkelsene har likevel resultert i et interessant funn knyttet til de sosiale effektene av delingsløsninger. Flere forskere mener at delingsløsninger kan gi sosiale fordeler, som også flere av informantene påpekte under intervju. Resultatene fra spørreundersøkelsen indikerer at det er sosiale fordeler ved delingsløsninger, men for å kunne oppleve disse fordelene må man engasjere seg til en viss grad, det er ikke nok å bare dra nytte av tilbudet en sjelden gang. Disse resultatene er i liten grad representative på grunn av få svar, og det kunne dermed vært interessant å undersøke denne indikasjonen nærmere.

En forutsetning for at flere skal benytte seg av delingsløsninger, er at tilbudene må synliggjøres i en større grad. Flere informanter påpekte at folk ikke vet hvilke tilbud som finnes eller hvor de er. I tillegg bør de positive fordelene man kan få gjennom deling synliggjøres mer, og suksesshistorier som Vindmøllebakken bør fremmes. Samtidig bør de alvorlige konsekvensene av befolkningens overforbruk tydeliggjøres i en større grad, slik at folk forstår nødvendigheten av en omstilling til en sirkulær økonomi. Det må distribueres kunnskap om hvordan innbyggere kan ta sirkulære valg og bidra i riktig retning.

Tilgjengelighet er en annen forutsetning og utfordring knyttet til delingsløsninger, som flere informanter og respondenter trakk fram. En stor ulempe med delingsløsninger i dag, er at de ikke er like fleksible og tilgjengelige som det er å eie egne ting. En forutsetning er å ha løsningene i nærheten av der man bor, slik at man enkelt kan benytte dem. Å tilrettelegge for delingsløsninger i lokalsentre eller i boligområder er dermed en mulighet, som potensielt kan gi et tilstrekkelig antall brukere. Ifølge informanter fra Vindmøllebakken bofellesskap er det markert for å utvikle flere bofellesskapslignende prosjekter, og i tillegg bør det være et økt fokus på å utvikle sirkulære nabolag hvor det tilrettelegges for en tydelig delekultur. For å få til dette bør offentlige aktører stille krav til utbyggere om å sette av areal til delingsløsninger, noe som kan gjøres gjennom reguleringsbestemmelser. I en tid hvor utbygging er preget av fortetting og strenge normer, kan det sosiale aspektet og bokvalitet fort bli glemt, da det handler om effektivitet og minimering av kostander. Deling og effektivisering av arealer henger egentlig tett sammen, og ved å stille krav til utbyggere om å implementere delingsløsninger, kan man skape gode utbyggingsprosjekt som legger til rette for høy bokvalitet og en bærekraftig livsstil. Som det ble nevnt innledningsvis, trenger offentlige aktører verktøy og metoder for å skalere opp sirkulære initiativ. Å regulere inn delingsløsninger, stille krav til utbyggere, samt å fremme suksesshistoriene, kan være slike verktøy, som oppskalerer deling og som fører til utbyggingsprosjekter med flere delingsløsninger.

Planlegging har altså mulighet til å tilrettelegge for delingsløsninger ved å innarbeide løsningene i fysiske strukturer, som vil gjøre de mer tilgjengelige for folk. Det er derimot ikke sikkert at det vil føre til at delingsløsningene faktisk blir benyttet, og dersom de ikke blir benyttet bidrar de heller ikke til en bærekraftig og sirkulær utvikling. En sentral utfordring knyttet til dette temaet er å få folk til å benytte seg av slike løsninger, da eierkulturen står veldig sterkt blant den norske befolkningen. Så selv om planlegging kan tilrettelegge for delingsløsninger og gjøre løsningene mer synlige i samfunnet, er det ikke gitt at folk benytter seg av dem. Det kreves en endring av handlingsmønsteret blant folk, som denne oppgaven ikke undersøker i tilstrekkelig grad.

6.2 AVSLUTTENDE REFLEKSJONER OG FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING

Tilrettelegging for delingsløsninger er et relativt nytt felt innen planlegging, og det har bydd på noen utfordringer knyttet til arbeidet med denne oppgaven. Det har blant annet vært utfordrende å få tak i informanter som har kunnskap om temaet, noe som underbygger at det er et nytt felt, og at det trengs mer forskning og kunnskap om det. Jeg opplevde at informantene fra offentlig sektor i stor grad jobbet med å få temaet om sirkulær økonomi, redusering av forbruk og deling frem i lyset, men at de hadde få konkrete ideer til hvordan man kan tilrettelegge for delingsløsninger, og spesielt hvordan planlegging kan bidra. Likevel var intervjuene informative og bidro til mye nyttig data, både om hvordan offentlig sektor jobber med temaet, og om de konkrete delingsløsningene som utgjorde casene. En annen utfordring var å finne

passende caser å studere, og flere mulige informanter knyttet til konkrete delingsløsninger svarte ikke på forespørsel om deltakelse. I tillegg har det vært utfordrende å jobbe med en såpass bred problemstilling, som kanskje burde blitt konkretisert mer fra start. Det kunne blant annet vært interessant å undersøke effekter av deling mer konkret. Et funn var at det kreves et visst engasjement for å kunne oppleve de sosiale fordelene ved delingsløsninger, noe som kunne vært interessant å studere nærmere. Ellers kan det tenkes at det ville vært interessant å studere en bestemt delingsløsning, for eksempel bofellesskap, i stedet for å se på delingsløsninger generelt. Med en mer konkret problemstilling, kunne kanskje oppgaven resultert i mer konkrete resultater og forslag.

En tydelig svakhet med oppgaven er knyttet til de empiriske dataene fra spørreundersøkelsene. Det var veldig lav respons på undersøkelsene, noe som gjør at resultatene ikke er representative. Likevel stemmer resultatene godt overens med litteraturen og tidligere forskning som er gjort knyttet til temaet. Gjennomføring av spørreundersøkelse vurderes likevel som en godt egnet metode å benytte for å studere medlemmenes erfaringer, og alternativt kunne det blitt gjennomført en mer omfattende spørreundersøkelse rettet mot hele befolkningen, for å kartlegge meninger og holdninger rundt delingsløsninger. Det har blitt gjennomført lignende undersøkelser tidligere, og noen av resultatene fra disse undersøkelsene ble inkludert i oppgavens litteraturkapittel. I tillegg påpekte flere av informantene at folks holdninger ofte ikke stemmer overens med deres handlinger. Så selv om mange oppgir at de er villige til å dele, reparere og leie mer, er det ikke sikkert at de faktisk gjør det hvis de har slike tilbud i nærheten. Dette belyser en sentral utfordring som kunne vært interessant å studere nærmere. Det kunne dermed vært interessant å få flere respondenter til å svare på spørsmål om positive og negative sider ved delingsløsninger, og hva som skal til for å gjøre løsningene mer attraktive for folk.

Til tross for at det er vanskelig å spå fremtidig utvikling, viser klimautfordringene at det trengs en omstilling mot en mer sirkulær økonomi. Delingsløsninger har et potensial for en økt utbredelse i samfunnet, og kan bidra til denne nødvendige omstillingen. Den presenterte informasjonen viser at offentlige aktører, planleggere og utbyggere har mulighet til å tilrettelegge for slike løsninger i en større grad. Det kreves derimot mer forskning og kunnskap om hvilke effekter delingsløsninger kan gi, hvordan løsningene kan implementeres i samfunnet og hva som skal til for at flere benytter seg av dem.

REFERANSER

- Albinsson, P. A. og Yasanthi Perera, B. (2012) Alternative marketplaces in the 21st century: Building community through sharing events, *Journal of Consumer Behaviour*, 11(4), s. 303-315. doi: <https://doi.org/10.1002/cb.1389>
- Andelslandbruk Norge (2021) *Om oss*. Tilgjengelig fra: <https://www.andelslandbruk.no/om-oss-1/for-presse> (Hentet: 06. mai 2021).
- Andersen, N. M., Jirout, D. og Nöjd, K. (2020) *Going circular - A vision for the urban transition*. Tilgjengelig fra: <https://www.swecourbaninsight.com/wp-content/uploads/2020/12/Urban-Insight-report-Going-circular.pdf> (Hentet: 23. mars 2021).
- Arnslett, A. (2017) *Kan vi dele oss til et bedre klima?* Tilgjengelig fra: <https://cicero.oslo.no/no/posts/single/kan-vi-dele-oss-til-et-bedre-klima> (Hentet: 27. januar 2021).
- Aune, E. S. et al. (2020) *Sirkulærbyen*. Tilgjengelig fra: https://www.sirkulaerbyen.no/wp-content/uploads/2020/12/RapportSirkulaerbyen_02.pdf (Hentet: 12. april 2021).
- Barter, P. (2013) *"Cars are parked 95% of the time". Let's check!* Tilgjengelig fra: <https://www.reinventingparking.org/2013/02/cars-are-parked-95-of-time-lets-check.html> (Hentet: 11. februar 2021).
- Bilkollektiv (u.å.) *Bil kun når du trenger det*. Tilgjengelig fra: <https://bilkollektivet.no/> (Hentet: 27. november 2020).
- Bolger, K. og Doyon, A. (2019) Circular cities: exploring local government strategies to facilitate a circular economy, *European Planning Studies*, 27(11), s. 2184-2205. doi: 10.1080/09654313.2019.1642854.
- Botsman, R. og Rogers, R. (2010) *What's Mine Is Yours: The Rise of Collaborative Consumption*. London: Collins.
- Botsman, R. og Rogers, R. (2011) *What's mine is yours: How collaborative consumption is changing the way we live*. London: Collins.
- Brekke, S. og Halleraker, J. H. (2020) *delingsøkonomi*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/delings%C3%B8konomi> (Hentet: 01. november 2020).
- BUA (u.å.) *BUA er en ideell organisasjon som vil gjøre det enklere å være fysisk aktiv*. Tilgjengelig fra: <https://www.bua.io/artikkel/om-oss> (Hentet: 17. november 2020).
- Bymiljøetaten (2019) *Framtidens forbruk – strategi for bærekraftig og redusert forbruk 2019–2030*. KlimaOslo. Tilgjengelig fra: <https://www.klimaoslo.no/wp-content/uploads/sites/88/2019/11/Framtidens-forbruk.pdf> (Hentet: 17. november 2020).
- Chen, T. D. og Kockelman, K. M (2015) Carsharing's life-cycle impacts on energy use and greenhouse gas emissions. doi: 10.1016/j.trd.2016.05.012.
- Dahlum, S. (2021) *validitet*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/validitet> (Hentet: 25. mai 2021).
- Dale, O. H. (2019) *Vindmøllebakken bofellesskap*. Tilgjengelig fra: <http://www.bygg.no/article/1385142> (Hentet: 14. april 2021).
- de Wit, M. et al. (2020) *The Circularity Gap Report Norway*. Tilgjengelig fra: https://de312f73-4ba4-4a83-b0e6-01dc20f54c34.filesusr.com/ugd/8853d3_4878d746a9fc40f0a9aacd113e090abc.pdf (Hentet: 09. november 2020).
- Deichman (2020) *Folkeverkstedet*. Tilgjengelig fra: https://deichman.no/vi-tilbyr/folkeverkstedet_1e-2de21d-0716-40b3-a605-43b17ee48b6e (Hentet: 27. november 2020).
- Deloitte (2020) *Kunnskapsgrunnlag for nasjonal strategi for sirkulær økonomi*. regjeringen.no. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/7ca1a81f57cc4611a193570e80c4dafd/deloitte_kunnskapsgrunnlag-sirkular-okonomi_oppsommerende-rapport.pdf (Hentet: 17. november 2020).

- Demailly, D. og Novel, A.-S. (2014) The sharing economy: make it sustainable, *IDDRI*, (3). Tilgjengelig fra: https://www.iddri.org/sites/default/files/import/publications/st0314_dd-asn_sharing-economy.pdf (Hentet: 09. november 2020).
- Eckersberg, M. (u.å.) *Å bo i fellesskap*. Tilgjengelig fra: <https://arkitektur-n.no/artikler/a-bo-i-fellesskap> (Hentet: 02. februar 2021).
- Ellen Macarthur Foundation (2017) *Cities in the circular economy: an initial exploration*. Tilgjengelig fra: https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/publications/Cities-in-the-CE_An-Initial-Exploration.pdf (Hentet: 09. desember 2020).
- EU-kommisjonen (2020) Changing how we produce and consume: New Circular Economy Action Plan shows the way to a climate-neutral, competitive economy of empowered consumers. Tilgjengelig fra: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_420 (Hentet: 17. november 2020).
- EU-kommisjonen (u.å.) *EU climate action and the European Green Deal*. Tilgjengelig fra: https://ec.europa.eu/clima/policies/eu-climate-action_en (Hentet: 10. desember 2020).
- Finn.no (2020) *Dette søkte vi mest på i 2019*. Tilgjengelig fra: <https://www.finn.no/bap/artikler/aktuelt/dette-sokte-vi-mest-pa-i-2019> (Hentet: 22. februar 2021).
- Flaarønning, G. (2015) Mobilapp spleiser dem som skal samme vei - vi fikk skyss med en fremmed til Melhus, *Adressa.no*. Tilgjengelig fra: <https://www.adressa.no/pluss/okonomi/article11338271.ece> (Hentet: 27. november 2020).
- FN-sambandet (2019) *Bærekraftig utvikling*. Tilgjengelig fra: <https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling> (Hentet: 05. februar 2021).
- FN-sambandet (2020) *12 Ansvarlig forbruk og produksjon*. Tilgjengelig fra: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/ansvarlig-forbruk-og-produksjon> (Hentet: 10. desember 2020).
- FN (2019) *Befolkning, migrasjon og urbanisering*. Tilgjengelig fra: <https://www.fn.no/tema/fattigdom/befolkning> (Hentet: 11. november 2020).
- Forskningsrådet (2020) *Kan deling bli den nye normalen?* Tilgjengelig fra: <https://www.forskningsradet.no/sok-om-finansiering/hvem-kan-soke-om-finansiering/forskningsorganisasjoner/Prosjekter-forskningsorganisasjoner/kan-deling-bli-den-nye-normalen/> (Hentet: 30. april 2021).
- Fremtiden i våre hender (2017) *Politikk for grønnere forbruk*. Tilgjengelig fra: <https://www.framtiden.no/rapporter-forbruk/833-politikk-for-et-gronnere-forbruk/file.html> (Hentet: 23. februar 2021).
- Frenken, K. og Schor, J. (2017) Putting the sharing economy into perspective, *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 23, s. 3-10. doi: <https://doi.org/10.1016/j.eist.2017.01.003>
- FutureBuilt (2020a) *Veileder for sirkulære nabolag*. Tilgjengelig fra: <https://www.futurebuilt.no/content/download/26125/149595> (Hentet: 23. mars 2021).
- FutureBuilt (2020b) *Futurebuiltkriterier sirkulære nabolag*. Tilgjengelig fra: <https://www.futurebuilt.no/content/download/26124/149592> (Hentet: 23. mars 2021).
- Gaining by sharing (u.å.-a) *Urtehage på taket og ballsal til fest*. Tilgjengelig fra: <http://www.gainingbysharing.no/modellen/arkitektur/> (Hentet: 13. april 2021).
- Gaining by sharing (u.å.-b) *Fem familier. En gressklipper*. Tilgjengelig fra: <http://www.gainingbysharing.no/modellen/miljo/> (Hentet: 14. april 2021).
- Gardner, G. T. og Stern, P. C. (2008) The Short List: The Most Effective Actions U.S. Households Can Take to Curb Climate Change, *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 50(5), s. 12-25. doi: 10.3200/ENVT.50.5.12-25.
- Gehl, J. (1971) *Livet mellom husene* 1. utg. København: Arkitektenes Forlag.
- Halleraker, J., H. og Olerud, K. (2020) *grønt skifte*. Tilgjengelig fra: https://snl.no/gr%C3%B8nt_skifte (Hentet: 15. mars 2021).

- Heim Hytter (u.å.) *Om Heim - I takt med tiden*. Tilgjengelig fra: <https://heimhytter.no/om-heim> (Hentet: 09. juni 2021).
- Hertwich, E. et al. (2020) *Resource Efficiency and Climate Change: Material Efficiency Strategies for a Low-Carbon Future*.: FN,. Tilgjengelig fra: <https://www.resourcepanel.org/reports/resource-efficiency-and-climate-change> (Hentet: 04. desember 2020).
- Hofstad, H. og Bergsli, H. (2017) *Folkehelse og sosial bærekraft*. NIBR. Tilgjengelig fra: <https://www.statsforvalteren.no/contentassets/39fa0364feca496fa13f95e600525f1e/rapport-nibr---folkehelse-og-sosial-barekraft.pdf> (Hentet: 05. februar 2021).
- Hult, A. og Bradley, K. (2017) Planning for sharing - Providing Infrastructure for Citizens to be Markers and Sharers, 18(4). doi: 10.1080/14649357.2017.1321776.
- Husby, S. (2019) *Her låner du verktøy – gratis*. Tilgjengelig fra: <https://trondheim2030.no/2019/09/06/her-laner-du-verktoy-gratis/> (Hentet: 16. februar 2021).
- Inatur (u.å.) *Leie ut hytte?* Tilgjengelig fra: <https://www.inatur.info/leie-ut-hytte/> (Hentet: 9. juni 2021).
- Ivanova, D. et al. (2016) Environmental Impact Assessment of Household Consumption, *Journal of Industrial Ecology*, 20(3), s. 526-536. doi: <https://doi.org/10.1111/jiec.12371>.
- Jakobsen, S. E. (2019) Politikerne er bekymret for ensomhet. Men er det virkelig et økende folkehelseproblem?, *Forskning.no*, 13.05.2019. Tilgjengelig fra: <https://forskning.no/psykologi/politikerne-er-bekymret-for-ensomhet-men-er-det-virkelig-et-okende-folkehelseproblem/1333936> (Hentet: 25. november 2020).
- Johannessen, A., Tufte, P. A. og Christoffersen, L. (2016) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 5. utg. Oslo: abstrakt forlag.
- Johbraaten, K. K. (2019) *Bildeling i Norge*. Masteroppgave, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. Tilgjengelig fra: <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/2622387/no.ntnu%3aainspera%3a2525058.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Hentet: 07. april 2021).
- Jære, L. (2017) *Del din bil, del din kjole*. Tilgjengelig fra: <https://www.enova.no/2050-veien-mot-lavutslippssamfunnet/del-din-bil-del-din-kjole/> (Hentet: 06. mai 2021).
- Kjerkol, I. et al. (2018) *Representantforslag 133 S*. Tilgjengelig fra: <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/representantforslag/2017-2018/dok8-201718-133s.pdf> (Hentet: 08. februar 2021).
- Klepp, I. G. et al. (2018) *Forbruk og det grønne skiftet - Kunnskapsoppsummeringer forbrukerpolitikk 2018*. SIFO. Tilgjengelig fra: https://www.researchgate.net/publication/328880108_Forbruk_og_det_gronne_skiftet_-_Kunnskapsoppsummeringer_forbrukerpolitikk_2018 (Hentet: 15. mars 2021).
- Klima- og miljødepartementet (2020a) *Gode bymiljø og bærekraftige byer*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/klima/innsiktsartikler-klima/bymiljo-og-barekraftige-byer/id2344800/> (Hentet: 05. februar 2021).
- Klima- og miljødepartementet (2020b) *Klimaendringer og norsk klimapolitikk*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/innsiktsartikler-klima-miljo/klimaendringer-og-norsk-klimapolitikk/id2636812/> (Hentet: 11. november 2020).
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2019) *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019–2023*. regjeringen.no. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/cc2c53c65af24b8ea560c0156d885703/nasjonale-forventninger-2019-bm.pdf> (Hentet: 25. november 2020).
- KS (2016) *Kortreist kvalitet: Hva betyr omstilling til et lavutslippssamfunn for kommunesektoren?* Tilgjengelig fra: <https://www.ks.no/contentassets/3303f0f237cb470fb3751bad2a62ae8d/hva-betyr-omstilling-til-et-lavutslippssamfunn-for-kommunesektoren-sluttrapport-med-vedlegg.pdf> (Hentet: 08. desember 2020).
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2015) *Det kvalitative forskningsintervju*. 3. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Langvad, S. N. (2018) *Sammen er vi mindre alene*. Tilgjengelig fra: <https://arkitektur-n.no/artikler/sammen-er-vi-mindre-alene> (Hentet: 29. januar 2021).
- Leire, S. (2019) Brett opp ermene, nå er tiden inne for en dugnad i byggebransjen!, *Stavanger Aftenblad*, 30. september 2019. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/i/K31QmX/brett-opp-ermene-naa-er-tiden-inne-for-en-dugnad-i-byggebransjen> (Hentet: 29. januar 2021).
- Litman, T. (2021) *Evaluating Accessibility for Transport Planning*. Victoria Transport Policy Institute. Tilgjengelig fra: <https://www.vtpi.org/access.pdf> (Hentet: 10. mai 2021).
- Martin, E. og Shaheen, S. (2012) Greenhouse Gas Emission Impacts of Carsharing in North America, *Intelligent Transportation Systems, IEEE Transactions on*, 12, s. 1074-1086. doi: 10.1109/TITS.2011.2158539.
- Medietall.no (2020) *Persontall*. Tilgjengelig fra: <https://medietall.no/index.php?liste=persontall&r=PERSONTALL> (Hentet: 22. februar 2021).
- Messel, J. (2019) *Her kan du bytte sykkel til en som passer bedre*. Tilgjengelig fra: <https://www.klimaoslo.no/2019/11/13/bytte-sykkel-for-barn/> (Hentet: 17. november 2020).
- Miljødirektoratet (2020) *Sirkulær økonomi*. Tilgjengelig fra: <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/avfall/sirkular-okonomi/> (Hentet: 09. november 2020).
- Nabobil (u.å.) *Lei en bil i nabolaget*. Tilgjengelig fra: <https://nabobil.no/> (Hentet: 23. februar 2021).
- Naturhistorisk museum (2020) *Fiksefest for elektronikk*. Tilgjengelig fra: <https://www.nhm.uio.no/klimahuset/arrangementer/1509-fiksefest-for-elektronikk.html> (Hentet: 28. november 2020).
- Nenseth, V. (2016) *Én delebil mot ti privatbiler*. Tilgjengelig fra: <https://samferdsel.toi.no/kronikker/en-delebil-mot-ti-privatbiler-article33287-2213.html> (Hentet: 05. mai 2021).
- Nenseth, V. (2019) *Hvorfor Tar bildeling av?* Tilgjengelig fra: <https://www.toi.no/getfile.php/1349616-1547647951/mmarkiv/Aktuelt/Vibeke%20Hvorfor%20tar%20bildeling%20av%20T%C3%98I-seminar%2016%201%2019.pdf> (Hentet: 23. februar 2021).
- NHO (2018) *Verden og oss. Næringslivets perspektivmelding 2018*. NHO,. Tilgjengelig fra: https://www.nho.no/siteassets/publikasjoner/naringslivets-perspektivmelding/pdf-er-30okt18/nho-perspektivmeldingen_hele_web_lowres.pdf (Hentet: 09. november 2020).
- Nilsen, H. R. (2020) *Sirkulær økonomi*. Tilgjengelig fra: https://snl.no/sirkul%C3%A6r_%C3%B8konomi (Hentet: 02. mars 2021).
- Noack, T. og Tjora, A. (2018) *Samhandling*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/samhandling> (Hentet: 04. februar 2021).
- NOU 2017: 4 (2017) *Delingsøkonomien – muligheter og utfordringer*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. Informasjonsforvaltning.
- OECD (2015) *Material Resources, Productivity and the Environment*. Paris: OECD Green Growth Studies. Tilgjengelig fra: https://read.oecd-ilibrary.org/environment/material-resources-productivity-and-the-environment_9789264190504-en#page4 (Hentet: 09. november).
- Oslo Bolig- og Byplanforening (2020) *Sosial innovasjon i boligutvikling: Nabolaget i fokus*. Tilgjengelig fra: https://www.facebook.com/watch/live/?v=981809658954388&ref=watch_permalink (Hentet: 29. september 2020).
- Osloregionen (u.å.) *Sesjon på Oslo Urban Arena – Sirkulære byer og kommuner*. Tilgjengelig fra: <https://www.osloregionen.no/event/sesjon-pa-oslo-urban-arena-sirkulaere-byer-og-kommuner/> (Hentet: 10. mai 2021).
- Palgan, Y. V., Mont, O. og Zvolcska, L. (2019) *Sharing and the City: Roles, Relations and Governance Mechanisms Perspective on the Sharing Economy*. Cambridge Scholars Publishing, s. 173-181.

- Plan- og bygningsloven (2008) *Lov om planlegging og byggesaksbehandling*. Tilgjengelig fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71/KAPITTEL_2-4-3#%C2%A712-12 (Hentet: 30. mai 2021).
- Prognosesenteret (2015) *Hytteundersøkelsen 2015*. Tilgjengelig fra: <https://www.dn.no/hytte/late-nordmenn-/livsstil/eiendom/49-hyttedager-i-aret/1-1-5308211> (Hentet: 09. november 2020).
- Schor, J. (2014) *Debating the Sharing Economy*. Tilgjengelig fra: <https://greattransition.org/publication/ debating-the-sharing-economy> (Hentet: 26. november 2020).
- Senter for byøkologi (2011) *Urban dyrking: tanker og ideer om dyrking i byen*. Tilgjengelig fra: http://www.byokologi.no/wp-content/uploads/UrbanDyrking_rapport.pdf (Hentet: 01. februar 2021).
- Slettemeås, D. og Kjørstad, I. (2016) *Delingsøkonomien i Norge: En studie av befolkningens erfaringer og holdninger knyttet til deling, gjenbruk, digitale delingsplattformer og brukerevalueringer*. Forbruksforskningsinstituttet SIFO - Høgskolen i Oslo og Akershus. Tilgjengelig fra: https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5320/file80528_sifoOppdragsrapport_3_16.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Hentet: 06. desember 2020).
- Smith, A. (2007) Translating Sustainabilities between Green Niches and Socio-Technical Regimes, *Technology Analysis & Strategic Management*, 19, s. 427 - 450.
- Sunde, Ø. (1989) *Kjekt å ha*. Tilgjengelig fra: https://www.youtube.com/watch?v=Ww3qM_2_Hr0 (Hentet: 09. juni 2021).
- Svensson, A. J. et al. (2019) *Miljøvennlige nabolag*. Tilgjengelig fra: https://naturvernforbundet.no/getfile.php/13148515-1573566738/Bilder/Milj%C3%B8vennlig%20hverdag/Illustrasjoner/Milj%C3%B8vennlige%20nabolag_web.pdf (Hentet: 28. november 2020).
- Sykkelkjøkkenet Oslo - SKO (2021) *Sykkelkjøkkenet Oslo - SKO*. Tilgjengelig fra: <https://www.facebook.com/SykkelkjokkenetOslo/> (Hentet: 06. mai 2021).
- Sæther, R. M. W. (2018) Nordmenn vil eie bilen sin, *Demokraten*. Tilgjengelig fra: <https://www.dagsavisen.no/demokraten/nyheter/nordmenn-vil-eie-bilen-sin-1.1429248> (Hentet: 26. november 2020).
- Sørensen, S. M. (2018) *Her kan du låne verktøy og gjøre oppussingen billigere*. Tilgjengelig fra: <https://www.klimaoslo.no/2018/03/23/her-kan-du-lane-vertoy-gratis/> (Hentet: 16. november 2020).
- Tjora, A. et al. (2012) *Sammen i byen*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Tjora, A. (2017) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. 3. utg. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Trondheim kommune (2017) *Kommunedelplan: energi og klima 2017-2030*. Tilgjengelig fra: <https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/10-byutvikling/miljoenheten/klima-og-energi/kommunedelplan-energi-og-klima130618.pdf> (Hentet: 09. desember 2020).
- Trondheim kommune (2019) *Avfallsplan for Trondheim kommune 2018 - 2030*. Tilgjengelig fra: <https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/10-byutvikling/kommunalteteknikk/avfall/avfallsplan-for-trondheim-kommune-2018-2030.pdf> (Hentet: 11. desember 2020).
- Trondheim kommune (u.å.) *Verktøybiblioteket*. Tilgjengelig fra: <https://biblioteket.trondheim.kommune.no/innhold/om-biblioteket/tilbud/verktoybiblioteket/> (Hentet: 16. februar 2021).
- Trondheim Sykkelkjøkken (2021) *Trondheim Sykkelkjøkken*. Tilgjengelig fra: <https://www.facebook.com/trondheimsykkelkjokken/> (Hentet: 06. mai 2021).
- Vollebekk fabrikk (2021) *Om Vollebekk fabrikk*. Tilgjengelig fra: <https://vollebekkfabrikk.no/about> (Hentet: 06. mai 2021).
- Vrålstad, S. (2017) *Sosiale relasjoner*. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/sosiale-relasjoner> (Hentet: 25. november 2020).

- Westskog, H. et al. (2019) *ShareOn - midtveisrapport mai 2019*. Tilgjengelig fra: <https://pub.cicero.oslo.no/cicero-xmlui/bitstream/handle/11250/2597414/CICERO%20Report%202019%2006%20-%20web%20def.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Hentet: 27. november 2020).
- Westskog, H. et al. (2020) *Share-On – prosjekt om lokalsamfunnsdeling og bærekraft*. Tilgjengelig fra: <https://pub.cicero.oslo.no/cicero-xmlui/bitstream/handle/11250/2658339/Rapport%202020%2004%20web.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Hentet: 26. november 2020).
- Yin, R. K. (2018) *Case study research and applications : design and methods*. 6. utgave. Los Angeles: SAGE.
- Zhang, Y. og Chan, J. (2020) Space-Sharing Practices in the City, *Built Environment*, 46. doi: 10.1177/1206331218806160.
- Øverli, T. (2020) *Velforeninger = Et bedre nabolag*. Tilgjengelig fra: <https://smartorg.no/velforeninger-et-bedre-nabolag/> (Hentet: 01. februar 2021).
- Aall, C. (2013) *Kronikk: Klimaløsningene kan være en del av problemet*. Tilgjengelig fra: <https://forskning.no/forurensning-kronikk-klima/kronikk-klimalosningene-kan-vaere-en-del-av-problemet/1174290> (Hentet: 08. november 2020).

VEDLEGG

Vedlegg 1: Intervjuguide offentlig sektor - Trondheim kommune

Vedlegg 2: Intervjuguide case - Vindmøllebakken bofellesskap

Vedlegg 3: Spørreundersøkelse Trondheim Sykkelkjøkken (norsk)

Vedlegg 4: Spørreundersøkelse Kneiken fellestage (norsk)

VEDLEGG 1: INTERVJUGUIDE OFFENTLIG SEKTOR - TRONDHEIM KOMMUNE

A) Åpningsspørsmål:

- Kan du fortelle litt om bakgrunnen din og hva du jobber med nå?
- Hvilken erfaring har du knyttet til arbeid med sirkulær økonomi og delingsløsninger?
- Har du jobbet mye med det? Hvilke prosjekter har du deltatt i?

B) Kommunens arbeid med deling:

Hvordan støtter kommunen opp om delingsløsninger i dag?

- Hvordan arbeider kommunen for å oppskalere deling i samfunnet, og hva er motivasjonen?
 - Planarbeid – fysiske planer som inkluderer delingsløsninger?
 - Kampanjer – få flere til å dele?
 - Økonomisk støtte – til prosjekter som støtter opp om deling?
- På hvilke nivåer jobber dere med deling – nabolag/bydel/by?
- Hvilke prosjekter jobber dere med i dag som innebærer deling?

Barrierer og pådrivere

- Hvem er pådrivere for å få til mer deling og delingsløsninger?
- Hva er motivasjonen til pådriverne?
- Hvordan er markedet for deling?
- Hvilke barrierer og utfordringer finnes det for at kommunen skal tilrettelegge for mer deling?

C) Avsluttende spørsmål – generelt om delingsløsninger:

- Hva mener du er hovedgrunnen til at man bør tilrettelegge for delingsløsninger?
- Er det noen delingsløsninger du tenker at bør implementeres i samfunnet i en større grad? Som har et stort potensial for flere brukere, samt redusere forbruk og fremme sirkulær økonomi?
- Hva tror du skal til for at deling får en større plass i samfunnet?
- Hvordan kan fysisk planlegging tilrettelegge for mer deling?
- Noe du vil tilføye?

VEDLEGG 2: INTERVJUGUIDE CASE - VINDMØLLEBAKKEN BOFELLESSKAP

A) Åpningsspørsmål:

- Kan du fortelle litt om bakgrunnen din og hva du jobber med nå?
- Hva har vært din rolle i prosjektet med utviklingen av Vindmøllebakken bofellesskap?
- Kan du fortelle litt om bofellesskapet og modellen «Gaining by sharing»?

B) Prosessen

Kan du beskrive litt om hvordan Vindmøllebakken bofellesskap ble til?

- Hva var bakgrunnen og motivasjonen for å sette i gang og hvordan foregikk prosessen?
- Hvem var pådriverne?
- Hvordan stilte kommunen seg til prosjektet?
- Hvilke andre aktører har vært involvert i prosessen?
- Hvordan foregikk medvirkningen og hva var hensikten med medvirkningsprosessen?
- Hva var utfordrende med prosessen? Noen barrierer?
- Vet du hva som var motivasjonen til mange for å flytte inn i bofellesskapet?

C) Sosiale effekter:

Hvilke sosiale effekter har bofellesskapet på beboere (og naboer)?

- Hvordan er fellesskapet?
- Har delingsløsningene fungert som sosiale møteplasser som bidrar til interaksjon, i så fall på hvilken måte?
- Hvem er beboerne, er det noen typiske trekk som går igjen eller er det en stor grad av mangfold blant befolkningen?

D) Miljømessige effekter

Hvilke påvirkninger på miljø har Vindmøllebakken har hatt? I forhold til et «vanlig» boligutbyggingsprosjekt?

- Mindre klima-gass fotavtrykk?
- Bespart areal?
- Miljøvennlige materialer?
- Mindre forbruk blant beboerne ved å dele på ting?
- Påvirket beboernes syn på forbruk og levemåte?

E) Erfaringer i ettertid

Hvilke erfaringer sitter du/dere igjen med etter prosjekts ferdigstilling?

- Er dere fornøyde med prosjektet? Ble det slik dere så for dere?
- Hva er suksessfaktorene?

- Hva kunne eventuelt vært bedre? Noe dere ville gjort annerledes?
- Opplever dere at beboerne er fornøyde?
- Opplever dere at det er marked for flere slike boformer, og hvordan kan det i så fall få en større del i dagens boligmarked?

F) Avsluttende spørsmål – generelt om delingsløsninger

- Er det noen delingsløsninger du tenker at bør implementeres i samfunnet i en større grad? Som har et stort potensial for flere brukere, samt redusere forbruk og fremme sirkulær økonomi?
- Hva tror du skal til for at deling får en større plass i samfunnet?
- Har du noen tanker om hvordan kan planlegging tilrettelegge for mer deling?
- Noe du vil tilføye?

VEDLEGG 3: SPØRREUNDERSØKELSE TRONDHEIM SYKKELKJØKKEN (NORSK)

7.6.2021

Spørreundersøkelse til medlemmer av Trondheim sykkelkjøkken / Questionnaire to members of Trondheim Bike Kitchen

Spørreundersøkelse til medlemmer av Trondheim sykkelkjøkken / Questionnaire to members of Trondheim Bike Kitchen

Dette er en spørreundersøkelse som samler nyttig datamateriale i forbindelse med en masteroppgave i Fysisk planlegging ved NTNU. Oppgaven handler om delingsløsninger, som er ressurser, tjenester eller ting som kan benyttes av flere. Trondheim sykkelkjøkken kan karakteriseres som en delingsløsning, da verktøy og kunnskap deles. Denne undersøkelsen er rettet mot deg som er medlem av en slik delingsløsning.

Opplysningene vil kun brukes i forbindelse med masteroppgaven, og vil behandles konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Spørsmål knyttet til undersøkelsen kan sendes på e-post til hannahil@stud.ntnu.no.

English:

This survey collects useful data material for a master's thesis in Physical Planning at NTNU. The thesis is about sharing practices, which are resources, services or things that can be used by several people. Trondheim Bike Kitchen can be characterized as a sharing practice because equipment and knowledge are shared. This survey is aimed at you as a member of such a sharing practice.

The information will only be used in relation with the master's thesis and will be treated confidentially and in accordance with the privacy regulations. Questions related to the survey can be sent by e-mail to hannahil@stud.ntnu.no.

***Må fylles ut**

1. Språk / Language *

Markér bare én oval.

Norsk / Norwegian *Hopp til spørsmål 2*

Engelsk / English *Hopp til spørsmål 18*

Spørsmål

2. 1. Hvor langt unna sykkelkjøkkenet bor du?

Markér bare én oval.

- 0-2 km
- 3-5 km
- 6-8 km
- 9-10 km
- Lengre enn 10 km unna

3. 2. Hva er motivasjonen din for å være medlem?

Merk av for alt som passer

- Jeg er medlem fordi jeg er opptatt av miljøet (eks. redusere mitt eget forbruk ved å dele verktøy eller et ønske om å sykle mer)
- Jeg er medlem fordi det er sosialt (eks. møte mennesker og dele kunnskap)
- Jeg er medlem fordi det er en rimelig mulighet til å reparere sykkelen
- Jeg er medlem fordi det er praktisk (eks. slippe å eie eget verktøy og få veiledning)

Andre: _____

4. 3. Hvor ofte er du innom sykkelkjøkkenet

Markér bare én oval.

- Ukentlig
- Månedlig
- Noen ganger i halvåret
- Sjeldnere
- Aldri
- Vet ikke

5. 4. Er du engasjert som frivillig på sykkelkjøkkenet?

Markér bare én oval.

Ja

Nei

6. 5. Har du deltatt på noen av disse aktivitetene i regi av sykkelkjøkkenet?

Merk av for alt som passer

Mekkeonsdag

Sykkeltur

Foredrag

Reparasjonskurs

Andre: _____

7. 6. Opplever du sykkelkjøkkenet som et sosialt sted?

Markér bare én oval.

Ja, veldig

Til en viss grad

Verken eller

Ikke noe særlig

Ikke i det hele tatt

8. 7. Har du fått noen nye bekjentskap via sykkelkjøkkenet?

Markér bare én oval.

Ja

Nei

Vet ikke

9. 8. Hva kunne vært bedre med sykkelkjøkkenet?

10. 9. Benytter du noen av disse tilbudene?

Merk av for alt som passer

- Bildeling
- Bysykkle/leie av el-sparkesykkle
- Deling av verktøy
- Deling av andre gjenstander som hageredskaper, stige, tilhenger eller lignende
- Verksted
- Fellestage/fellesdyrking
- Bibliotek
- Bruktmarked/loppemarked
- Hyttedeling/bruk av DNT-hytter
- Digitale apper som Nabohjelp
- Finn.no
- Ingen

Andre: _____

11. 10. Hvilke tilbud kunne du tenkt deg å benytte, som du ikke benytter i dag?

Merk av for alt som passer

- Bildeling
- Bysykkel/leie av el-sparkesykkel
- Deling av verktøy
- Deling av andre gjenstander som hageredskaper, stige, tilhenger eller lignende
- Verksted
- Felleshage/fellesdyrking
- Bibliotek
- Bruktmarked/loppemarked
- Hyttedeling/bruk av DNT-hytter
- Digitale apper som Nabohjelp
- Finn.no
- Ingen

Andre: _____

12. 11. Hva mener du er positivt med delingsløsninger?

13. 12. Noe negativt eller utfordrende du vil trekke fram om delingsløsninger?

14. 13. Har du noen ideer til hvordan delingsløsninger kan bli mer attraktivt for folk?

15. 14. Hvor gammel er du?

Markér bare én oval.

- 17 år eller yngre
- 18-20 år
- 21-29 år
- 30-39 år
- 40-49 år
- 50-59 år
- 60-69 år
- 70 år eller eldre

16. 15. Kjønn

Markér bare én oval.

- Kvinne
- Mann

17. Noen kommentarer eller spørsmål knyttet til undersøkelsen?

VEDLEGG 4: SPØRREUNDERSØKELSE KNEIKEN FELLESHAGE (NORSK)

7.6.2021

Spørreundersøkelse til medlemmer av Kneiken felleshage / Questionnaire to members of Kneiken felleshage

Spørreundersøkelse til medlemmer av Kneiken felleshage / Questionnaire to members of Kneiken felleshage

Dette er en spørreundersøkelse som samler nyttig datamateriale i forbindelse med en masteroppgave i Fysisk planlegging ved NTNU. Oppgaven handler om delingsløsninger, som er ressurser, tjenester eller ting som kan benyttes av flere. Kneiken felleshage kan karakteriseres som en delingsløsning, da arealer, utstyr og kunnskap deles. Denne undersøkelsen er rettet mot deg som er medlem av en slik delingsløsning.

Opplysningene vil kun brukes i forbindelse med masteroppgaven, og vil behandles konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Spørsmål knyttet til undersøkelsen kan sendes på e-post til hannahil@stud.ntnu.no.

English:

This survey collects useful data material for a master's thesis in Physical Planning at NTNU. The thesis is about sharing practices, which are resources, services or things that can be used by several people. Kneiken felleshage can be characterized as a sharing practice because land, equipment and knowledge are shared. This survey is aimed at you as a member of such a sharing practice.

The information will only be used in relation with the master's thesis and will be treated confidentially and in accordance with the privacy regulations. Questions related to the survey can be sent by e-mail to hannahil@stud.ntnu.no.

*Må fylles ut

1. Språk / Language *

Markér bare én oval.

Norsk / Norwegian *Hopp til spørsmål 2*

Engelsk /English *Hopp til spørsmål 17*

Spørsmål

2. 1. Hvor langt unna Kneiken fellelhage bor du?

Markér bare én oval.

- 0-2 km
- 3-5 km
- 6-8 km
- 9-10 km
- Lengre enn 10 km unna

3. 2. Hva er motivasjonen din for å være medlem av fellelhagen?

Merk av for alt som passer

- Jeg er medlem fordi jeg er opptatt av miljøet (eks. redusere mitt eget forbruk ved å dele areal og utstyr eller et ønske om å dyrke mer mat selv)
- Jeg er medlem fordi det er sosialt (eks. møte mennesker og dele kunnskap)
- Jeg er medlem fordi det er økonomisk lønnsomt (eks. spare kostnader på å ikke kjøpe grønnsaker i butikken eller utstyr til å dyrke selv)
- Jeg er medlem fordi jeg liker å drive med dyrking
- Jeg er medlem fordi jeg ikke har et eget grøntareal å dyrke på

Andre: _____

4. 3. Hvor ofte er du innom fellelhagen (når det er sesong for dyrking)?

Markér bare én oval.

- Ukentlig
- Månedlig
- Noen ganger i halvåret
- Sjeldnere
- Aldri
- Vet ikke

5. 4. Har du deltatt på noen av disse aktivitetene?

Markér bare én oval.

- Hagedag
- Sommerfest
- Høsttakkefest
- Andre: _____

6. 5. Opplever du fellestagen som et sosialt sted?

Markér bare én oval.

- Ja, veldig
- Til en viss grad
- Verken eller
- Ikke noe særlig
- Ikke i det hele tatt

7. 6. Har du fått noen nye bekjentskap via fellestagen?

Markér bare én oval.

- Ja
- Nei
- Vet ikke

8. 7. Hva kunne vært bedre med fellestagen?

9. 8. Benytter du noen av disse tilbudene?

Merk av for alt som passer

- Bildeling
- Bysyssel/leie av el-sparkesyssel
- Deling av verktøy
- Deling av andre gjenstander som hageredskaper, stige, tilhenger eller lignende
- Verksted
- Fellestage/fellesdyrking
- Bibliotek
- Bruktmarked/loppemarked
- Hyttedeling/bruk av DNT-hytter
- Digitale apper som Nabohjelp
- Finn.no
- Ingen

Andre: _____

10. 9. Hvilke tilbud kunne du tenkt deg å benytte, som du ikke benytter i dag?

Merk av for alt som passer

- Bildeling
- Bysyssel/leie av el-sparkesyssel
- Deling av verktøy
- Deling av andre gjenstander som hageredskaper, stige, tilhenger eller lignende
- Verksted
- Fellestage/fellesdyrking
- Bibliotek
- Bruktmarked/loppemarked
- Hyttedeling/bruk av DNT-hytter
- Digitale apper som Nabohjelp
- Finn.no
- Ingen

Andre: _____

11. 10. Hva mener du er positivt med delingsløsninger?

12. 11. Noe negativt eller utfordrende du vil trekke fram om delingsløsninger?

13. 12. Har du noen ideer til hvordan delingsløsninger kan bli mer attraktivt for folk?

14. 13. Hvor gammel er du?

Markér bare én oval.

- 17 år eller yngre
- 18-20 år
- 21-29 år
- 30-39 år
- 40-49 år
- 50-59 år
- 60-69 år
- 70 år eller eldre

15. 14. Kjønn

Markér bare én oval.

- Kvinne
- Mann

16. Noen kommentarer eller spørsmål knyttet til undersøkelsen?
